

REALITATEA EVREIASCĂ

PUBLICAȚIE A FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA

ANUL LXV • NR. 620-621 (1420-1421) • 1-31 Decembrie 2022 • 7 KISLEV – 7 TEVET 5783 • 24 PAGINI – 3 LEI

HAG HANUCA SAMEAH!

FCER și Ambasada Israelului la București

Eveniment de prezentare a noilor perspective comune

Reuven Azar și Silviu Vexler

La 13 decembrie a avut loc la București, în organizarea Federației Comunităților Evreiești din România și a Ambasadei Statului Israel la București, un seminar amplu, dedicat proiectelor pe care le vor dezvolta împreună, relansând astfel dialogul dintre cele două instituții.

Turismul și lupta împotriva antisemitismului au fost principalele teme de dezbateri, dar au fost puse în discuție și proiectele din cercetare, educație și cultură, între altele.

În deschiderea seminarului, Silviu Vexler, președintele FCER-CM, a remarcat cu satisfacție că este prima revedere într-o formulă atât de amplă, din 2020 încoace. Bucuria a fost sporită de întâlnirea cu E.S. Reuven Azar, ambasadorul Statului Israel în România. Acest seminar se constituie într-un instrument care să ducă la discuții pe marginea problemelor de actualitate ale vieții evreiești din România, cu atenția îndreptată și asupra situației antisemitismului din lume și a măsurilor de combatere a unor astfel de manifestări, a sintetizat vorbitorul.

E.S. Reuven Azar a vorbit despre importanța de a crea o agendă pozitivă, care să încurajeze conexiunea dintre oameni și astfel să fim cu toții mai puternici. El își propune să viziteze și să cunoască toate comunitățile evreiești din România; a început cu Oradea. Lărgind cadrul de obiective, el s-a referit la întărirea relațiilor româno-israeliene. În acest sens, o cooperare foarte bună a stabilit-o deja cu Ministerul Afacerilor Externe, condus

de Bogdan Aurescu, dar și cu Ministerul Sănătății, condus de dr. Alexandru Răfăla, un proiect comun în sectorul sănătății vizând serviciile ambulatorii din România. Vorbitorul a amintit că Israelul este investitorul numărul 1 în energie solară în România și că a inițiat discuții cu guvernul pentru a înlătura eventualele obstacole și a dezvolta dialogul în plan economic. În privința turismului, Israelul este a doua sursă de turiști în România, drept care compania aeriană El Al și-a extins numărul de zboruri operate între cele două țări.

Cuvântările președintelui FCER și ale ambasadorului Reuven Azar au fost urmate de întrebări legate de subiectele abordate. Astfel, președinții comunităților din Brașov (Dan Rosenberg), Timișoara (Luciana Friedmann) și Constanța (Sorin

CLAUDIA BOSOI
EVA GALAMBOS
GEORGE GÎLEA

(Continuare în pag. 3)

Avalanșă de cărți ale Editurii Hasefer la Gaudeamus

Ediția din acest an a Târgului de Carte Gaudeamus Radio România, a XXIX-a, a încercat să compenseze hiatusul de doi ani creat de pandemie, când accesul la cărți se putea face doar online. De aceea, o plimbare printre exponatele editurilor s-a concretizat la fiecare al doilea sau al treilea stand cu lansări de carte, unele, din producțiile anilor precedenți, altele, din acest an. Editurile au fost harnice și au oferit amatorilor de lectură, mulți la număr, o varietate de titluri din toate categoriile.

Această situație a fost valabilă și pentru Editura Hasefer, cu lansarea în trei sferturi de oră a cinci titluri cu o diversitate de tematici. Așa cum a arătat George Gîlea, redactorul-șef al revistei „Realitatea evreiască”, moderatorul lansărilor, „avem cu ce să ne lăudăm în ultimii doi ani, iar Târgul de Carte Gaudeamus este aglomerat deoarece toate editurile au vrut să-și prezinte producțiile – și acesta este și cazul nostru”.

Literatura idiș, în centrul atenției editurii

Prima carte, *Puterea luminii*, de Isaac Bashevis Singer, a fost prezentată de dr. Camelia Crăciun, cea care îngrijește o colecție specială a editurii: Biblioteca de Literatură Idiș. În cuvântul său, vorbitoarea și-a manifestat satisfacția că se lansează un nou volum din această colecție, subliniind că, în cei șase ani de când s-a inițiat, s-a ajuns la volumul 9. „Scopul acestei colecții a fost să readucă pentru public capodopere ale literaturii idiș, multe dintre ele traduceri extraordinare, dar, din păcate, uitate în ediții vechi pe care le aducem la zi, dar în același timp dorim să aducem și titluri noi pe care publicul nu le-a cunoscut”, a arătat dr. Camelia Crăciun care a precizat că al nouălea volum este o colecție de povestiri ale singurului scriitor de limbă idiș care a obținut premiul Nobel pentru literatură, Isaac Bashevis Singer. Intitulat *Puterea luminii*, volumul nu a mai fost tradus până acum în română, propunerea venind din partea lui Dan Vecsler, de la difuzarea de carte Hasefer. Vorbitorul a apreciat calitatea traducerii realizate de Cătălin Bosoi, dar și momentul lansării, „acum,

când ne aflăm în preajma sărbătorilor de iarnă, atât cele creștine, Crăciunul, cât și cele evreiești, Hanuca, în care existând mai multe povestiri care se petrec în aceste zile. Dar tematica este vastă: sunt opt povestiri care cuprind subiecte ca tradițiile, legendele evreiești, dar și tragedia Holocaustului, practic, istoria evreilor”. Camelia Crăciun a mulțumit Editurii Hasefer care a creat posibilitatea realizării acestei colecții. La rândul său, George Gîlea a mulțumit Cameliei Crăciun pentru eforturile depuse, precum și Claudiei Bosoi, redactorul volumului.

Scrisul – echilibru sufletesc

Colegă de facultate cu prof. univ. dr. Alexandru N. Cizek, traducătorul și prefațatorul cărții *Continuăm conversația noastră...*, redactor

Francisca Băltăceanu

Camelia Crăciun vorbind despre cartea Puterea luminii

Claudia Bosoi, lansată la actuala ediție a Târgului Gaudeamus, prima cu prezență fizică după pandemie, prof. univ. dr. Francisca Băltăceanu a subliniat numitorul comun – adversitatea față de orice formă de extremism – a doi scriitori prieteni, autorii *Conversației...*: Manfred Winkler și Hans Bergel. Primul – evreu originar din Bucovina de Nord, aflată sub administrația fostei URSS între 1940-1941, ai cărui părinți și frate mai mare au fost deportați în Siberia, venit în 1946 în România în cadrul „repatrierii evreilor bucovineni” cu gândul de a-și înlesni posibilitatea emigrării în Israel. Secundul – german din Râșnov, eliminat din școală în 1942 pentru deza-cordul față de propaganda nazistă, arestat pentru activitate anticomunistă după instalarea regimului de tip stalinist în România.

Apartenența amândurora la limba și cultura germană le-a facilitat întâlni-

rea la o reuniune a scriitorilor de limbă germană în 1956 – anul primului seism anticomunist din Ungaria, care a dus la o mai mare flexibilizare în politica față de minoritățile naționale – și a sudat o prietenie și o colaborare literară de decenii. Antrenamentul unei diaspore multimilenare îi înlesnește lui Winkler un grad sporit de adaptabilitate la România „obsedantului deceniu” și la condițiile de viață încă dificile ale Israelului în anii de început. Prin Cercul Lyris de literatură germană din Israel, își creează echilibrul spiritual de care are nevoie. O altă expresie a reușitei de adaptare este – mărturisește scriitorul – faptul că, după primele 100 de cuvinte însușite din ivrit, începe să scrie poezie direct

CLAUDIA BOSOI
IULIA DELEANU
DAN DRUȚĂ
EVA GALAMBOS

(Continuare în pag. 4)

FCER – relații dinamice în beneficiul comunității evreiești

În rândurile de mai jos sunt trecute în revistă câteva dintre cele mai importante evenimente din activitatea FCER, așa cum au fost ele consemnate pe pagina sa de Facebook de deputatul SILVIU VEXLER, președintele Federației Comunităților Evreiești din România.

Medalia „Honterus”, decernată președintelui FCER

Forumul Democrat al Germanilor din Transilvania și Biserica Evanghelică C.A. din România i-au conferit președintelui FCER Medalia „Honterus”, în cadrul unei ceremonii care s-a desfășurat recent la Sibiu.

Deputatul a arătat că el consideră că acest gest este încărcat „de un puternic simbolism și este, în primul rând, o recunoaștere a relației cu totul deosebite dintre minoritatea germană și comunitățile evreiești, a unei prietenii care s-a dezvoltat de-a lungul anilor”.

Silviu Vexler a subliniat că el, personal, a încercat în permanență să își facă datoria, să contribuie cu tot ce poate la o viață mai bună pentru întreaga societate, să sprijine „dezvoltarea relațiilor dintre FCER, Statul

În Apel se spune, între altele: „În ceasul acesta, când războiul e declarat și soldații României luptă într-un avânt măreț pentru realizarea aspirațiilor naționale, Uniunea Evreilor Pământeni (...) crede de datoria ei să vă puie un cuvânt de îndemn. Fiii noștri în rândurile armatei române își varsă sângele pentru țară. Împreună cu toți românii, facem bucuria această jertfă, fiindcă numai astfel, fiindcă numai din durerile noastre, ale tuturoara, va putea naște România fericită de mâine.

Dar jertfa sângelui nu este singura necesară. Războiul îl purtăm astăzi toți, nu numai aceia care sunt în armată, îl poartă întreaga națiune română din care facem parte. Va trebui ca și cei rămași acasă să facem jertfe de tot felul: știți că sunteți gata să sacrificați totul pentru binele Patriei și că fiecare din voi, personal sau

Întâlniri cu liderii organizațiilor evreiești internaționale

• La sfârșitul lunii noiembrie, Silviu Vexler s-a întâlnit cu liderii Claims Conference, ai JDC și ai Habad-Lubavitch.

Deputatul a caracterizat drept „fascinantă” discuția avută cu liderul mondial al mișcării Habad-Lubavitch, rabinul Chaim Yehuda Krinsky. Cei doi s-au referit la viața evreiască din România, precum și la programele desfășurate de FCER și la demersurile acestora pentru prezervarea patrimoniului evreiesc, fiind subliniat „modul în care amintirile și speranța se transformă în gânduri pentru viitor”. Președintele Federației a evidențiat „colaborarea deosebită, prietenia și respectul reciproc dintre FCER și rabinul Naftali Deutsch, emisarul Habad în România”.

El a mai amintit că FCER și JDC au un parteneriat de peste 100 de ani, apreciind că această relație „a avut și are în continuare un rol fundamental pentru susținerea și dezvoltarea vieții evreiești din România”.

Cu aceeași ocazie, Silviu Vexler a amintit „relația personală și profesională cu totul specială care ne leagă

Român, Statul Israel și Republica Federală Germania”.

Deputatul Comunității Evreiești a mai spus că speră „că normalitatea, bunătața și onestitatea vor rămâne valori esențiale”, fiind impresionat de propunerea formulată de Episcopul Bisericii Evanghelice C.A., Reinhard Guib, și de Martin Bottesch, președintele Forumului Democrat al Germanilor din Transilvania, de a i se conferi Medalia „Honterus”. „Îi sunt recunoscător colegului și prietenului meu, deputatul Ovidiu Ganț, pentru drumul, de multe ori complicat, pe care am mers împreună. Atât în momente frumoase, cât și în clipe foarte dificile, dureroase.”

În finalul postării sale, Silviu Vexler a mai declarat că a fost „onorat de prezența și cuvintele rostite la adresa activității sale de Ambasadorul Statului Israel, E.S. domnul Reuven Azar, și de Ambasadorul Republicii Federale Germania, E.S. domnul dr. Peer Gebauer. „Le mulțumesc pentru susținerea permanentă, pentru încurajări și sfaturi” și pentru „colaborarea noastră care a avut și are un rol fundamental”, a arătat Silviu Vexler.

De asemenea, președintele Federației a apreciat prezența la ceremonie a prim-rabinului FCER, Rafael Shaffer, a președintelui Forumului Democrat al Germanilor din România, dr. Paul-Jürgen Porr, și a secretarului de stat pentru relații interetnice, Lacziko Enikő Katalin, împreună cu mulți membri ai Comunității Evreilor din Sibiu și ai Forumului German.

La mulți ani, România!

Cu prilejul Zilei Naționale a României, Silviu Vexler a amintit „Apelul lansat de Uniunea Evreilor Pământeni”, publicat atât în *Curierul Israelit* din 23 septembrie 1916, cât și în toată presa evreiască a vremii.

prin instituțiile voastre, veți depune toate eforturile pentru a contribui la realizarea victoriei, care fiind a țării, va fi și a tuturor fiilor ei, deci și a noastră.”

Președintele FCER a subliniat că documentul „redă în cuvinte sentimentele evreilor din România” și a apreciat că „evreii și comunitățile evreiești din România au fost, sunt și rămân loiali acestei țări”, îndemnând „să nu uităm niciodată costul păstrării normalității și a demnității, importanța asigurării deconței și a echilibrului”, evidențind că „există două cuvinte care pot exprima perfect idealurile, crezul, convingerea tuturor comunităților evreiești și a evreilor care trăiesc sau care au trăit de-a lungul istoriei aici”, iar acestea sunt: „Servesc Patria!”

Atacurile teroriste din Israel

Silviu Vexler a condamnat ferm „atacurile teroriste criminale care au avut loc în Israel”, soldate cu un copil ucis și 22 de răniți, „marea majoritate tineri aflați în drum spre școală”, a subliniat președintele FCER, care a evidențiat și „drama și durerea părinților, suferința acestor oameni nevinovați”. Deputatul comunității evreiești și-a exprimat solidaritatea cu Israelul și cu „toți cei care suferă în aceste zile”, precum și speranța că răniții își vor reveni „în cel mai scurt timp posibil”, iar cei vinovați „vor fi identificați și aduși în fața justiției”, făcând astfel imposibilă victoria terorismului și a urii. Gânduri care amintesc de cuvintele premierului israelian Golda Meir, care a spus că în Israel va fi pace cu arabii „când ei o să-și iubească copiii mai mult decât ne urăsc pe noi”.

De la stg. la dr.: Israel Sabag, Silviu Vexler și Gideon Taylor

• Președintele FCER, Silviu Vexler, s-a revăzut și cu președintele Claims Conference, Gideon Taylor, la întâlnire participând și Israel Sabag, directorul pentru România al JDC. Cu acest prilej au fost discutate Programul de asistență socială și medicală desfășurat de FCER, rezultatele excelente ale colaborării impecabile cu Claims Conference și situația supraviețuitorilor Holocaustului din România, a precizat deputatul comunității evreiești în Parlamentul României.

• „A fost o plăcere să discut cu CEO-ul JDC, doamna Ariel Zwang, despre trecutul, prezentul și viitorul comunităților evreiești, despre eforturile noastre comune pentru ajutorarea refugiaților din Ucraina, proiectele educaționale desfășurate de FCER cu sprijinul JDC, respectiv asistența socială și medicală acordată supraviețuitorilor Holocaustului și persoanelor aflate într-o situație materială precară”, a scris președintele FCER pe pagina sa de Facebook.

Silviu Vexler și Ariel Zwang

de Israel Sabag, directorul pentru România al JDC, dar mai ales dedicarea și implicarea totală a domniei-sale în tot ceea ce înseamnă dezvoltarea iudaismului în România”.

Relații interetnice prietenești și îndelungate

„O prietenie îndelungată, fundamentată pe apreciere și respect reciproc, definește relația și legătura specială dintre Federația Comunităților Evreiești din România și Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică”, a apreciat Silviu Vexler cu ocazia invitației primite pentru a participa la Sinodul Episcopilor Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică.

Președintele FCER și-a exprimat „onoarea și bucuria”, precum și recunoștința față de Preasfinții Episcopi „pentru colaborarea din momente dificile și pentru povestirile și lecțiile de viață” pe care i le-au „împărtășit”, a mai scris deputatul pe pagina sa de Facebook, bucurându-se că a avut prilejul de a comunica „unele elemente din experiența FCER, precum și diverse aspecte care privesc viața evreiască din România, cultura comunităților evreiești și programele pe care le desfășurăm la nivel național”, considerând că prezența sa la Sinod a constituit și ocazia unui „dialog real despre modul în care durerea și suferința pot fi depășite prin credință și speranță”. (A.M.)

FCER și Ambasada Israelului la București

Eveniment de prezentare a noilor perspective comune

(Urmare din pag. 1) Ionescu) au vorbit despre posibilitățile, oportunitățile, dar și dificultățile existente în comunitățile lor pentru a realiza propunerile din proiectele de colaborare prezentate de ambasadorul Statului Israel vizând facilitarea administrativă a unor importuri din Israel și stimularea turismului israelian. Referindu-se la problemele legate de antisemitism, Roby Roth, membru în Consiliul de conducere al FCER, a pus problema incapacității instanțelor de a pune în apli-

Dan Rosenberg

care legislația de combatere a antisemitismului din România. Răspunzând, președintele FCER a arătat că țara noastră are cea mai bună legislație din Uniunea Europeană, dar că ea nu este perfectă, multe situații nu se văd sau nu li s-a dat curs, altele au fost oprite în timp. Vorbitorul a scos în evidență importanța educației și deschiderea porților pentru ca neevreii să se apropie mai mult de comunități, să cunoască viața evreiască. Dar nu trebuie neglijată activitatea magistraturii și trebuie lămurit raportul dintre libertatea de exprimare și propaganda antisemită.

Răspunzând la o serie de întrebări de la participanți, Silviu Vexler și Reuven Azar au vorbit despre efectul benefic pe care l-ar putea avea un memorandum privind exportul între Israel și România, președintele FCER amintind că discuțiile cu autoritățile în acest sens sunt mai vechi, dar că barierele trebuie depășite, în beneficiul ambelor țări.

„Îmi aduc aminte cât de greu era pentru un cetățean din România, mai ales dacă nu era și evreu, să obțină o viză pentru Israel. Imediat după ce această obligativitate s-a ridicat de ambele părți, turismul a crescut exponențial”, a arătat Silviu Vexler.

Reuven Azar a amintit, la rândul său alte domenii în care colaborarea dintre Israel și România este una foarte bună, între care educația, cercetarea, medicina, energia regenerabilă, cultura.

„Faptul că am reînceput un dialog la acest eveniment este o bucurie pentru mine”

Acestea sunt cuvintele spuse de Silviu Vexler în discursul adresat participanților la acest eveniment dedicat colaborării dintre Federația Comunităților Evreiești din România și Ambasada Israelului la București, mai ales în ceea ce privește turismul și lupta împotriva antisemitismului, dar și cercetarea, educația și cultura. Apoi el a vorbit despre trei dintre invitații acestui eveniment, despre care consideră că au avut un impact benefic excepțional pentru viața evreiască din România.

Actrița Maia Morgenstern, directoarea Teatrului Evreiesc de Stat, pentru că, între multe altele, a ținut vie limba idiș în România. „Teatrul, oamenii de acolo și proiectele pe care le propun sunt un motiv de bucurie și de mândrie pentru membrii comunităților evreiești din România”, a arătat Silviu Vexler.

Apoi a nominalizat al doilea invitat, în persoana deputatului minorității germane din România, domnul Ovidiu Ganț, pe care l-a numit un adevărat membru al familiei comunităților evreiești. Acesta a

amintit că Forumul Democrat al Germanilor din România a renunțat la propriile fonduri pentru a salva renovarea și restaurarea Sinagogii din Timișoara.

Președintele FCER i-a mulțumit în mod special și domnului Israel Sabag, directorul JDC în România, despre care a spus că i se datorează în bună măsură faptul că viața evreiască din România nu doar că a supraviețuit, ci s-a dezvoltat.

„Este o mică minune. Nu cum sunt cele de Hanuca, ci o minune așa cum fac oamenii uneori”, a concluzionat Silviu Vexler mulțumindu-le celor trei pentru prietenie.

Acesta a vorbit apoi despre situația antisemitismului de la noi, amintind că legislația în domeniu este una bună, chiar și raportat la legislația europeană de profil, dar că ea nu este aplicată. Antisemitismul este prezent public în diferite forme și pedepsirea oamenilor care îl propagă se lasă așteptată, dar, din fericire, manifestările violente fizic nu sunt prezente România. „E adevărat însă că România a fost scutită de manifestări fizice de antisemitism. Partea violentă în formă fizică nu a fost prezentă”, a arătat Silviu Vexler mulțumind instituțiilor statului care au preîntâmpinat cu succes astfel de derapaje. „Lucrurile au luat o turnură urâtă odată cu intrarea în Parlament a unor oameni gălăgioși. Dar nu ei sunt adevărata problemă, ci mesajul pe care îl transmit în societate, în afara politicii”, a mai spus Silviu Vexler.

Ovidiu Ganț, Forumul Democrat al Germanilor din România: „Aveți cel puțin doi deputați în Parlament”

În continuare, Silviu Vexler i-a dat cuvântul lui Ovidiu Ganț, colegului său, deputat al minorității germane, „un prieten sincer al comunității noastre”. Deputatul a arătat că se simte adoptat în comunită-

Ovidiu Ganț și Silviu Vexler

tea evreilor cu care a avut și are o colaborare excelentă. În combaterea antisemitismului, a arătat el, trebuie apelat atât la educație, cât și la justiție. Un rol important pentru cunoașterea etniilor este educația, de aceea este fundamentală studierea încă din liceu a problemelor Holocaustului și a istoriei evreilor din România și, în acest sens, el a apreciat că executivul nu și-a făcut datoria: nici în acest an nu a fost introdus în programa școlară acest obiect de studiu. Referindu-se la afirmația potrivit căreia cele mai înalte structuri politice sunt angajate în combaterea antisemitismului, deputatul Forumului Democrat German a arătat că una este sprijinul politic și alta este punerea în aplicare a legislației. În acest context, el a dat exemplul unor procese ce tindeau să reabiliteze criminali de război și care s-au prelungit ani de zile, deși situația era evidentă. Pur și simplu a existat o rezistență în aplicarea legii. Ovidiu Ganț a mulțumit comunității evreiești pentru sprijinul oferit în cea mai grea situație a Forumului, când FCER a fost singura instituție care i-a luat apărarea. Colaborarea excelentă cu FCER va continua și în viitor. „Aveți doi deputați în Parlamentul României”, a conchis vorbitorul.

Referindu-se la discursul deputatului FDGR, Felix Koppelman, președintele CE Oradea, a scos în evidență bunele relații pe care le are cu Ovidiu Ganț și cu Ambasada Germaniei, adăugând și că prima vizită făcută de noul ambasador al Israelului a fost la Oradea. În problema antisemitismului, a spus el, trebuie să se țină cont de două elemente: antiiudaismul și calomnia. Trebuie găsite rădăcinile acestor fenomene și combătute.

Ideea cunoașterii culturii evreiești, a imaginii ei reale a fost susținută de actrița Maia Morgenstern care a vorbit despre viitoare proiecte ale TES care, ca reprezentant al culturii minorităților, a fost

selectat pentru un proiect european. Tot în context cultural, Emil Nadler, președintele CE Piatra Neamț, s-a referit la xenofobia multor reprezentanți ai intelectualității române; și aici soluția pentru a o combate este educația. Pe de altă parte, există scriitori români care se documentează, se adresează comunității evreilor pentru a nu greși, pentru a cunoaște adevărul istoric, a arătat el.

Antisemitismul influențează în multe sensuri societățile în care trăim

Despre situația României la nivelul securității, Eduard Kupferberg a precizat că țara noastră este una dintre cele mai sigure din Europa. Nu s-au înregistrat atacuri teroriste, nici evreii *haredim* nu au fost atacați pe stradă. Au existat însă desacralizări de morminte și de monumente, folosirea de graf-

Eduard Kupferberg

fiti pe zidurile unor clădiri evreiești. Din sondajele comandate periodic de Institutul Național pentru Studiul Holocaustului din România „Elie Wiesel” reiese că autoritățile române au o atitudine generală pozitivă față de minorități și sprijină preservarea patrimoniului acestora. Totuși, la nivelul atitudinii individuale, antisemitismul nu este atât pasiv, cât indirect. De exemplu, anul acesta, ceremonia menită să marcheze împlinirea a 145 de ani de la numirea primului ofițer evreu în armata română, Mauriciu Brociner, a fost bruiată de un alt protest autorizat să se desfășoare simultan, contra restricțiilor sanitare din pandemie. De asemenea, au existat situații în care demnitari români au fixat ședințe parlamentare în zile de sărbătoare iudaică, aspect semnalat și de deputatul Ovidiu Ganț. În unele chestiuni care privesc combaterea antisemitismului, comunitatea evreiască nu a fost consultată, iar uneori a fost chiar ignorată. Un aspect pozitiv este că a intrat în linie dreaptă adoptarea unei legi prin care se reglementează cașrutul și tăierile rituale.

Amintind mai întâi procesul dificil al elaborării și implementării legislației în România, referindu-se la legislația privind viața evreiască din România, președintele Silviu Vexler a pus în context câteva detalii privind proiectul de lege care reglementează cașrutul.

„Sunt țări care au ajuns la un punct de colaps, cum ar fi Irlanda, care, din mai multe motive, nu mai pot importa carne cașer. Un număr din ce în ce mai mare de țări interzic tăierile rituale și nu evreii sunt neapărat ținta. Așa că, deși avantajul primar este pentru noi, avantajul general este pentru restul țării. Pentru că oameni de afaceri din domeniu pot produce, cu aprobările necesare, carne cașer pe care să o exporte în regiune”, a spus Silviu Vexler care s-a referit apoi la felul în care aceste legi sunt recep-

tate de societate care, în majoritate, reacționează negativ, soluția la această problemă fiind, din nou, educația și schimburile culturale care să faciliteze o relație armonioasă în detrimentul disensiunii bazate pe ignoranță.

(Continuare în pag. 11)

Avalanșă de cărți ale Editurii Hasefer la Gaudeamus

(Urmare din pag. 1) în ebraică. Spiritul frondeur al lui Berger se manifestă nu numai față de sistemele sociale dictatoriale care l-au marcat, ci și față de prejudecăți în aprecierile germanilor vestici în privința celor veniți din Est. De aceea, acasă este, pentru el, lumea.

„O carte a reîntâlnirilor”, o definiția criticului literar Răzvan Voncu, coagulându-se într-o secvență din istoria „splendidei comunități bucovinene”, unde evreii au avut atât de mult de suferit în Holocaust, și istoria celei germane din România. „Din păcate, foarte mulți au ales nazismul în anii celui de al Treilea Reich”. „Hans Bergel este un revoltat împotriva nazismului și, apoi, împotriva comunismului.” Prima întâlnire Winkler-Bergel are loc în 1956, „anul micului dezechet”. A doua, de durată, survine după ce Winkler ajunsese în Israelul „reîntemeierii și supraviețuirii” și Bergel emigrase în Germania. Acesta din urmă resimte dureros atitudinea de superioritate a Occidentului, respectiv a Germaniei Federale față de Europa de Est. Corespondența lor – opina Răzvan Voncu – reflectă „două feluri de a fi și de a scrie”. „Este o carte de citit și, mai ales, de meditat.”

Cum să ne raportăm la dispariția celor dragi?

Despre volumul lui Delphine Horvilleur, *Viața fără cei dragi. Mic tratat de consolare*, redactor Andreea-Maria Olaru, a vorbit dr. Cristian Vechiu, specialist în istoria și filozofia religiilor: „Este o carte care la prima vedere poate să ne înducă în eroare, pentru că subiectul nu este confortabil. Se vorbește despre moarte. S-ar putea să ne sperie, să ne deprime, să ni se pară un subiect apăsător. Autoarea, care din punctul meu de vedere este un om extraordinar, una dintre puținele femei rabin, scrie un mic tratat de consolare. Și asta și este, de fapt: o carte care, sub umbra pesimismului, a spectrului întunecat al morții, prezintă o fațetă interesantă despre cum putem să ne raportăm la dispariția celor dragi într-o manie-

Cristian Vechiu, despre cartea *Viața fără cei dragi. Mic tratat de consolare*

ră pozitivă, cum putem să le păstrăm vie amintirea într-o manieră care să aducă alinare.” Interesant este, a subliniat vorbitorul, că „autoarea a studiat medicina, nu a profesat, iar din punctul meu de vedere acesta este un paradox: deși, în mod normal, ca doctor ar fi trebuit să se ocupe de salvarea unor vieți, ea ajunge într-un fel să le salveze oferindu-le alinare celor care rămân aici după pierderea cuiva drag”. Ca rabin, una dintre îndatoririle ei este de a-i ajuta pe cei rămași în viață să se despartă de cei pe care i-au pierdut. Horvilleur afirmă că cel

mai important lucru în această acțiune este „de a transforma moartea celor apropiați într-o lecție de viață pentru supraviețuitori, de a ști să povestești ceea ce a mai fost povestit de mii de ori și de a ști să înzestrez această poveste, pentru cel care o aude pentru prima dată, cu chei inedite pentru a-ți înțelege povestea proprie”. Ea nu uită să scoată în evidență importanța vieții în doctrina iudaică: atunci când ai în față viața și moartea, „Alege viața, ca să trăiești tu și urmașii tăi” (Deuteronomul 30, 19).

Viața fără cei dragi, a arătat vorbitorul, este o carte ce are și un caracter autobiografic, autoarea „nu se ferește să vorbească despre propriile experiențe de viață și despre pierderea unor persoane dragi. Evident, cartea are și un caracter religios, autoarea fiind un rabin care oficiază ritualul funerar și se raportează în diferite moduri la ceea ce se întâmplă (de pildă, în pandemie a oficiat o slujbă funerară prin telefon). Este o carte excelentă, o recomandare foarte bună făcută de Editura Hasefer”, a conchis Cristian Vechiu.

Legendele evreilor

Prof. dr. Monica Broșteanu s-a referit la importanța traducerii celui de

Monica Broșteanu

al treilea volum al seriei *Legendele evreilor*, semnat de Louis Ginzberg, redactor Ileana Buculei, un demers editorial esențial, inițiat de Editura Hasefer. Aceste legende, care fac

parte din Tora orală, a arătat ea, a însoțit poporul evreu de-a lungul secolelor și al vicisitudinilor istoriei. Prof. Monica Broșteanu a afirmat că povestirile conținute în Midraș Hagada conțin dezvoltări ale firului narativ al Bibliei ebraice, reprezentând o parte importantă din spiritualitatea iudaică. Adevărul moral și adevărul teologic reprezintă coordonate importante ale acestui volum, iar un exemplu în acest sens constă în simbolistica asinului folosit de Moise care a ajuns în Egipt și care se regăsește ulterior în alte referințe privind venirea lui Mesia

care va intra în Ierusalim călare tot pe un asin.

Andreea Soare-Waserstein, traducătoarea volumului lansat, este de părere că această carte, una din domeniul istoriei civilizațiilor, se adresează în egală măsură unui public specializat, precum și unuia din afara domeniului studiilor culturale. Ea apreciază că lectura unui astfel de volum s-ar putea constitui într-o bună sursă de cunoaștere pentru cei mai puțin familiarizați cu spiritualitatea evreiască și mai ales pentru a elimina anumite stereotipuri despre evrei și iudaism. Ea a menționat și că traducerea volumului patru se află în lucru.

Secretarul general al FCER-CM, Eduard Kupferberg, a subliniat dificultatea derulării unui asemenea proiect editorial asumat de Editura Hasefer, atât din perspectiva traducerii, cât și din cea a conținutului povestirilor prezentate în volum. Legendele din Tora orală, a afirmat vorbitorul, se găsesc dispersate în Talmud, fiind comentate pe parcursul a numeroase pagini sub forma unor explicații detaliate. Ele cuprind răspunsuri legate de unele versete, dar și comentarii asupra acestora.

Tora, după originalul ebraic, tradusă de rabinul Șlomo Sorin Rosen

Surpriza pregătită de Federația Comunităților Evreiești din România a fost lansarea la Târg a volumului *Tora și Haftarat*, traducere din ebraică, o realizare de excepție a rabinului Șlomo Sorin Rosen, fost prim-rabin al FCER. Volumul a fost lansat pe 4 septembrie la Templul Coral, dar atunci nu se tipăriseră decât câteva exemplare. Despre semnificația volumului a vorbit Eduard Kupferberg,

Eduard Kupferberg

secretarul general al FCER, în calitatea lui de șef al Cancelariei Rabinice. Acesta a arătat că au fost făcute mai multe traduceri ale celor cinci cărți ale lui Moise, una, foarte bună, apărută la Humanitas. Dar aceasta de acum are un anume specific, este tradusă de un rabin, este evreiască și prin prisma traducerii, a faptului că textul apare în trei variante, ebraica, transliterarea și

româna, și prin cea a notelor explicative care se dau. „Este o realizare a rabinului Șlomo Sorin Rosen care a fost prim-rabinul comunității noastre”, a subliniat Eduard Kupferberg. În continuare, a fost prezentat un scurt film în care Șlomo Sorin Rosen a explicat conținutul și semnificația volumului.

Producții cu tematică evreiască la alte edituri

Ca în fiecare an, autorii evrei și/sau subiectele evreiești au suscitât interesul și al altor edituri care au adăugat în portofoliul lor noi apariții pe care le-au prezentat la Gaudeamus. Câteva exemple, fără o enumerare exhaustivă: Editura Humanitas a lansat romanul *Viața mea cu Goya*, de Riri Sylvia Manor, eveniment la care au luat cuvântul Ana Barton, Lidia Bodea și autoarea israeliană care, într-o ceremonie ulterioară, desfășurată la Rectoratul Universității de Medicină „Carol Davila” din București, avea să primească titlul de *Doctor honoris causa*. Alte două titluri lansate la aceeași editură sunt *Întineric la amiază*, de Arthur Koestler, în traducerea Sandei Aronescu, lucrare prezentată de Ioana Pârvulescu, Cristian Preda și Denisa Comănescu, precum și *Trișorii din Harlem*, de Colson Whitehead, în traducerea lui George Volceanov, la care au vorbit Cristian Pătrășconiu, Cristina Stănculescu și Denisa Comănescu. Proiectul Editurii Humanitas de publicare a *Bibliei după textul ebraic*, ediție îngrijită de Francisca Băltăceanu și Monica Broșteanu, a ajuns la al patrulea volum proaspăt apărut, intitulat *Iosua. Judecătorii*.

Bucharest Jewish Film Festival

„O stare de spirit în viața culturală bucureșteană”

În perioada 16-21 noiembrie s-a desfășurat a XII-a ediție a Festivalului de Film Evreiesc (BJFF), în câteva locuri din București: Muzeul Țăranului Român, Opera Națională, Cinemateca Union, JCC București și Muzeul Național de Istorie a României. Evenimentul a fost realizat cu sprijinul financiar al Guvernului României și al Ambasadei Israelului la București. Producător: Asociația *Semper Culturalia*. Organizare în parteneriat cu Primăria Capitalei, Departamentul pentru Relații Interetnice, Centrul Național al Cinematografiei, Opera Națională, Institutele Goethe, Cervantes și Liszt, ARCUB, MNIR, Camera de Comerț și Industrie România-Israel, Artmark, Forumul B'nai B'rith „Dr. Moses Ro-

Reuven Azar și Dan Michael Schlanger

sen”. Parteneri media: Radio România Cultural, *Realitatea evreiască*, *Qmagazine*, CineFan, Psychologies. Sponsor: Cabinet de avocat Topor Vârban, Hotel Sheraton, Borsec, AFI Cotroceni, Carlsberg.

Gala de deschidere din sala de cinema a MTR, arhiplină, a fost prezentată de președintele BJFF, Dan Michael Schlanger, și de actorul Tiberiu Păun. Ei au subliniat că evenimentul nu este doar un festival de film, ci este „o stare de spirit în viața culturală bucureșteană”, iar cultura este „cel mai puternic ambasador al unei națiuni”. Este un eveniment care „celebrează dialogul intercultural și încrederea în pace, de care avem mare nevoie”. Mulțumiri speciale le-au fost

Lucian Romașcanu

adresate lui Virgil Ștefan Nițulescu, directorul MTR, care sprijină constant acest festival, și ministrului culturii, Lucian Romașcanu, care a fost prezent la eveniment.

Ambasadorul Statului Israel în România, E.S. Reuven Azar, a apreciat acest festival ca fiind „un instrument valoros de promovare a culturii evreiești în România” și i-a încurajat pe spectatori „să se bucure de aceste filme minunate”.

Ansamblul de muzică veche de cameră „Anton Pann” a oferit un recital în care au fost integrate cântece evreiești în limbile ladino și idiș. Seara a fost încheiată cu proiecția filmului *Drumul Scripcarului pe marele ecran*, în regia laureatului Premiului Oscar, Daniel Raim, despre ecranizarea romanului *Tevi lăptarul* al lui Șalom Alehem.

Daruri muzicale: BJFF – în premieră la Opera Națională din București

Următoarele zile au cuprins o suită de filme, concerte, mese rotunde. Amintim filmele *Lupta pentru prezent* (partea I) și *Călătoria*, în prezența regizorilor israelieni Oded Farber, respectiv Itamar Wexler, sau *Nussbaum 95736* (Ungaria, în regia lui Csibi László) și *Reckonings* (Reparații; SUA, regia Roberta Grossman).

O premieră a fost prezența BJFF la Opera Națională din București (ONB), eveniment ce a atras publicul iubitor de muzică clasică și modernă. Concertul a plecat de la Offenbach, compozitor evreu ilustrativ pentru teatrul liric de secol XIX, și s-a oprit cu predilecție la muzica modernă pe teme iudaice, incluzându-i pe Prokofiev și Șostakovici, Schönberg, Ben Haim, Plevin, Bloch, Bernstein. De unde genericul „De la Offenbach la Bernstein, o călătorie de 100 de ani”. Și o surpriză: muzică clasică românească, în partea a doua a concertului.

Ceea ce a pus în valoare, în deschidere, amfitrionul seriei, managerul general al ONB, Daniel Jinga, a fost aportul unor personalități evreiești la cultura română: filantropi – Ateneul a fost construit și cu sprijinul lui Solomon Halfon; muzicieni, nu puțini, care au adăugat strălucire ONB. „Oriun-

de în exil, evreul a luat cu sine Cartea și Vioara”, a sintetizat E.S. Reuven Azar propensiunea iudaică spre Cuvânt și Muzică, suport spiritual al supraviețuirii.

Trecând în revistă evoluțiile festivalului, Dan Schlanger a mulțumit președintelui Complexului Educațional Laude-Reut, Tova Ben Nun-Cherbis, pentru că l-a introdus în lumea evreiască din România, apropiere care s-a făcut prin muzică și prin proiectul „1700 de ani de cultură evreiască în Germania”. A mulțumit gazdei, Daniel Jinga; directorului artistic al ONB, Ethan Schmeisser; dirijorului Corului Filarmonicii George Enescu, Iosif Ion Prunner; pianistei și pictoriței prof. univ. dr. Lena Vieru Conta, pentru prezența lor masivă în ipostază pianistică; instrumentiștilor și soliștilor vocali de renume care și-au dat concursul la reușita evenimentului. Mulțumiri speciale au fost adresate instituțiilor partenere menționate, precum și sponsorilor.

Concertul a ieșit din convențional, protagoniștii prefațându-și interpretările prin conturarea unor epoci de creație sau a unor momente de viață ale compozitorilor din care s-au născut piesele interpretate.

Mai mult decât merit, scenariul și regia Pini Tavger

Lansată în august 2021 în Israel, în cadrul Jerusalem Film Festival,

producția creionează viețile unui băiat de doar 12 ani, Pinchas, și a mamei sale, Tamara (39 de ani), care tocmai au făcut *aliya* din Rusia. Pinchas își petrece cea mai mare parte a timpului singur, în timp ce Tamara muncește din greu pentru a-și asigura traiul. Pinchas află că tovarășii săi de clasă se pregătesc pentru ceremoniile lor de Bar Mițva. Întâlnirea cu vecinul lor religios, Shimon Amazaleg, îl determină să îi ceară ajutorul pentru a se pregăti și el pentru Bar Mițva-ul său. Shimon, care încă locuiește cu părinții săi, este un burlac religios, care așteaptă să întâlnească fata potrivită. Cei doi formează o legătură puternică, iar Shimon îl tratează pe Pinchas ca pe propriul fiu. În ciuda dezaprobării inițiale față de influența religioasă a acestuia, Tamara se îndrăgostește treptat de Shimon. Pinchas învață să accepte nevoia de dragoste a mamei sale și se integrează în atmosfera familială. Lucrurile iau o turnură aparte în momentul în care rabinul lui Shimon face presiuni asupra acestuia, de a se căsători cu o femeie din comunitatea lor. Pinchas refuză să accepte plecarea lui Shimon, pentru care își învinovățește mama.

Exodus 91 sau Operațiunea Solomon

Misiunea unui diplomat trimis de guvernul israelian să salveze de foame și război civil evreii din Etiopia stă la baza unui film al interferențelor între istorie și prezent: *Exodus 91*. Istorie a falașilor, urmașii reginei din Saba și ai regelui Solomon, care timp de 3.000 de ani și-au păstrat identitatea iudaică în lumea africană. Prezent al Israelului modern, cămin al evreilor de pretutindeni. Punct nodal: fiecare evreu este responsabil unul față de celălalt.

Asher Naim, israelian originar el însuși dintr-o țară africană, Libia, este confruntat cu obstacole externe – o țară intrată în colaps din cauza dictatorului Mengistu – și interne: opoziția unor falași față de emigrare. Luptă să le depășească prin intermediul unui personaj-cheie din mediul politic local, cu studii la Universitatea Ebraică din Ierusalim, și al liderului spiritual al comunității etiopiene, expresie a moderației între entuziasm și reticență. *Șaliyah*-ul reușește. Succesul – circa 15.000 de falași aduși în Israel în două zile la sfârșitul lunii mai 1991 – a intrat în istorie sub numele de *Operațiunea Solomon*.

Construit după zicala „viața bate ficțiunea” (scenariul – Eitan Avner; regia – Micah Smith; producție israeliană din 2022), filmul, care păstrează rama documentarului, are tensiune, dramatism, ironie, finețe, suspans.

Filme și mese rotunde la JCC București

În două seri succesive, JCC București a găzduit proiecția filmelor *Amintiri de pe Frontul de Est* (regia Radu Jude și Adrian Cioflâncă) și *Actorul și sălbaticii* (regia Manole Marcus, scenariul Titus Popovici, filmat în 1975 în incinta Teatrului Evreiesc de Stat din București). Acestea au fost precedate de mese rotunde prezidate de istoricul Adrian Cioflâncă, de Dan Schlanger și Bogdan Jitea. Discuțiile au vizat tema generală a Holocaustului din cinematografia postbelică și abordarea cinematografului din perioada comunistă asupra acestui subiect.

Bogdan Jitea a afirmat că, spre deosebire de cazul cinematografului polonez care producea filme având ca subiect Holocaustul, *Ostatni etap* (regia Wanda Jakubowska, 1948) sau chiar în limba idiș, în România filmele care tratează acest subiect sunt inexistente. Istoricul a caracterizat acest film drept unul tipic, considerându-l primul care abordează pentru prima oară subiectul antisemitismului prin intermediul personajului Ionel Friedman (Mircea Albulescu), textierul lui Costică Caratase (Toma Caragiu).

Istoricul Adrian Cioflâncă a remarcat dinamica naționalistă a regimului comunist, ca posibilă cauză a acestei absențe din cinematografia românească postbelică, discursul anilor '70-'80 fiind unul contrar celor din anii '50-'60. Multe filme istorice urmează linia ideologică a istoriografiei comuniste în privința acestui subiect, manieră care determină dezetnicizarea prezentă în filmele românești și evitarea subiectului Holocaustului.

JCC: împreună de la prima ediție

Matineul muzical de la JCC a fost un prilej pentru directorul său, Adrian Gueron, să evidențieze colaborarea cu BJFF de la prima ediție, să mulțumească Joint-ului și FCER pentru faptul de a fi creat JCC la București și în alte comunități mari din țară, incluzând funcționarea centrelor comunitare evreiești din România în rețeaua lor europeană. Umor, nostalgie, implicit reverență în fața muzicii evreiești din România au colorat cuvântul introductiv al președintelui BJFF, Dan Schlanger – debutul actoricesc la TES, întâlnirea cu **CLAUDIA BOSOI**, **IULIA DELEANU** și **DAN DRUȚĂ** și compozitorul

(Continuare în pag. 6)

Bucharest Jewish Film Festival „O stare de spirit în viața culturală bucureșteană”

(Urmare din pag. 5) de marcă Haim Schwartzman –, alături de mulțumirile convenite partenerilor, sponsorilor, interpreților la actuala ediție a festivalului.

Unora dintre instrumentiștii și soliștii vocali care au susținut recitaluri la ONB – Lena Vieru Conta, Iosif Ion Prunner, soprana Andreea Novac – li s-a adăugat la pian Cristian Niculescu, noul director al ICR Berlin.

Muzica modernă și contemporană a dominat programul matineului: Yehuda Yannay, Marcel Mihalovici, Erik Satie, A.G. Weinberger, Constantin Silvestri, alături de compozitori prezenți și în concertul de la ONB: Bernstein și Previn.

Directorul festivalului și unii dintre interpreți au prefațat fiecare micorecital cu repere biografice și caracteristici muzicale semnificative pentru compozitorii amintiți, dintre care unii originari din România – Yannay, Mihalovici, Constantin Silvestri – sau trăitori în țară: A.G. Weinberger.

„O, lucrurile cum vorbesc...!” (Macedonski)

Orice sfârșit înseamnă un început și încheierea festivalului la Muzeul Național de Istorie a României a dovedit-o încă o dată, fiindcă atât directorul general, dr. Ernest Oberländer-Târnoveanu, cât și Dan Schlanger s-au declarat de acord că acest parteneriat va continua. „MNIR ne leagă ca oameni de cultură și cetățeni ai lumii”, a accentuat dr. Oberländer-Târnoveanu.

Conferința „Obiecte evreiești în patrimoniul MNIR”, susținută de directorul instituției, ilustrând afirmația amintită, a avut un preambul muzical: *Tfila*, de Ernst Bloch, în versiunea violoncelistului Eugen-Bogdan Popa. Vorbitorul a făcut un scurt istoric al edificiului – de referință pentru operele arhitectonice ale Capitalei –, fosta Poșta Centrală transformată în muzeu din '70, proces care a durat doi ani. Muzeul reflectă istoria României, iar în ultimii 300 de ani, și istoria evreilor români, parte a istoriei României.

Deși în patrimoniul său se află monede iudaice antice din Iudeea și Samaria, partea reprezentativă o constituie obiectele din secolele al XVIII-lea - al XX-lea: medalii și insigne, semne ale unei vieți evreiești dinamice în România. Cu toate că nu aveau cetățenie, evreii români „au avut forța și determinarea” să construiască sinagogi, școli, spitale, să fondeze asociații ale breslelor. Unele medalii și plachete comunitare sunt

dedicate unor oameni de cultură evrei români de valoare, altele, unor cluburi sportive sioniste ca Macabi, azi – Macabi Tel Aviv. La MNIR se găsesc fotografii de epocă – oameni de afaceri, artiști, familii evreiești –, proiectul preliminar al Constituției din 1923, care consfințea încetățenirea evreilor români. Documentele dovedesc „rolul esențial” al evreilor în dezvoltarea României. Există imagini ale distrugerilor din anii Holocaustului în România, pașapoarte așa-numite diplomatice din perioada '41-'45. „Avem în vedere – a mărturisit conferențiarul – să realizăm un muzeu virtual al reconstituirii zonelor geografice specifice pentru viața evreiască din România.”

Lumea Genizei din Cairo

În spiritul istoriei recuperate, specific MNIR, subliniat de dr. Oberländer-Târnoveanu, a fost prezentat filmul regizorat de Michelle Paymar, realizat în 2018: *Din Cairo spre nori. Lumea Genizei din Cairo*. În tradiția evreiască, textele sfinte inutilizabile sunt înmormântate aidoma ființelor umane, din respect pentru Numele lui Dumnezeu inclus în aceste cărți. A fost scurta explicație oferită publicului de Dan Schlanger pentru înțelegerea termenului *geniza*.

La Sinagoga Ben Ezra din Cairo, sufletul vieții evreo-arabe de acum 1000 de ani, oamenii veneau să depună în *geniza* din sinagogă nu numai texte sacre (cărți de filozofie iudaică,

ketubot), ci și profane (rețete medicale, rapoarte financiare, amulete, scrisori), aglomerare constituind azi o extraordinară fereastră spre o lume dispărută.

Cărțile au suflul și sufletul dăinuie. A fost lăitmotivul prefeței la film din povestirea despre *Hagada din Sarajevo* spusă de E.S. Arthur Mattli, ambasadorul Elveției la București. Una dintre cele mai vechi Hagadot sefarde din lume, originară din Barcelona, din jurul anilor 1350, a fost folosită în Italia secolului al XVI-lea de evreii expulzați în 1492 din Spania. În 1894, Hagada ajunge la Sarajevo. În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, este ascunsă cu riscul vieții de directorul Bibliotecii de la Muzeul Național din Sarajevo, Dervis Korkut, să nu fie distrusă de naziști. Apoi este încredințată unui cleric musulman din Bjelasnica, ce o ascunde într-o moschee. Este descoperită în 1992. În 1995, președintele Bosniei și Herțegovinei o prezintă evreilor din Sarajevo de Seder șel Pesah. Dervis Korkut a primit titlul de „Drept între Popoare” la Yad Vashem.

Filmul spune povestea uriașei descoperiri făcute în 1896 de profesorul Solomon Schechter, originar din România, stabilit în Marea Britanie: Geniza din Cairo. Povestea unei epoci a bunei conviețuirii interreligioase și interumane, atât de necesare azi.

Zilele Culturii Sefarde au ajuns la a șaptea ediție

După o pauză de trei ani, Zilele Culturii Sefarde – eveniment de substanță, care îi aduce la Institutul Cervantes din București pe iubitorii de cultură evreiască – au revenit în forță, ele desfășurându-se în intervalul 15-16 noiembrie 2022 și marcând astfel ediția a șaptea. Manifestarea a fost organizată de instituția-gazdă și de Centrul de Studii Ebraice „Goldstein Goren” al Universității din București, coordonat de conf. univ. dr. Felicia Waldman, în colaborare cu Ambasada Spaniei la București, Ambasada Turciei în România, Festivalul Internațional de Film Evreiesc, Forumul B'nai B'rith

tă și a căror microbiografie s-a regăsit pe simezele celei de-a doua expoziții se numără: Annette Cabelli, Masha Bruskina, Sara Fortis, Zivia Lubetkin, Janina Nowak, Elise Hampel, Sophie Scholl (din mișcarea „Trandafirul Alb”), Irene Spanier, Emilia Schindler, Aracy de Carvalho Guimarães Rosa.

A urmat un dialog cu tema „Experiența sefardă în Spania și America Latină”, purtat între ambasadorul Statului Israel în România, E.S. Reuven Azar, și ambasadorul Spaniei la București, E.S. José Antonio Hernández Pérez-Solórzano. Moderatorii au fost Felicia Waldman și Dan Schlanger, președintele Bucharest Jewish Film Festival.

Ambasadorul Spaniei la București a vorbit despre istoria și moștenirea sefardă în America Latină, în special în Argentina, dar și în Columbia și Peru. A oferit informații despre persecuția exercitată de Inchiziția din Spania: după 1492, evreii de acolo au început să debarce și în Argentina, unde au fost bine primiți. Mai târziu, în secolul al XIX-lea, tinerii ajungeau în Argentina din motive economice, după construirea Canalului Suez, dar și pentru că serviciul militar în Imperiul Otoman dura 25 de ani.

Ambasadorul Statului Israel în România a vorbit despre civilizația evreiască în perioada Sefarad, când evreii trăiau în Spania. Când au fost siliți să-și părăsească țara, evreii au ocrotit cu mare grijă limba ladino. De altfel, vorbitorul se exprimă fluent în limbile spaniolă și arabă, dat fiind că s-a născut în Argentina (unde a trăit până la

13 ani, când a făcut *aliya*), iar familia lui locuiește o bună perioadă în Siria, la Alep. El a atins subiectele gastronomiei și proverbelor sefarde, dintre care unele subliniază importanța comensalității în cultivarea relațiilor sociale („Cine bea trăiește”; „Nu m-am săturat de pâinea ta, iar vorbele tale îmi fac bine”).

Dan Schlanger a mulțumit organizatorilor acestui eveniment și a vorbit despre identitatea sa evreiască sefardă, pe care și-a descoperit-o târziu și pe care o simte tot mai prezentă în viața lui.

Seara a fost încheiată cu proiecția filmului *Shlomo Bar – a musical documentary* (2021), în prezența regizorului Gilad Inbar, urmată de o sesiune de întrebări și răspunsuri. Shlomo Bar este muzician, compozitor și activist social, pionier al muzicii etno în Israel. Alături de trupa sa, Natural Gathering, el a compus o muzică în măsură să exprime sufletul israelian – amestec între Est și Vest, compoziții puternice, din care reies durerea și protestul social. Gilad Inbar este regizor și producător de film israelian, absolvent al Școlii de Film și Televiziune Sam Spiegel din Ierusalim. A regizat și filmul documentar *The Hungarian Cube – a Journey with Andre Hadju* (2013).

A doua zi, programul Zilelor Culturii Sefarde a continuat cu masa rotundă pe marginea temei „Folclorul sefard”, moderată de conf. univ. dr. Felicia Waldman. Ea s-a referit la existența unei bogate culturi de inspirație sefardă în spațiul românesc. În cei 32 de ani petrecuți în România, Moshe Bejarano, rabin al comunității din Adrianople și mai apoi al Turciei, este unul dintre promotorii acesteia, el fiind autorul primei culegeri de folclor sefard din Balcani. Un alt exemplu este cel al lui Sabetay Djaen, și el preocu-

pat de culegerea de folclor sefard, dar care a desfășurat și o importantă activitate literară, ca scriitor și dramaturg.

Despre experiența interacțiunii cu dimensiunile culturii sefarde a vorbit Donna Levy, soția E.S. Alberto Antonio Rodriguez Gofii, ambasadorul Uruguay la București. Născută la Tel Aviv în anul 1957, a crescut de la vârsta de 3 ani la Buenos Aires, țară unde a urmat școala primară și liceul, revenind ulterior în Israel pe fondul schimbărilor politice. Ea a rememorat secvențe și amintiri petrecute alături de bunica din partea mamei, născută Gatego, care, în ciuda faptului că și-a trăit întreaga viață între Salonic și Atena, nu a învățat niciodată greaca, folosind întotdeauna limba ei maternă: iudeo-spaniola.

Rebecca Gabbai a fost ofițer cultural în cadrul Ambasadei Statului Israel în Grecia și a ocupat diverse poziții în cadrul comunității evreiești ateniene. Este autoarea a numeroase publicații științifice în limba greacă și a publicat trei volume de poezie în ladino, precum și primul dicționar ladino-grec: *Dikssionario Grego-Ladino*, în anul 2004. Promotoare activă a limbii și culturii iudeo-spaniole, ea s-a referit la modul de interpretare adesea inedit al unor proverbe iudeo-spaniole, dar și la viitorul acestei limbi, pe care îl descrie într-un mod optimist. Existența unor numeroase programe academice, dar și a interesului crescut din partea unui public tânăr pentru această cultură, arată ea, reprezintă perspective pentru conservarea și dezvoltarea acestui segment, parte a culturii evreiești.

Povestirile din folclorul sefard au fost ilustrate muzical de Bogdan Mihăilescu, el interpretând linia melodică a cinci cântece tradiționale.

**CLAUDIA BOSOI
DAN DRUȚĂ**

„Dr. Moses Rosen”, Muzeul Municipiului București și Fraterna Association.

Evenimentul a debutat cu vernisajul a două expoziții complementare, bine documentate istoric și frumos realizate grafic: *Evreii în documente din Imperiul Otoman și Turcia modernă*, oferită de Ambasada Turciei la București; *#FemeiRezistente*, creată și organizată de Muzeul Holocaustului din Buenos Aires și oferită de Ambasada Spaniei în România. Printre femeile care au luptat în Rezistența antinazis-

I U D A I C A

Minunea de Hanuca

Obişnuiesc să scriu articole sub formă de întrebări și răspunsuri, fiindcă mă întreb din ce cauză s-a petrecut ceea ce s-a petrecut. Caut argumentele unui fapt istoric din trecut. Sunt convins că nu există afirmații asupra cărora nu ne punem o întrebare prealabilă.

M-am gândit la aceste lucruri atunci când mi-am pus întrebarea asupra sensului sărbătorii de Hanuca. Trebuie să ne gândim numai la evenimentul istoric? Sau la *minunea de Hanuca*? Sau la ambele aspecte? Sau, oare, putem compara o tradiție cu altele? Mi se pare că tradiția iudaică – atât cea istorică pură, cât și cea religioasă – trebuie comparată cu alte

cu ulei, celebrată în cadrul sărbătorii de Hanuca. Sensul ei este revenirea la Învățătura Torei. Poporul lui Israel nu poate exista fără Tora, dar nici Tora nu se poate bucura dacă nu este învățată de fiii lui Israel.

Ca istoric, aş putea vorbi despre evenimentele care au precedat sărbătoarea de Hanuca. Despre stăpânirea regatului seleucid asupra Țării lui Israel, despre tendințele elenizante, ca și despre opoziția evreilor tradiționaliști față de evreii asimilați, despre răscoala Macabeilor, ca și despre războaiele duse de ei, despre întemeierea unui regat independent și despre istoria lui. Eu nu sunt teolog, ci istoric și ni-

Cu mulți ani în urmă, la Ierusalim, am ascultat un dialog între regretatul rabin și profesor universitar Yeshaya-hu Leibovici și fosta deputată, regretata ziaristă Gheula Cohen. Ambii au conversat cu mult respect reciproc, el vorbind ca un intelectual evreu israelian religios, iar ea ca un intelectual evreu israelian laic. Am reținut punctul de vedere al regretatului profesor Leibovici. El prezenta Hanuca nu pe baza diferitelor izvoare istorice, inițial neacceptate de tradiția iudaică, ci pe baza tradiției talmudice, transmisă în rugăciunea de *Amida* (*Şemone-Esre*, sau Cele 18 Binecuvântări), comparată cu informațiile din izvoarele laice. Fragmentul recitat în cadrul acestei rugăciuni în zilele de Hanuca este evident în acest sens, iar izvoarele istorice laice îl completează. Răscoala Macabeilor, condusă de Marele Preot Matitياهو Haşmoneu, nu a fost îndreptată împotriva grecilor, ci împotriva evreilor elenizați: era reacția evreilor tradiționaliști, învățați în Tora și păstrători ai comandamentelor ei, împotriva evreilor elenizați, recte împotriva asimiliștilor care nu o respectau, ci voiau să copieze alte obiceiuri, provenite din tradiția elenistică. Autorii textului rugăciunii, bazați pe Talmud, îi mulțumesc lui Dumnezeu că a dat pe cei mulți în mâna celor puțini, pe cei spurcați în mâna celor puri, pe cei păcătoși în mâna celor drepti, pe cei nelegiuți în mâna celor care trăiesc după legile Torei. Deci, pe de o parte răscoala, ca un război civil, pe de altă parte, intervenția lui Dumnezeu de partea celor drepti care au biruit cu ajutorul Lui. Victoria aceasta a fost prima minune de Hanuca. După ea a urmat a doua minune, aceea a uleiului sfânt, când Dumnezeu Şi-a făcut un Nume Mare și Sfânt în mijlocul poporului lui Israel, iar fiii lui Israel, fiii Lui, au târnosit Templul și au stabilit cele opt zile de Hanuca. „Îți mulțumim, Doamne, ... pentru minunile și pentru salvarea și pentru faptele de vitejie și pentru mântuirea și pentru războaiele pe care le-ai dus strămoșilor noștri în acele zile, la vremea aceasta, în zilele lui Matitياهو fiul lui Yohanah, Mare Preot, Haşmoneu, și a fiilor săi, atunci când regatul cel păcătos al Greciei se ridicase împotriva poporului Tău Israel pentru a-i face să uite Tora Ta și a-i îndepărta de la legile impuse lor prin voința Ta. Și Tu, în marea Ta milă, ai fost alături de ei în timpul suferinței lor, ai purtat conflictul lor, ai judecat judecata lor, ai răzbunat răzbunarea lor, ai dat pe viteji în mâna slabilor, și pe cei mulți în mâna puștinilor, și pe spurcați în mâna celor puri, și pe păcătoși în mâna celor drepti, și pe nelegiuți în mâna celor care trăiesc după legile Torei Tale. Și Ție Ți-ai făcut un Nume Mare și Sfânt în lumea Ta. Și poporul Tău Israel i-ai adus mântuire și salvare în această zi. Și după aceea fiii Tăi au venit la Sfânta Sfințelor care este în Casa Ta și au curățat Templul cel Sfânt și au aprins lumânări în curtea Ta sfântă și au stabilit aceste opt zile de Hanuca (ale târnosirii) pentru a-Ți mulțumi și a lăuda Numele Tău Cel Mare. Și pentru toate să fie binecuvântat și să se înalte Numele Tău, Regele nostru, întotdeauna, în vecii vecilor.”

Să recităm această rugăciune în cele opt zile de Hanuca, pentru a înțelege cu mai multă ușurință ceea ce s-a petrecut atunci.

LUCIAN-ZEEV HERȘCOVICI

Dictionar selectiv de civilizație iudaică: Karaism

Principiul-pivot al karaismului – curent filozofic iudaic apărut în secolul al VIII-lea în Imperiul Babilonian – constă în atașamentul față de tradiția scrisă a Bibliei. Rădăcina ebraică a cuvântului este *kr* – „a citi”. Ceea ce trebuie însă reținut din start este lipsa de rigiditate privind tradiția orală, recomandată chiar de cel considerat întemeietor, Anan Ben David.

Jurisprudența karaită cristalizată în timp se bazează pe patru elemente: 1. textul biblic; 2. legislația respectând doar prescripțiile scrise ale Bibliei; 3. consensul comunității; 4. tradiția karaită. Deși a fost avansată ideea conexiunilor karaismului cu unele trăsături ale iudaismului antic, caracteristice saducheilor (rigurozitatea aplicării textului scris al Bibliei) și esenienilor (preocuparea accentuată pentru puritate rituală și respectarea Șabatului), nu se poate omite contextul socio-politic în care apare mișcarea: tensiunile sociale cauzate de dificultăți economice și de luptele pentru putere în Imperiul Babilonian.

La karaismul oriental – prosperând în Babilon, Egipt, Africa de Nord, Țara Sfântă, având centrul în Ierusalim, consolidat de-a lungul secolelor al X-lea și al XI-lea – au contribuit chiar polemicele dintre halahiști și karaiți în vestitele academii babiloniene (Academia din Sura ocupa un loc de frunte), polemici în care se remarcă Saadia Gaon, apărător înverșunat al halabei, cunoscut lingvist, traducător în arabă al Bibliei aproape în întregime, poet liturgic. Cărturarii karaiți erau specialiști în gramatică și lexicografie.

După ce Ierusalimul este cucerit de cruciați în 1099, karaismul încearcă să se afirme în Spania, încercare fără succes, atât din cauza scrierilor antikaraite aparținând unor filozofi renumiți – Iehuda Halevy, Abraham Ibn Ezra, Abraham Ibn Daud –, cât și unor curteni evrei halahiști cu influență la curtea regilor spanioli. În schimb, karaismul are priză timp de câteva secole (XI-XV) în Bizanț, unde se creează o reală colaborare între cărturarii karaiți și rabaniți la Adrianopol și, ulterior, la Constantinopol. Un exemplu de referință: scrierile karaitului Aaron Ben Elia din Nicomedia (secolul al XIV-lea) sunt influențate de modele filozofice și literare rabanite, îndeosebi, sefarde. Ultimul cod legislativ karait avea să fie redactat la Constantinopol, între anii 1420 și 1490, de Elie Bașiati.

Karaismul continuă în estul Europei, în comunități din Crimeea și Lituania, pe parcursul secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea. Karaismul oriental păstrează și în secolele următoare bunele relații cu rabanismul, create în Bizanț, pe când unii lideri comunitari din Crimeea și Lituania se îndepărtează de rabaniți.

După ce, în 1948, Israelul își proclamă independența, karaiții de pretutindeni, orientali și est-europeni, beneficiază, ca toți evreii, de Legea Reîntoarcerii. Mai cu seamă karaiții orientali au făcut *aliya*. În prezent, karaismul numără circa 20.000 de adepți în Israel.

IULIA DELEANU

tradiții, iar implicațiile ei istorice trebuie înțelese în profunzimea lor.

Hanuca este o sărbătoare specială. Ea nu este menționată în Tora. La fel ca Purim. Mai mult decât atât: binecuvântările speciale *al hanisim* (pentru minuni), recitate în aceste două sărbători, sunt asemănătoare ca formă, deși diferite în conținut. Dacă Purim se referă la salvarea fizică a poporului lui Israel, Hanuca se referă la salvarea iudaismului. Ambele sunt sărbători vesele. Dar de Purim bucuria este nețărmurită: bucuria salvării. În schimb, de Hanuca bucuria este meditativă: ea se referă la lumină. Lumina adevărată este cea a *Învățăturii: Lumina Torei*. Este adevărat că Tora însăși, studiul ei, este celebrată de Șavuot, Ziua Predării Torei, precum și de Simhat Tora, Ziua Bucuriei Torei, care simbolizează continuitatea studiului ei, de la un ciclu anual la altul. Dar Tora este Lumina care trimite razele asupra fiecărui învățăcel. Îmi aduc aminte de o povestire din Midraș. În prima pericopă a Torei, Bereșit, se povestește despre primele zile ale creației lumii. În prima zi a creației, inițial nu era lumină: soarele încă nu fusese creat. Dar Dumnezeu, Binecuvântat Fie El, a înțeles importanța luminii și a decis să fie lumină înainte de a crea corpurile cerești. Cum? El a poruncit *Vayehi Or* (Să fie lumină) – și a fost lumină. Dar ce s-a întâmplat cu această lumină după crearea soarelui și a celorlalte corpuri cerești? Răspunsul este: aceasta e lumina păstrată pentru dreptii care vor urma, care vor veni în viitor. Este *Lumina Torei*. Această Lumină este cea care poate fi legată de minunea ulciurului

mic mai mult. Temele legate de istoria răscoalei Macabeilor și a regatului Haşmoneu au fost cercetate de mulți istorici, din generații diferite, printre care Elias Bickerman și Menahem Stern. Ele continuă să fie studiate, de fiecare dată adăugându-se câte ceva nou: aceasta este menirea cercetării istorice, care nu se încheie niciodată, fiecare generație de cercetători adăugând ceva nou, un aspect documentar sau o interpretare nouă, diferită, menită să aducă lumină asupra trecutului. Tot ca istoric aş putea vorbi despre un aspect special: celebrarea sărbătorii de Hanuca în timpul iernii, în apropiere de solstițiul de iarnă. Unii cercetători au făcut paralele între Hanuca și tradiția Crăciunului în religia creștină, precum și ziua de naștere a soarelui, așa cum era văzută în Antichitatea clasică greco-romană. Nu pot face o analiză, dar cred că această ipoteză este posibilă: lumina spirituală are importanță în toate culturile și în toate religiile. Mai ales că Hanuca a fost paralelizată cu sărbătoarea de Sucot care ar fi fost celebrată cu întârziere în unele locuri. În trecut, disputa asupra sărbătorii de Hanuca era dusă între reprezentanții ai evreimii laice și ai evreimii religioase. Reprezentanții evreimii laice – inițiatorii sionismului modern – au afirmat, dându-i exemplu pe Macabei în fața evreilor slabi sau considerați slabi de la sfârșitul secolului al XIX-lea, că am avut și noi o victorie, iar rabinii au înecat-o în ulei. Reprezentanții iudaismului religios din aceeași perioadă au afirmat numai aspectul minunii de Hanuca, a ulciurului cu ulei. Cine avea dreptate?

COMUNITĂȚI

Iași

Multiculturalitatea și arta cinematografică

Primăria Municipiului Iași, prin Casa de Cultură „Mihai Ursachi”, a organizat, în perioada octombrie-decembrie 2022, în parteneriat cu cele mai importante comunități etnice din oraș, a doua ediție a manifestării „Multiculturalitatea și arta cinematografică”. Importantul eveniment cultural este un maraton de proiecții cinematografice și dialog.

Proiectul, patronat de scriitorul Adi Cristi, director, a fost inițiat de doamna Petronela Vaslui, secretar artistic în cadrul Casei de Cultură, și aduce alături de organizatori un număr de șase comunități etnice locale, cele ale armenilor, polonezilor, evreilor, romilor, grecilor, rușilor lipoveni, și propune spre vizionare o serie de filme realizate de sau despre etniile numite. Au fost prezentate filme despre comunitățile armenilor, polonezilor, evreilor, romilor, grecilor și rușilor lipoveni.

Invitatul special al proiectului este doamna conf. univ. dr. Ioana Petcu, de la Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași, care face în deschidere o scurtă prezentare a filmului ce urmează a fi proiectat pe ecran și în final are un dialog cu publicul spectator, pe baza întrebărilor venite din partea acestuia.

Proiectul a fost inițiat din dorința de a realiza un gen de „ecumenism cultural”, fiecare dintre cele mai reprezentative șase etnie ce locuiesc în urbea ieșeană propunând o formă de carte de identitate, reflectată prin felul în care arta cinematografică o redă.

Aceste evenimente sunt prilejuri de cunoaștere reciprocă, de înțelegere, toleranță, conlucrare și de descoperire a culturii, tradițiilor și obiceiurilor semenilor noștri. În deschiderea proiectului a fost vizionat filmul documentar *Bucovina, Țara Oamenilor Fagi*, regizat de Florin Kevorkian. Prezentat de Uniunea Armenilor din România, Filiala Iași, filmul vorbește despre Unirea din 1918 și importanța ei istorică și subliniază faptul că a fost o unire în „cuget, spirit și simțiri” între oameni de diferite naționalități ce conviețuiau pe teritoriul românesc și care au consimțit la făurirea României Mari.

Următoarea proiecție a fost cea a dramei *Vraciul*, prezentată de Uniunea Polonezilor din România. Filmul a fost realizat în anul 1982 după romanul omonim al scriitorului polonez Tadeusz Dolega Mostowicz. După premieră, până la sfârșitul anului 1982, acest film a avut un număr record de 5.972.000 de spectatori.

A urmat proiecția filmului artistic *Remember*, derulată într-un parteneriat dintre Casa Municipală de Cultură și FCER - Comunitatea Evreilor din Iași. Filmul *Remember* este o coproducție Canada-Germania, realizată în anul 2015 de regizorul Atom Egoyan. Rolul principal este interpretat de cunoscutul și regretatul actor Christopher Plummer. Ca și filmul artistic *Pianistul*, prezentat anul trecut în cadrul primei ediții a acestui eveniment cultural, *Remember* are ca temă Holocaustul evreilor, imensa dramă a

celor 6 milioane de oameni exterminați de naziști.

La ediția de anul trecut a fost prezentată și o altă producție cinematografică regizată tot de Atom Egoyan, drama istorică *Ararat*, coproducție franco-canadiană, despre genocidul armenilor din perioada 1915-1918. Filmul – ce a avut în distribuție o întreagă pleiadă de mari actori, dintre care îi menționăm pe Charles Aznavour, Christopher Plummer, David Alpay, Arsinée Khanjian, Eric Bogosian, Bruce Greenwood și Elias Koteas – prezintă cumplitul masacru de la Van, din anul 1915.

Toate aceste trei filme proiectate anul trecut și anul acesta au o tematică generală asemănătoare: abominabilele crime împotriva umanității, Holocaustul evreilor și Genocidul armenilor, și constituie un moment de rememorare și totodată un avertisment ca astfel de orori să nu se mai repete niciodată.

Este de evidențiat faptul că sala de proiecție Diotima a Casei Municipale de Cultură „Mihai Ursachi” a fost neîncăpătoare pentru elevii de la colegiile ieșene, veniți în număr mare la vizionări. Parte dintre ei au participat activ și la dialogul postvizionare, cu dorința de a învăța din și despre cele văzute în filmele prezentate. Iată deci că proiectul menționat este un lăudabil mod de instruire și educație a tinerii generații.

Proiecția din săptămâna ce a urmat a fost cea a filmului artistic *Pisica*

albă, pisica neagră, regizat de Emir Kusturica în anul 1998. Având titlul original *Pisica neagră, motanul alb*, filmul acesta a fost distins cu Premiul pentru cea mai bună regie la Festivalul Internațional de Film de la Veneția.

În parteneriat cu Comunitatea Grecilor din Iași a fost prezentat filmul dramatic biografic italian *El Greco*, regizat în anul 1966 de Luciano Salce. Rolul principal, cel al cunoscutului pictor grec Domenikos Theotokopoulos (El Greco), este interpretat de actorul american Mel Ferrer care este și producătorul filmului. Acesta a obținut pentru prima dată aprobarea de a realiza filmările în Catedrala din Toledo.

Casa de Cultură „Mihai Ursachi” își propune să inițieze periodic astfel de proiecte care să reunească etniile ieșene în evenimente comune, această fiind o posibilă cale de întărire a legăturilor interetnice, într-un spațiu specific spiritual, iașiul, care a integrat cu toleranță și cooperare toate comunitățile ce au ales acest loc pentru așezare și evoluție.

Redescoperirea valorilor celui alt, proces dificil parcurs în timp, poate genera o nouă orientare de mentalitate și viziune comună, ce conduce spre cunoaștere, colaborare, ajutor reciproc și prietenie.

MARTHA EȘANU

Suceava

Povestind istoria comunității

În luna noiembrie am primit vizita unei clase de elevi de la Liceul Teoretic

Filadelfia din Suceava. La această activitate s-a prezentat istoria evreilor din Suceava, începând din secolul al XV-lea, cu primele atestări documentare, bazate pe documente din Arhivele Statului. În continuare s-a făcut o scurtă prezentare despre Sinagoga Gah, aceasta fiind una dintre cele mai vechi clădiri rămase în picioare la ora actuală. Ea a fost construită în anul 1870, prin societatea de binefacere Gmilut Hasadim. S-a mai vorbit despre numărul evreilor din comunitate în prezent, precum și despre alte activități care se desfășoară pe parcursul anului.

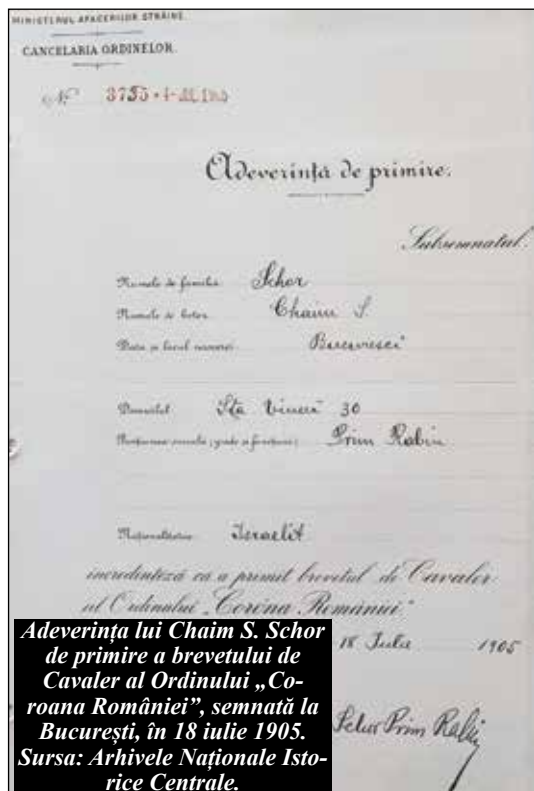
La finalul lunii noiembrie, în perioada 25-27, în parcare Shopping City a avut loc Târgul de turism multicultural transfrontalier din Suceava. Comunitatea Evreilor din Suceava a participat

la acest târg, având un stand rezervat pentru o mică expoziție care a constatat în documente și obiecte cu specific evreiesc.

SORIN GOLDA,
președintele CE Suceava

București Ordinul „Coroana României”, acordat în 1905 prim-rabinului din București

Adeverința lui Chaim S. Schor de primire a brevetului de Cavaler al Ordinului „Coroana României”, semnată la București, în 18 iulie 1905. Sursa: Arhivele Naționale Istorice Centrale.

În urma cercetărilor sale efectuate la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București, domnul Laurențiu-Ștefan Szemkovicș a transmis redacției *Realitatea evreiască* un scurt text, însoțit de imagini de arhivă, despre un eveniment istoric important, petrecut la începutul secolului trecut: decorarea prim-rabinului din București, Chaim S. Schor, cu Ordinul „Coroana României”.

„Cu ocazia zilei de 10 mai, urmare a raportului Generalului de Divizie I. Lahovari, ministrul Afacerilor Străine, cancelar al Ordinului, nr. 11701 din 4 iulie 1905 (aflat la Arhivele Naționale Istorice Centrale, *Ministerul Afacerilor Externe. Cancelaria Ordinului*, dosar nr. 105/1905), regele Carol I a semnat la 4 iulie 1905, decretul nr. 3.755, prin care acordă lui Chaim S. Schor, Prim-Rabin din București, Ordinul „Coroana României” în gradul de Cavaler. Potrivit adeverinței de primire a brevetului de Cavaler al Ordinului „Coroana României”, semnată la București, în 18 iulie 1905, Chaim S. Schor s-a născut la București și era de naționalitate israelită.”

Redăm aici și imaginile de arhivă care atestă acest eveniment istoric. (G.G.)

Ordinul „Coroana României” în gradul de Cavaler, model 1881 (avers și revers). Sursa: Muzeul Jandarmăriei Române.

Vești bune la reuniunea Consiliului de Conducere al FCER-CM

La 14 decembrie a.c. a avut loc primul Consiliu de Conducere al FCER-CM cu prezență fizică, după pandemie. Cu această ocazie a fost anunțat un nou Memorandum de colaborare între Federația Comunităților Evreiești din România și Fundația Caritatea.

De asemenea, președintele FCER, deputatul Silviu Vexler, a prezentat activitatea parlamentară recentă, iar membrii Consiliului au pus în discuție principalele teme de actualitate ale comunităților evreiești din țară.

Vom reveni cu detalii despre reuniunea forului de conducere al FCER în numărul viitor al *Realității evreiești*. (G.G.)

COMUNITĂȚI

Arad Prim-plan evreiesc la Complexul Muzeal Arad

Se spune că o fotografie valorează cât o mie de cuvinte. Cert este că dr. Adelina Stoenescu, muzeograful Complexului Muzeal Arad, a ales să aducă în fața vizitatorilor o imagine de tihnă din viața evreilor arădeni. Este vorba de perioada interbelică, mai exact anul 1925, când Margareta Hajnal stă alături de primul ei soț, József Stern, și de prietenii lor, în Grădina de Vară din Arad.

„Ca urmare a generoaselor donații oferite muzeului nostru de Margareta Braun (1907-1995), colecția de istorie a Complexului Muzeal Arad tezaurează astăzi bunuri de patrimoniu național, care reflectă istoria comunității evreiești, dar și istoria Aradului la finalul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea: fotografii, tablouri și documente de familie, corespondență, acte oficiale, accesorii și piese de vestimentație din perioada Belle Époque”, arată dr. Adelina Stoenescu.

Putem spune că povestea începe în anul 1907, în orașul Fiume, odată cu nașterea Margaretei. La numai un an de zile de la acest eveniment, părinții săi, Cecilia Goldschmit și profesorul David Hajnal se despart, iar tânăra mămică alege să se întoarcă în Arad cu micuța Margareta. Deși sfârșitul Primului Război Mondial o găsește pe doamna Goldschmit ruinată, fiind dintr-o familie de bancheri și înțelegând afacerile reușite să își revină și deschide magazinul de confecții Fortuna. Margareta învață meseria de antreprenor din familie, în principal de la doamna Goldschmit și de la unchiul său, Sándor Goldschmit. Cu ajutorul lor pune bazele casei de modă Diva. Astfel ajungem la anul 1925, când a

fost făcută fotografia prezentată de Complexul Muzeal Arad ca exponatul lunii noiembrie.

„Pentru luna noiembrie am ales o fotografie interbelică, în dreptul căreia sunt notate următoarele: Margareta Braun și primul soț, József Stern, în Grădina de Vară din Arad, 1925. Donația Braun, 1994. Însă ce se ascunde în spatele unei fotografii vechi de aproape un secol? Fotografia re-

latează un fragment din povestea de viață a celei care a fost Margareta Braun, Margit pentru familie și cei apropiați, membră a comunității evreiești din Arad timp de 88 de ani. Fotografia, realizată în Aradul inter-

belic al anului 1925, este una dintre rarele fotografii din patrimoniul muzeal care o înfățișează pe Margareta Braun la vârsta adultă. Pornind de la exponatul de muzeu, am reconstituit fragmente din viața Margaretei Braun (născută Hajnal) în Arad, alături de primul soț, József Stern (1893-1942), în perioada anilor interbelici și până la decesul acestuia din urmă, în anul 1942, în timpul celui de Al Doi-

le Război Mondial, când un procent semnificativ al comunității evreiești din România a fost distrus în timpul Holocaustului”, spunea dr. Adelina Stoenescu, muzeograf.

MARGARETA SZEGŐ

Cărțile și influența familiei Bettelheim

De multe ori îmi imaginez că mă plimb pe stradă într-o altă perioadă din existența Aradului. Citesc cărți de istorie locală și, așa cum se întâmplă când te afunzi într-un roman și te pui în pielea personajului, îmi imaginez că sunt acolo, în anul 1854, când jandarmul Hirsch, care până atunci a fost prieten cu Ottó Lakatos, nu îl mai salută, ci virează brusc și intră în librăria fraților Bettelheim. Nu e prima oară când cei doi frați evrei sunt menționați de Lakatos ori de alți scriitori ai vremii.

Móric și Ignác Bettelheim erau legați de cărți care, cu timpul, s-au apucat de comerțul cu cărți, pentru ca mai apoi să își deschidă o librărie. Aveau într-o încăpere separată și o bibliotecă de unde arădenii puteau împrumuta ceea ce doreau să citească. Aici erau disponibile 2.321 de cărți în limba germană, 563 în maghiară, 201 în franceză. Ottó Lakatos își amintește că, nefiind instruit în meseria de librar, ei nu au luat legătura nici cu Austria, nici cu Germania, ci procurau cărțile prin intermediul unei firme din Pesta. Până în anul 1830 afacerea era bazată în mare parte pe cărțile școlare, deoarece lumea nu era așa de interesată de lucrările științifice. După aproape 25 de ani de la deschidere, frații Bettelheim reușesc să ia contact cu firme din Austria și Germania și să își diversifice oferta. Afacerea celor doi a prosperat atât de mult, încât în anul 1845 au reușit să deschidă Editura Frații Bettelheim care a funcționat până în anul 1878 atât în Arad, cât și în Nagybecskerek, adică Bicicherecu Mare, o localitate din Banatul Sârbesc.

Născut la 15 martie 1821 într-o familie de evrei, Vilmos Bettelheim ajunge să fie unul dintre cei mai activi cetățeni ai urbei. Intră și el în afacerea de familie, devine comerciant de cărți și apoi editor. În anul 1845, împreună cu Pál Wallfisch, înființează Organizația Maghiaro-Ebraică și apoi Organizația Tineretului Izraelit din Arad, ele având și o influență mare în procesul de maghiarizare a comunității.

De la cărți la ziar

Începând cu data de 1 august 1861, arădenii pot citi ziarul *Alföld*. De pe prima pagină a numărului 4 din al XXXVI-lea an de apariție, distribuit în 5 ianuarie 1896,

aflăm că acesta „se află pe locul șase în lista ziarelor maghiare și pe locul trei în rândul ziarelor rurale în ceea ce privește vechimea sa”, precum și despre conjunctura publicațiilor de limbă maghiară din acea perioadă, care au dat faliment din cauza problemelor financiare, în timp ce ziarul de limbă germană *Arader Zeitung* apărea chiar de două ori pe zi, dimineața și seara. Din a doua pagină a aceluiași număr aflăm istoria detaliată a ziarului în a cărui apariție Vilmos Bettelheim joacă un rol extrem de important. „Autoritatea de poliție imperială a respins de trei ori cererea de autorizare, aceasta fiind acordată doar atunci când Vilmos Bettelheim a mers la Viena pentru o audiență la cancelarul baron Vay care a ordonat apoi autorității arădene să elibereze permisul.” Bettelheim devine proprietarul ziarului, Márton Ferencz este redactorul responsabil, iar Lipót Réthy, editorul. De-a lungul timpului, în paginile ziarului publică diverse notabilități ale urbei, ziarul căpătând greutate și amploare.

Pe Vilmos Bettelheim îl vedem și în anul 1865, alături de alți cetățeni de diferite naționalități și religii, punând bazele primei societăți funerare din Arad. Asociația și-a început activitatea un an mai târziu, președinte interimar fiind József Daurer. Încă din primul an de funcționare i s-au alăturat 1.169 de membri.

Ca jurnalist, iese în evidență prin articolele sale economice tipărite în diverse publicații arădene, mai ales în limba maghiară și germană, precum *Alföld* și *Arader Zeitung*. În anul 1867, când se pun bazele primei Case de Economii din Arad, vedem cum, alături de alți evrei, face parte din consiliul director al acesteia. În 1883, din postura de președinte al Corporației Comercianților Arădeni, ia cuvântul în timpul adunării generale a comisiei autorității legislative, pentru a susține cauza înființării unei școli de comerț. Pentru acest scop, corporația a oferit 10 mii de forinți.

Bettelheimii pleacă de jos, de la simpli legători de cărți, pentru a ajunge să influențeze dezvoltarea culturală și oferta educațională. Amprenta lor, a altor evrei din Arad, precum și a prietenilor și asociaților lor de diferite etnii se vede mai ales prin ceea ce noi numim azi Colegiul Economic Arad.

MARGARETA SZEGŐ

AD MEA VEESRIM!

Președinți de comunități născuți în luna ianuarie

● Președintele CE Arad, **RAOUL VIZENTAL**, onorează

cu succes răspunderea primită când a fost ales să conducă una dintre comunitățile mari, cu o viață evreiască bogată în evenimente, fapt care răzbată din reportajele

corespondenților locali, primite la redacție. Destoinicia, devotamentul, energia depuse într-un interval de timp relativ scurt au dat roade. A atras spre comunitate oameni din toate segmentele de vârstă, i-a antrenat în programele de educație iudaică. Este receptiv la problemele asistaților, ale tuturor celor în nevoie.

● Președintele CE Bistrița, **IOSIF VĂLTER**,

ajuns de puțină vreme la conducerea comunității, a dovedit că e capabil să aplice programul pe care și l-a propus. Este atent față de conservarea patrimoniului sacru și de redirecționarea sa

înspre activități culturale. Un exemplu este sinagoga în comodat, impusă pe harta vieții muzicale. Pune un accent special pe comemorările victimelor Holocaustului, marcându-le an de an la cele trei monumente dedicate memoriei evreilor bistrițeni și din zonă, ucși de autoritățile ungare fasciste.

● Președinta CE Brăila, **NADIA**

USTINĂSCU, pune suflet în tot ceea ce face pentru bunul mers al comunității: viață religioasă, culturală, patrimoniu sacru, economic, mai ales asistență socială și medicală, unde, prin profesie, a ajutat comunitatea de câte ori fostul președinte David Segal z.l. o solicita, când încă nu era angrenată oficial în plan comunitar; cu atât mai mult, în prezent. O comunitate-gazdă pentru festivalurile „Mihail Sebastian”, organizate de FCER în colaborare cu autoritățile locale.

● Președinta CE Iași, **BENJAMINĂ IDES VLADCOVSCI**,

implicată de mult timp în viața comunitară, a preluat din mers – când regretatul președinte Abraham Ghiltman

z.l. era bolnav, a reușit să organizeze reînnoirea sinagogii din Hârlău, Hârlăul fiind obște afiliată – o comunitate cu o istorie bogată, de mare efervescență spirituală și mare tragism. O istorie pe care echipa sudată din prezent are ambiția s-o continue, s-o îmbogățească – și reușește. Dovadă: activitatea socială, religioasă, culturală reflectată în *RE* și în *Prietenia*.

COMUNITĂȚI

Bacău Maia Morgenstern, în vizită

Recent, am avut ocazia să ne întâlnim, în două momente, la Bacău, cu marea noastră actriță Maia Morgenstern. Domnia-sa a lansat, la Bibli-

oteca Județeană Bacău, două volume de carte, apărute la Editura Litera: *Nu sunt eu și Eu sunt Maia*. De la comunitate au fost prezenți, pe lângă mine, și secretarul comunității, precum și doamnele Fany Kaltman, Janeta Tâmboi și Angela Leibiu.

Lansarea, care a avut un mare succes, s-a desfășurat sub forma unui dialog foarte antrenant între Maia Morgenstern și domnul Adrian Jicu, directorul bibliotecii, sala multimedia a instituției fiind plină. În acest dialog, Maia a arătat că întotdeauna i-a fost frică de cuvinte, menționând că trebuie citit foarte mult, înainte de a ne apuca de scris.

Cu acest prilej am invitat-o pe Maia Morgenstern la comunitate și a doua zi am avut bucuria de a o primi la noi, la sediu. Trebuie să remarcăm modestia și punctualitatea demonstrată de marea actriță, precum și interesul manifestat față de problemele comunității. De altfel, Maia ne-a promis să fie prezentă și să ne sprijine în activitățile noastre, ori de câte ori o vom solicita.

HAINRICH BRIF,
președintele CE Bacău

Timișoara Capitala culturală a Europei și componenta sa evreiască

După doi ani de așteptare prelungită, cauzată de pandemie, Timișoara va deveni Capitală Culturală Europeană pentru anul 2023. Orașul de pe Bega cunoaște un reviriment clar odată cu intrarea în această etapă așteptată, pregătită cu emoție, cu dispute inevitabile, dar îmbrățișată cu drag de locuitorii de toate etniile ale acestui oraș. De altfel, în decizia ca Timișoara să primească acest titlu prestigios a cântărit mult componenta multietnică și multireligioasă a acestui spațiu, precum și faptul că este locul de unde a pornit Revoluția din 1989, cea care a însemnat sorginta democrației în România. Deschiderea efectivă a acestui an special se preconizează pentru 17 februarie, când, printre multe proiecte de anvergură, se va vernisa la Muzeul de Artă o mare expoziție Victor Brauner. Primarul Timișoarei afirmă că săptămânal vor avea loc aproximativ 30 de programe aflate sub egida Capitalei Culturale, acestea fiind evenimente atractive pentru diverse gusturi și generații.

Unul dintre spațiile care va găzdui evenimente culturale prestigioase este Sinagoga din Cetate. Obiectiv important, a cărei redeschidere a reprezentat o prioritate pentru conducerea FCER, pentru președintele său, Silviu Vexler, și pentru Comunitatea Evreilor din Timișoara. Îmbinând în mod armonios faptul că este un loc de rugăciune, dar în care se țin și evenimente culturale diverse, Sinagoga din Cetate este un adevărat epicentru al vieții culturale. În foarte puțin timp de la redeschiderea sa, în mai 2022, deși lucrările de restaurare mai continuă, a reușit să coaguleze în jurul său o mare parte a societății locale. Filarmonica Banatul, actori, muzicieni independenți au realizat spectacole și au apărut în fața publicului în acest lăcaș de cult.

După festivalul Shalom Ierusalim, care, pe parcursul unei singure zile, în septembrie 2019, a reușit să aducă peste 15.000 de participanți în Parcul Botanic, pentru anul 2023 se preconizează un mare eveniment. Federația Comunităților Evreiești din România pregătește a doua ediție a Festivalului Euroiudaica, un proiect complex și important, care își propune să aducă teatru, muzică, dans, expoziții, confe-

rințe, lansări de carte, activități pentru copii etc. Dincolo de acest amplu festival, Comunitatea Evreilor din Timișoara preconizează organizarea, în diferite parteneriate, a unor expoziții și concerte pe tot parcursul anului.

În 2007, la Sibiu, cu un program al cărui inițiator și manager a fost Eduard Kupferberg, actualul secretar general al FCER, festivalul Euroiudaica a atras numeroase recenzii admirative și aprecieri, în țară și în străinătate. Organizatorii își doresc să aibă același efect memorabil asupra publicului și prin realizarea acestui festival. În acest sens au avut loc întâlniri cu primarul orașului Timișoara, Dominic Fritz, dar și cu factori de decizie în domeniul programelor culturale, precum directorii Operei, Filarmonicii, Teatrului Național, diferiți consuli etc.

Festivalul Euroiudaica 2023 se dorește a fi o platformă de întâlnire artistică pentru numeroși performeri din Europa, scopul fiind de a aduce în fața turiștilor, precum și a publicului timișorean, artă evreiască modernă și autentică. Cu siguranță, Euroiudaica va fi și un motiv de revedere pentru membrii comunităților evreiești din țară.

Tradiția evreiască a Timișoarei este una importantă, având în vedere că au fost 13.000 de locuitori de această etnie în perioada interbelică. Azi, comunitatea numără 600 de persoane, dar continuă să fie una activă, oferind numeroase programe membrilor de diferite vârste ai comunității, precum și simpatizanților acestui grup etnoreligios. (L.F.)

Tecuci Amintiri cu haz despre oameni mari...

Într-unul dintre articolele mele recente despre prof. univ. dr. Moisă Altăr aminteam, printre altele, că domnia-sa a fost studentul și apoi, o lungă perioadă de timp, colaboratorul acad. Grigore Moisil, un mare cărturar pe care academicianul și diplomatul Mircea Malița l-a numit „matematicianul total”. La un moment dat, în timpul discuției noastre, ilustrul universitar de la Catedra Monedă și Bănci din cadrul ASE și-a amintit un episod din primii săi ani de studenție, pe care mi l-a povestit cu haz și îl relatez aici:

„Într-o bună zi, profesorul Moisil mă întrebă:

– Tu ești din Tecuci?

La care, evident, am răspuns afirmativ.

– Îl cunoști pe profesorul Aurel Petică, de la voi din oraș? A fost studentul meu.

– Sigur că îl știu, l-am avut profesor în liceu.

Ceea ce nu i-am mai răspuns dascălului meu de la universitate a fost faptul că acesta, pe cât de bun era la catedră, pe atât de sever se purta cu noi, elevii, dacă te prindea nepregătit.

– Când te duci acasă, la Tecuci, să-i spui lui Petică să-mi trimită o sticlă cu vin bun de Nicorești.

Evident, cu prima ocazie când am ajuns la Tecuci am trecut pe la domnul Petică și i-am transmis doleanța fostului său dascăl de la universitate. Mi-a dat să-i duc în dar profesorului o damigeană mică de vreo 3 litri, îmbrăcată în rafie și sigilată. Când am ajuns în București, mi-am lăsat bagajele la cămin și m-am dus acasă la profesor ca să-i duc licoarea de Nicorești. A ieșit soția lui, care mi-a spus că domnul Moisil este plecat din țară și revine

foștul lui student. M-a primit în birou, pentru că în sufragerie avea musafiri. Mi-a mulțumit și mie și lui Petică, iar din hol, la plecare, l-am auzit pe profesor spunând invitaților că se vor bucura de un vin bun din Moldova. Eram bucuros la rândul meu că am putut să-i fac o seară frumoasă.

Când, după câteva zile, m-am întâlnit cu domnul profesor la facultate, am văzut că mă privea altfel decât până de curând, parcă mă evita și nu știam de ce, în timp ce eu chiar mă așteptam că va avea cuvinte de apreciere față de calitatea vinului...

Într-o seară, la cămin, am văzut că niște colegi își cam dădeau coate și făceau aprecieri la vinurile din Moldova, mai cu seamă la Băbeasca de Nicorești, iar atunci mi-a picat fisa și mi-am amintit de damigeana adusă de la Tecuci. Și uite așa, din aproape în aproape, am aflat că dragii mei colegi de cameră s-au cinstit bine cu vinul dosit de mine, iar la sfârșit, așa, ca o glumă între prieteni, mi-au umplut damigeana cu apă, aranjând dopul ca să pară neumblat.

Parcă îmi venea și mie să râd; dar, când mă gândeam la profesorul

Fotografie de grup din anul 1969, de la Simpozionul „Cibernetica și dezvoltarea societății contemporane”, eveniment programat cu ocazia Conferințelor naționale „Cibernetica Galați '69”. Matematicianul A. Moisă este în centrul imaginii, în dreapta academicianului Grigore Moisil.

peste vreo săptămână. Nu am lăsat bagajul, pentru că știam că doamna era împotriva acestor „stimulente” vicioase. Am mers la cămin și, când am crezut că nu mă vede vreun coleg de cameră, am ascuns damigeana în dulapul meu printre haine. După un timp a revenit profesorul meu în țară, așa că m-am grăbit să-i duc darul de la

Moisil, îmi pierdea imediat chef. Am căutat un moment în care să-l găsesc singur și i-am explicat metamorfoza vinului din damigeană. S-a amuzat chiar mai mult decât mine, iar viața mea de student și colaborarea ulterioară cu domnia-sa au fost dintre cele mai bune.”

VIOREL BURLACU

Azerbaidjanul va deschide o ambasadă în Israel

La 26 noiembrie a.c., președintele Azerbaidjanului, Ilham Aliyev, a aprobat o rezoluție a parlamentului țării din 18 noiembrie, de a deschide o ambasadă în Israel. În același timp s-a stabilit și deschiderea unei reprezentanțe la Ramallah.

Decizia corectează o situație asimetrică, respectiv că, în pofida relațiilor foarte bune dintre Israel și Azerbaidjan și a existenței unei ambasade a Israelului la Baku încă din 1993, această țară nu avea ambasadă în Israel.

Mai multe motive au stat la baza deciziei luate de Baku, în primul rând existența Acordurilor Abraham dintre Israel și o serie de țări arabe, precum și normalizarea relațiilor Israelului cu Turcia. Până de curând Azerbaidjanul se temea de reacțiile statelor arabe și musulmane față

de eventualitatea deschiderii unei ambasade în Israel, dar acum această temere a dispărut, apreciază comentatori politici azeri și israelieni. La ora actuală, peste 12 țări musulmane au relații diplomatice depline cu Israelul.

Relațiile tensionate dintre Iran și Azerbaidjan au reprezentat și ele un factor important în condițiile existenței în Iran a unei populații azere pe care Teheranul o suspectează de tendințe secesioniste. În consecință, se presupune că relațiile dintre Israel și Baku vor da posibilitatea acestuia din urmă să profite de informațiile și măsurile de securitate oferite de Israel. Nu este de neglijat nici aspectul economic: 40% din importurile de petrol israeliene provin din Azerbaidjan. De asemenea, Israelul exportă în această țară sisteme de armament sofisticat. (E.G.)

FCER și Ambasada Israelului la București

Eveniment de prezentare a noilor perspective comune

(Urmare din pag. 3)

„Una dintre problemele majore este tocmai această parte de educație. Nu doar cea privind Holocaustul sau istoria evreilor. Problema este că de multe ori lipsește educația, în general, cultura care să-l facă pe om să fie deschis la orice tip de discuție. Educația precară este slăbiciunea principală. Un element important este ca oamenii să-și asume propria identitate. Nu-i poți cere nimic celui de lângă tine, până când nu îți asumi tu cu adevărat cultura și tradiția”, a arătat Silviu Vexler care a mai menționat că Mauciu Brociner, primul ofițer al armatei române, a refuzat să fie general, condiționat fiind să renunțe la evreitate, convertindu-se. „E un pas mic, dar din pașii mici se construiește un drum”, a concluzionat acesta.

Ernst Herzog, director executiv al Congresului Mondial Evreiesc: „Dacă e ceva rău în lume, sunt de vină evreii”

Vorbitorul a făcut un scurt istoric al antisemitismului, al diferitelor sale forme de manifestare în funcție de epocă și le-a subliniat pe cele mai recente – crizele economice, pandemia de covid, războiul din Ucraina, crizele umanitare, Jihadul islamic – opinând că situația actuală s-ar putea asemăna cu situația din anii '30 ai secolului trecut. „Dacă e ceva rău în lume, evreii sunt de vină”, i-a citat Herzog pe antisemiți. Ca surse ale incidentelor antisemite care se concretizează și prin atacuri fizice, el a amintit extrema dreaptă, grupuri islamiste, dar și extrema stângă care este mai ales antisionistă, antiisraeliană. Herzog a arătat că nu numai evreii sunt victimele manifestărilor xenofobe, rasiste și discriminatorii, ci și alte comunități, ca de pildă LGBT. El a atras atenția cu privire la răspândirea acestor atacuri online și offline. Congresul Mondial Evreiesc încearcă

să stopeze fenomenul, să împingă antisemitismul care include și negarea Holocaustului la marginea societății. Pe baza unei strategii pe termen scurt, caută să identifice foști criminali de război, colaboratori nazisti și să elimine manifestările antisemite din presă, din mediul online sau din viața parlamentară. Ideea este că, prin sancțiunile impuse celor găsiți vinovați, se descurajează alții, în speranță că vor renunța la pozițiile lor. În același timp este necesară o legislație mai bună, care să fie pusă în aplicare, inclusiv definiția de lucru a antisemitismului, elaborată de IHRA, publicarea unor liste cu persoane care pronunță discursuri provocatoare de ură și convingerea guvernelor să ia măsuri împotriva manifestărilor antisemite. În sfârșit, un aspect esențial este educația, deoarece generațiile tinere, copiii și adolescenții sunt ușor de indoctrinat și sunt influențați de ceea ce găsesc pe internet. De aceea se impune și îmbunătățirea sistemelor educative.

Pe marginea acestei alocuțiuni, Dan Rosenberg și Roby Roth au vorbit despre necesitatea unei strategii separate în combaterea antisemitismului și despre problema „albării” criminalilor de război, a liderilor naționaliști antisemiți, prezența ca luptători anticomuniști sau chiar „salvatori” ai evreilor.

În următoarea parte a seminarului a fost pus în discuție domeniul turismului și cum poate fi dezvoltat acest sector, implicând instituțiile române și israeliene, dar și comunitățile evreiești din România.

„Vom vorbi despre turism, iudaism și economie. Vrem să ajutăm comunitățile să pună în valoare infrastructura și patrimoniul evreiesc și să întărim relațiile economice dintre israelieni și români, dintre Israel și România”, a spus în deschiderea acestei părți viceambasadorul Israelului la București, Amir Sagron, și a invitat-o apoi pe directoarea TES, Maia Morgenstern, să ia cuvântul.

„Ca manager al TES am propus și prezentat numeroase proiecte despre viața și cultura Israelului, în literatură, dramaturgie, teatru. Israelul are nume sonore în domeniu: Amos Oz, Nava Semel, care va fi curând prezentată spectatorilor noștri, Riri Sylvia Manor. Colegii mei sunt implicați într-un proiect complex de prezentare a teatrului ca monument istoric, dar și a tradițiilor promovate de teatrul nostru. Găzduim spectacole, conferințe, dialoguri. Vreau să subliniez aici și importanța colaborării cu FCER în proiecte ca Festivalul Teatrului Idis. TES, ca o instituție culturală istorică, poate nu prima, dar cu siguranță nu ultima, a fost de curând renovat și reușește să țină vie toată această tradiție din spațiile noastre”, a spus în discursul său actrița Maia Morgenstern și a amintit că are în spate Teatrul Barașeum care a fost înființat pe fondul antisemitismului virulent, care a dus, în acea vreme, la legea antievreiești. „Actorii și oamenii de teatru ai epocii s-au adunat în acest teatru, în jurul lui Iuliu Barasch

și al generozității sale care i-a adus împreună, pentru că activitatea lor artistică le-a fost interzisă și aveau nevoie de un loc în care să se exprime și să supraviețuiască”, a povestit Maia Morgenstern explicând că apartenența TES la proiecte europene importante, în prezent, este un salt uriaș, dacă ținem seama că la apariția Teatrului Barașeum chiar și limba idis era interzisă. „Faptul că suntem acum parte din proiectul european PHONE: giving minority languages a voice, ne onorează și ne responsabilizează. Avem o voce și trebuie să o exprimăm prin dramaturgia noastră, regizorii, actorii, scenariștii și scenografuli noștri. Visul meu este ca TES să devină un obiectiv turistic pentru evreii din alte țări. Nu știu câte alte orașe din lume pot spune că limba și cultura idis a renăscut”, a mai spus Maia Morgenstern.

Amir Sagron, viceambasadorul Statului Israel la București, a arătat că potențialul turistic al României este insuficient explorat, israelienii se axează pe orașele mari și celebre, ca București, Sinaia, Brașov, Sibiu. De aceea ar fi necesară o nouă hartă turistică a României, care să valorifice și comunitățile evreiești mai mici, cu sinagogile, monumentele și cimitirele aferente. În acest scop, FCER-CM și Ambasada Israelului în România conlucrează pentru obținerea unor fonduri speciale destinate înovării și renovării unor locuri evreiești din țară. Astfel, potențialul turistic israelian ar putea fi crescut de la 150.000-200.000 de vizitatori pe an până la 500.000-600.000, după modelul Marocului, unde israelienii vin să-și cunoască moștenirea evreiască și, dacă au avut o experiență bună, își repetă anual vizitele. Un dialog cu câțiva operatori de turism israelieni, stabiliți în principal la București, a reliefat experiențe personale și modalități de valorificare a potențialului turistic al României. Printre

propunerile de îmbunătățire s-au numărat construirea unor locuri de parcare la obiectivele turistice mari și proiectul unor site-uri de profil care să diseminizeze informația.

Discuțiile pe această temă s-au referit la ofertele comunităților pentru stimularea activității turistice israeliene și la problemele pe care operatorii israelieni de turism le întâmpină în România.

Aducând mai aproape comunitățile evreiești și israelienii

Baza dezbaterii a constituit-o alocuțiunea lui Alon Ushpiz, director general în Ministerul israelian

de Externe. Având și rădăcini românești, vorbitorul a pus accentul pe rolul israelienilor de origine română în stabilirea unor relații cu comunitățile din România, aspectele practice în realizarea acestui deziderat, diferitele componente de colaborare, printre care accentul pe moștenirea evreiască, atractivă nu numai pentru israelienii de origine română, ci pentru israelieni, în general.

A urmat apoi un dialog între turoperatorii israelieni și liderii ai diferitelor comunități: Luciana Friedmann, Timișoara; Benjamina Ides Vladcovschi, Iași; Dan Rosenberg, Brașov; Paul Schwartz și Silvian Horn, președintele, respectiv vicepreședintele CE București; precum și prim-rabinul Rafael Shaffer. Aceștia au prezentat atât situația actuală și proiecte de atragere a turiștilor, ofertele lor, cât și dificultățile

întâmpinate, printre care lipsa de personal și lipsa de fonduri.

E.S. Reuven Azar: „Important e dialogul”

Ambasadorul Statului Israel în România a afirmat că este foarte important ca părțile să stea de vorbă, chiar dacă apar și elemente critice. Este secretul realizării unor afaceri de succes, a afirmat domnia-sa. Subliniind că există posibilități pentru creșterea capacității turistice, el a prezentat un plan concret, care cuprinde mijloace de stimulare a turismului israelian, facilitarea accesului la informații și diseminarea acestora, inclusiv realizarea unui centru de informații. Trebuie stabilite prioritățile, realizate programe și un buget prin găsirea unor resurse, inclusiv guvernamentale, exemplul fiind Marocul unde guvernul s-a implicat în turismul legat de moștenirea evreiască. În acest demers poate fi atras și guvernul american, ținând cont de marele număr de evrei americani de origine română, interesați de moștenirea evreiască, sau cel german. Trebuie realizată o agendă comună cu FCER și organizată lunar o întâlnire cu turoperatorii israelieni care să obțină informațiile necesare.

„Cred că putem vorbi de un început, în pofida resentimentelor; acum avem un plan mai organizat, vom crea și un forum pentru ghidul turistic al Federației și vom încerca să soluționăm și unele dintre problemele ridicate aici”, a tras concluzia E.S. Reuven Azar.

La sesiunea de concluzii, Eduard Kupferberg a mulțumit Ambasadei Statului Israel și întregii echipe care a ajutat la organizarea acestei întâlniri interesante și fructuoase. Au fost prezentate realități legate de comunitățile evreiești din România și au fost discutate teme precum manifestările antisemite și dezvoltarea turismului din țara noastră, cu îndemnul încredere și speranță în viitor.

JCC TIMIȘOARA

Chiar dacă e iarnă, drumurile duc la JCC

• Recent, la JCC Timișoara a început un nou program dedicat copiilor și preadolescenților. O avem alături pe doamna profesoară Adela Kun care de mulți ani s-a făcut recunoscută

între cei mai tineri elevi pentru că a adus o metodă de cunoaștere ce vine din Statele Unite, încercând să traducă pentru aceștia, într-un mod interactiv, marile teme ale filosofiei. După ce numeroase generații au absolvit liceul având-o ca profesor de filosofie, logică sau etică, de această dată ea reușește să-și adapteze limbajul pentru cei care au 7, 10 sau 12 ani. Nu este deloc un exercițiu ușor, căci toate aceste vârste au modul propriu de a percepe realitatea. După două ore în care vorbesc despre teme importante – precum adevăr, curaj, înțelepciune

etc. –, participanții sunt plini de vigoare și dornici de activități. Este uimitor să vezi bucuria pe care le-o dă faptul

că sunt invitați să reflecteze și să se exprime liber.

• Pe de altă parte, recent la JCC au fost reluate și cursurile de fiecare duminică pentru copii. Lihi Elfassi din Israel combină informațiile referitoare la sărbători și alte evenimente ale ciclului de viață evreiască și elementele de limba ebraică. Astfel, întâlnirile acestea sunt o ocazie pentru cei mici să învețe conținut și limbă deopotrivă. Recent ei au explorat grădina zoologică din Ierusalim și și-au făcut propria mică grădină zoo. Așa au aflat numele animalelor și fiecare a rămas cu o amintire, făcută cu propriile mâini, de la această activitate.

• Sub îndrumarea lui Alexandru Fischer, corul se reunește în fiecare duminică. De această dată, în prim-plan sunt melodiile de Hanuca ce se vor cânta la 18 decembrie, în seara aprinderii primei lumânări. Cu aceleași cântece îi vor bucura și pe cei care se reunesc pentru a celebra Hanuca la Reșița, Lugoj și Caransebeș.

• Programul pentru Vârsta de Aur nu este mai puțin pasionant decât cel al copiilor! Atunci când nu ascultă operă sau nu trec prin experiențe din drumeții în locuri fascinante, participanții vizitează obiective culturale ale orașului de pe Bega. În prag de an în care Timișoara urmează să fie Capitală Culturală Europeană, oferta culturală este una semnificativă.

• Dacă menționăm cele mai recente programe, nu putem omite serile de Șabat. După rugăciunea de Kabbalat Șabat, aproape 100 de persoane se întâlnesc în sala restaurantului ritual pentru a celebra seara regină a săptămânii. Nu lipsesc oaspeții din Israel, rudele, prietenii, cei care în acel moment vizitează Timișoara. Multora, care nu mai știu că există o viață evreiască vibrantă în acest oraș, le rămâne în minte seara plăcută petrecută împreună. (L.F.)

Prima sinagogă a comunității Bnei Menashe în Israel

La 22 noiembrie, în localitatea Nof HaGalil a fost inaugurată prima sinagogă a imigranților comunității Bnei Menashe, „Fiii lui Manase”, respectiv evrei provenind din India. Ei se consideră descendenții unuia dintre cele 10 triburi evreiești pierdute, exilate de Imperiul Asirian în urmă cu 2.700 de ani. Înainte de a se așeza în nord-estul Indiei, la granița cu Birmania și Bangladesh, strămoșii lor au rătăcit prin Asia Centrală și Extremul Orient.

La inaugurarea sinagogii au participat peste 150 de credincioși.

„Deschiderea primei sinagogi din Israel pentru comunitatea Bnei Menashe este un eveniment istoric. La fel ca alte comunități evreiești, Bnei Menashe are propriile obiceiuri, tradiții și imnuri unice care merită păstrate.

Suntem încântați că imigranții acestei comunități vor avea acum o sinagogă proprie, în care vor păstra vîi tradițiile lor”, a declarat Michael Freund, președintele și fondatorul Shavei Israel, o organizație neguvernamentală care promovează imigrarea membrilor Bnei Menashe.

Sinagoga va fi folosită de imigranții din statul Mizoram, nord-estul Indiei. O a doua sinagogă, într-un alt cartier al localității Nof HaGalil, va fi deschisă pentru imigranții din Manipur, un alt stat din nord-estul Indiei.

Freund a mulțumit primarului orașului și locuitorilor acestuia pentru ajutorul oferit în deschiderea sinagogilor care vor contribui la integrarea cât mai rapidă a imigranților Bnei Menashe în societatea israeliană. (E.G.)

JCC IAȘI

Un fericit eveniment: Bat-Mitzva la Sinagoga Mare

Membrii comunității ieșene au participat vineri, 25 noiembrie, la o seară specială de Oneg Shabat desfășurat, ca de fiecare dată, într-o atmosferă evreiască autentică.

După serviciul religios, a urmat masa festivă organizată la restaurantul ritual al comunității. Președinta Comunității Evreilor din Iași, Benjamină Ides Vladcovschi, a vorbit despre însemnătatea acestor întâlniri pentru menținerea unei vieți evreiești active, după care secretarul comunității, Albert Lozneanu, a rostit binecuvântarea tradițională, *Baruch ata Adonai, eloheinu melech ha'olam, hamotzi lechem min ha'aretz*, cu care se începe masa de Șabat, iar rabinul Yehoshua Aharonovitch a vorbit despre luna Kislev a calendarului religios iudaic, lună în care celebrăm Hanuca.

Mâncărurile gustoase împreună cu frumoasele și îndrăgitele melodii tradiționale, cântate de cei prezenți, au întregit o frumoasă seară de Șabat, pe care o dorim repetată cât mai curând.

În fiecare sinagogă viața pulsează atât prin serviciile religioase săptămânale sau de sărbători, cât și prin evenimentele fericite prilejuite de ciclul vieții evreiești. Astfel, Comunitatea Evreilor din Iași a trăit un moment de mare bucurie, prilejuit de o frumoasă ceremonie de Bat-Mitzva desfășurată în Sinagoga Mare.

Tânăra Erin Fiterman, de 12 ani, a reușit să își facă fericiti și mândri

părinții și bunicii, o importantă familie evreiască din Iași, cu seriozitatea și emoția cu care s-a pregătit pentru acest moment important din viața sa. Rabinul Yehoshua Aharonovitch a oficiat ceremonia religioasă, după care Erin, ajunsă la majoratul religios, a rostit *Shema Israel*, rugăciunea

fundamentală a iudaismului, urmată de un discurs de mulțumire pentru cei alături de care a ajuns în pragul acestui important eveniment. Cuvinte calde, emoționante au mai rostit Benjamină Ides Vladcovschi și Albert Lozneanu care s-au ocupat îndeaproape de pregătirea tinerei sărbătorite pentru acest eveniment.

La sfârșitul ceremoniei, participanții la eveniment i-au urat sărbătoritei ca această zi importantă din viața ei să fie una plină de bucurie, să fie sănătoasă, să fie o evreică bună și responsabilă, mândră de identitatea ei religioasă!

SILVIAN SEGAL

Marea Unire din perspectiva evreilor români

Ziua Națională a României, 1 Decembrie 1918, este și un moment de reflecție asupra aportului evreilor la înfăptuirea și consolidarea Marii Uniri, dată fiind implicarea lor în realizarea acestui act pe câmpul de luptă și în plan diplomatic. Lider al UEP, dr. Wilhelm Filderman face parte din delegația României la Conferința de Pace de la Paris din 1919, militează pentru încetățenirea evreilor români, are un rol esențial în redactarea Tratatului Minorităților, act de mare importanță pentru statutul lor în toate statele europene, valabil până azi. Dar și reflecție din perspectiva a tot ceea ce au făcut evreii români pentru dezvoltarea României moderne.

Devenită Ziua Națională a României prin Legea 10/1990, Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 este rezultatul unui proces îndelungat, în urma căruia toate provinciile istorice locuite de români s-au unit în cuprinsul aceluiași stat național unitar român. Proces ale cărui etape sunt Unirea Principatelor Române din 1859, dobândirea independenței statale în urma Războiului de Independență din 1877-1878, pe fondul renașterii naționale pe întreg parcursul veacului al XIX-lea.

Trebuie subliniat faptul că toate minoritățile naționale și-au exprimat în 1918 solidaritatea cu deciziile succesive, cu caracter democrat, de unire cu țara, votate de reprezentanții provinciilor în care locuiau, legitimând astfel reconfigurarea teritorială a statului național, culminând cu actul de la Alba Iulia, înainte ca acesta să fie consacrat juridic prin amintita Conferință de Pace.

Evreii din Vechiul Regat au fost discriminați din punct de vedere juridic, refuzându-li-se constant dreptul la

încetățenire. Articolul 7 din Constituția din 1866 a statuat acest lucru oficial. Paradoxal, ostilitatea față de evrei în Principatele Române s-a manifestat în contextul în care contribuția lor la urbanizare, progres economic, bunăstare a întregii populații, științe, arte a fost hotărâtoare în secolul al XIX-lea. Fără a avea cetățenie, evreii au făcut donații și au luptat pe front în Războiul de Independență a României din 1877-1878 și în Al Doilea Război Balcanic din 1913. Au avut aceeași atitudine în 1916 când, după o neutralitate de doi ani, România a intrat de partea Antantei în Primul Război Mondial. Militari evrei au luptat pe toate fronturile importante ale războiului: Carpați, Defileul Jiului, Turtucaia. Au suportat greutățile inimaginabile ale refugiului din Moldova în anii 1916-1917, au participat la bătăliile victorioase de la Mărăști, Mărășești și Oituz. Câteva cifre: 23.000 de evrei înrolați sub drapel românesc – 10% din totalul populației, procentaj egal cu al etnicilor români din totalul populației majoritare; 882 căzuți în luptă; 772 răniți; 449 prizonieri; 3.000 dispăruți; 825 decorați pentru fapte de bravură.

În România întregită evreii reprezentau peste 4% din totalul populației: circa 750.000 la recensământul din 1930. Prin decretul-lege din 1918-1919 evreilor li se recunoștea egalitate juridică cu populația majoritară, în concordanță cu Tratatul de Pace de la Trianon, fapt care avea să fie inclus în Constituția din 1923 al cărei centenar îl vom marca anul viitor. Pentru evrei, acordarea generalizată a cetățeniei române constituia reparația îndelung așteptată a unei nedreptăți istorice.

IULIA DELEANU

Prima scriere politică despre emanciparea evreilor români

În 1861, Iuliu Barasch, promotorul integrării evreilor în societatea românească, lua atitudine față de *chestiunea israelită*, publicând anonim, la Paris, broșura *L'émancipation israélite en Roumanie*. Aceasta a pătruns și în spațiul românesc prin traducerea făcută de Marcu Feldman Câmpeanu, la Iași, fiind republicată în 1882, în coloanele ziarului israelit *Apărătorul*, din București, de această dată cu o traducere de Eliezer Benmose, pseudonimul sub care semna Lazăr Șăineanu. Deși a făcut cercețări la Alianța Israelită Universală din Paris, Șăineanu n-a putut stabili titlul ziarului în care a fost publicată broșura lui Barasch și a presupus că ar fi vorba de *Revue européenne*.

Textul broșurii este o expunere argumentată a revendicărilor evreilor români, care reflectă în bună parte seria de articole „Raportul economiei politice cu cauza noastră” și „Legea din 15 Martie 1840”, apărute în *Israelitul Român*, Moses Schwarzfeld notând în monografia dedicată lui Iuliu Barasch (1919) că unele dintre punctele expunerii sale încă erau de actualitate.

Scrierea lui Barasch este precedată de o introducere făcută de editorul ziarului francez, din care redăm următorul fragment: „Noi am primit din România frumoasa lucrare ce urmează. Ea e datorată unei pene patriotice și liberale; va fi citită, nu ne îndoim, cu plăcere de toți acei care țin la întinderea libertății din lume.”

L'émancipation israélite en Roumanie era prima broșură de propagandă pentru emanciparea civilă și politică a evreilor din Principate, Barasch deschizând astfel lungul șir al scrierilor politice cu privire la emancipare, scrieri care, conform istoricului Carol Iancu, ajungeau la numărul 300, până la 1919. În opinia lui A.D. Xenopol, textul lui Barasch era „primul asalt la cetățenia română, bineînțeles, pe cale teoretică”, formulat pe un ton pașnic. Într-adevăr, cum remarca și Moses Schwarzfeld, Barasch scria demn și argumentat, punând mereu în evidență spiritul de toleranță al poporului român.

Memoriul lui Barasch, structurat în opt capitole, își propunea să examineze emanciparea evreilor din mai multe puncte de vedere: religios, juridic și politic. Pe lângă revendicările de acordare a drepturilor cetățenești pentru toți locuitorii țării, indiferent de religie, memoriul conținea și câteva elemente de noutate. Abordând mai întâi problema religioasă, Barasch adopta o poziție categorică împotriva convertirilor la creștinism, sugerând chiar ca persoana convertită să nu fie acceptată de comunitatea creștină, dacă nu are convingeri religioase puternice:

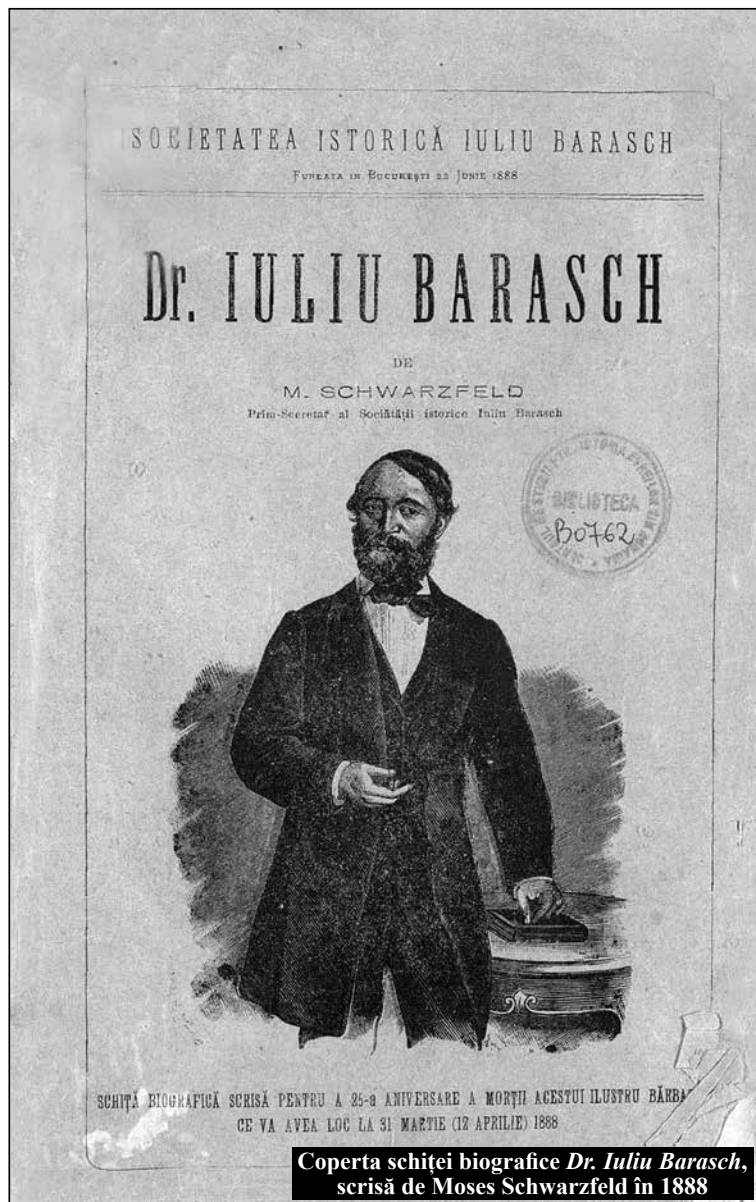
„Creștinismul nu are decât un singur mijloc de a ști dacă convertiții săi și-au schimbat credința din convingere sau din interes; și acest mijloc constă în egalitatea israeliților la creștinilor în fața legii. Dacă atunci când israeliții nu vor mai fi oprimați

în pozițiile lor politice și sociale, s-ar putea întâmpla ca unul dintre ei să se convertească, atunci creștinii vor putea avea certitudinea morală că ace-

de principiile economiei politice. Este deci timpul de a abandona aceste prejudecăți depășite și iraționale împotriva evreilor de cămătări care exploatează creștinii”, mai notează Barasch care dă și o soluție la abuzul dobânzilor excesive: crearea băncilor naționale, care să faciliteze împrumuturile cu dobânzi modice.

În capitolul al patrulea, Barasch se oprește asupra comerțului și a acuzațiilor aduse evreilor, de „acaparatori” ai tuturor sferelor economiei locale, demontând prejudecata conform căreia „comerciantul este un consumator ne-productiv, care trăiește pe spezele altuia”. „Dacă israeliții nu ar fi existat, nu ar fi existat comercianții? Și dacă cei care ne acuză nu ar fi avut prejudecata absurdă de a disprețui comerțul, nu s-ar fi îmbogățit și ei? Că nu au cunoscut enorma putere a comerțului și legile economiei politice generale, vina este a israeliților sau a propriei ignoranțe?”, întrebă incisiv Barasch.

Capitolele al cincilea și al șaselea examinează Legea din 15 martie 1840 și consecințele acesteia față de evreii din Muntenia, care nu puteau cumpăra proprietăți rurale. „Desigur, la aceasta, numai națiunile semi-civilizate își bazează alianțele și simpatiile lor, și nu pe aceea a drepturilor și intereselor politice”, comentează Barasch

Coperta schiței biografice Dr. Iuliu Barasch, scrisă de Moses Schwarzfeld în 1888

la l-a făcut liber și din convingere. Dar în situația actuală, în care convertitul nu ar părăsi iudaismul decât pentru a scăpa de constrângerea pe care statul i-o impune, fiecare botez ar demonstra un singur lucru: slăbiciunea unui om care nu vrea să-și sacrifice interesele materiale credinței sale religioase și care, de cele mai multe ori, este obligat să mimeze din interes o credință care nu există în fundul sufletului său.”

În continuare, Barasch studia problema de drept, referindu-se la numeroasele măsuri de excludere profesională aplicate israeliților și întrebând ironic: „Ce să spunem despre excluderea din anumite profesii, pronunțată împotriva unei clase de oameni prin legea care interzice evreilor să locuiască la țară, să aibă cărciumi și să fie fermieri? Dar ce raport logic există între Biblie și vânzarea unui pahar de vin unui țăran?”

În capitolul al treilea, Barasch analizează acuzațiile de cămătărie care li se imputau evreilor și arată că termenul ebraic *necheh*, care se traduce prin „camătă”, a fost interpretat greșit, acesta fiind un termen relativ, care înseamnă o oarecare dobândă, și nu o dobândă cu camătă – semnificație care s-a fixat în limbajul uzual și în mentalul colectiv românesc. Astfel, mai spune Barasch, împrumutul cu dobândă, ca practică profesională a evreului, a fost pervertit și denunțat ca practică infamă care subminează statul. „Astăzi nu este voie să ai astfel de idei depășite, a căror falsitate a fost demonstrată de multă vreme

în legătură cu această lege restrictivă și abuzivă, care prevedea că numai străinii ortodocși puteau cumpăra proprietăți rurale.

În capitolul al șaptelea sunt aduse argumente privind vechimea evreilor în țară și rolul lor predominant în industria autohtonă. Memoriul se încheie cu un apel la spiritul de toleranță mult invocat al poporului român, precum și al legiuitorilor săi:

„Avem încredere că, în constituția nouă a Principatelor Unite, românii vor înscrie acest mare principiu al egalității religioase, civile și politice care este primul semn al libertății unei națiuni și certitudinea progresului și prosperității sale. Avem ca garanție a speranțelor noastre simpatia deschisă a unor personalități eminente din rândul românilor și cuvintele atât de frumoase ale prințului căruia Dumnezeu și voința națională i-au încredințat puterea și care aproape a doua zi de la venirea la putere a răspuns unei delegații: «Nu vreau să văd în Principatele Unite nici creștini, nici evrei, numai români.»”

Moses Schwarzfeld notează că apariția broșurii lui Barasch a animat spiritele vechilor luptători pentru libertatea drepturilor evreilor din Principate și subliniază încă o dată caracterul inovator și plin de conținut al textului scris de Barasch: „Broșura d-ru lui Barasch are nu numai meritul înțâietății, ci și al seriozității și adâncimii; e una din cele mai bune, poate chiar cea mai bună din câte s-au scris pentru apărarea cauzei evreilor români. Și ce literatură imensă nu s-a grămădit de atunci!”, exclamă Moses Schwarzfeld. Într-adevăr, datorită noutății și varietății ideilor pe care le conținea, broșura lui Barasch a stat la baza lobbyului evreiesc occidental față de evreimea română, amplu susținut prin campania Alianței Israelite Universale, înființată la Paris, în 1860.

MARIA MĂDĂLINA IRIMIA

O familie de evrei ucraineni în care se răsfărânge istoria poporului evreu, ieri și azi

Daniel Mendelsohn, eseist, critic literar, prozator evreu american, profesor la Bard College, face parte din a doua generație de imigranți stabiliți în America la începutul veacului al XX-lea, veniți din Ucraina să scape de prigoană – în memoriile lui Ber Birckenthal din Bolechow, din 1922, apare o secvență dintr-un pogrom de la 1759 –, sărăcie, instabilitate politică. Bolechow, *šteitl*-ul din care se trage familia lui, a aparținut Imperiului Austro-Ungar, Poloniei, Lituaniei, Ucrainei, a cunoscut ocupația nazistă. Fratele bunicului, Shmiel, soția lui, Ester, cei patru copii, Lorca, Frydka, Ruchele, Bronia, rămași în Bolechow, au fost uciși în Holocaust. Cartea este rezultatul unui demers temerar: „recuperarea a ceea ce mai poate fi găsit” legat de amintirea lor cu ajutorul celor care i-au cunoscut, supraviețuitori aflați acum în Israel și în alte țări ale lumii. Daniel cu unul dintre frații lui, Matt, în ipostaze de reporter și fotoreporter, pornesc într-o călătorie începând din târgul de origine, continuând cu Sydney, Tel Aviv,

Haifa, Beer Sheva, Vilnius, Riga, Stockholm, Copenhaga și înapoi la Bolechow. Oriunde trăiesc, originarii *šteitl*-ului nu-și uită rădăcinile: comunitatea unde a existat o cultură și o civilizație idiș, limbă încă vorbită de bunicii și de părinții autorului, de unii supraviețuitori.

În camera plină de documente din apartamentul lui Shlomo Adler din Haifa există „Sediul Mondial al Bolechow-ului”. Și, în același timp, privesc spre prezent și viitor: Statul Israel. Este istoria unei familii de evrei ucraineni în care se răsfărânge istoria poporului evreu din secolul al XX-lea - începutul secolului al XXI-lea. Deși titlul cărții este *Cei dispăruți*, accentul cade pe subtitlul proiectului: *În căutarea a șase din cei șase milioane*.

Sensibilitate – sugestivitatea motoului, *sunt lacrimae rerum* (*Eneida*) –, fapte-metafore, schițe de portret, același episod narat din diverse unghiuri, reflectând poziționarea subiecților la detaliu, transfigurăază documentul în proză de calitate.

IULIA DELEANU

Saadia – rabinul filozof (ep. I)

Deși marcat de conflicte și instabilitate politică, Orientul Mijlociu în secolul al X-lea ne-a oferit una dintre cele mai interesante personalități intelectuale de origine evreiască: Saadia Ben Joseph Gaon, cunoscut în limba arabă și ca Said al-Fayyumi. Saadia Gaon s-a născut la sfârșitul secolului al IX-lea în Egipt, în regiunea Fayyum, dar și-a cunoscut consacrarea mai curând în sânul comunității iudaice babiloniene. Primele sale studii se

desfășoară în Tiberiada, ca mai apoi să își desăvârșească pregătirea rabinică la celebra Academie din Sura, aflată în Irakul de astăzi.

Consacrarea în rândul comunității sale o cunoaște în jurul vârstei de

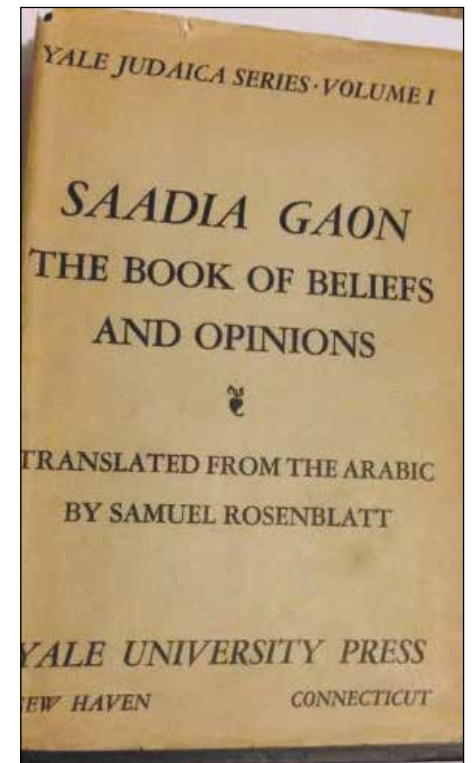
46 de ani, în 928, după disputa sa cu Aaron ben Meir, liderul spiritual al evreilor din Palestina. Controversa care l-a propulsat pe Saadia spre titlul de *gaon* al Academiei din Sura a pornit de la tentativa lui ben Meir de a reforma calendarul iudaic. În urma eforturilor lui Saadia de a arăta de ce o astfel de modificare a calendarului ar fi nelegitimă, ben Meir s-a recunoscut învins, acceptând astfel autoritatea intelectuală și religioasă a rabinilor babiloni. Deși acest eveniment a fost unul cu adevărat important în cariera sa rabinică, Saadia a rămas cunoscut și datorită operei sale filozofice, lăsând o moștenire intelectuală profundă. Versat în cunoașterea limbii arabe, Saadia a tradus și a comentat textul biblic în arabă, a compus un dicționar ebraic, a scris poeme religioase, varii tratate de matematică și filozofie.

Probabil că cel mai influent text filozofic scris de Saadia poate fi considerat *Cartea doctrinei și credințelor* (scris în original în arabă și tradus mai apoi de Samuel ibn Tibbon în ebraică drept *Sefer ha-Emûnôt ve-ha-Deôt*). Viziunea filozofică a lui Saadia, așa cum reiese și din *Cartea doctrinei și credințelor*, susține importanța utilizării rațiunii chiar și în discuțiile ce privesc credința și religia. Principala miză a voluminosului său tratat poate fi caracterizată ca fiind de natură epistemologică, Saadia dorind, pe de o parte, să identifice sursele erorilor și îndoielilor noastre și, pe de altă parte, să arate cum poate fi depășit acest impas al rațiunii, oferind oamenilor capacitatea de a cunoaște „cu adevărat și în mod cert”. Ca și în cazul altor filozofi evrei ai perioadei medievale, problematica epistemologică atacată de Saadia are și consecințe în plan

moral și religios. În fond, un om care cunoaște adevărul și a cărui rațiune nu îl trădează își poate trăi viața într-o manieră corectă.

Saadia distinge în *Cartea doctrinei și credințelor* între patru modalități de cunoaștere: cunoașterea prin simțuri, cunoașterea cu ajutorul rațiunii, cunoașterea pe baza inferențelor și cunoașterea datorată tradiției. Dintre aceste patru modalități, cea din urmă constituie o categorie aparte pentru Saadia, căci cunoașterea prin tradiție nu se bazează pe un proces de învățare ce se desfășoară de-a lungul unei perioade (nu are, așadar, o coordonată temporală), ci este revelată în întregime. Cunoașterea datorată tradiției are un caracter imediat, integral și cert. În plus, nu este vorba de o cunoaștere pe care ființa umană o aprofundează, căci aceasta este primită, revelată. Cu alte cuvinte, actul cunoașterii în acest caz este mai curând pasiv. Evident, în această explicație a lui Saadia putem întrezări influența formării sale religioase. De altfel, Saadia susține că însuși Dumnezeu pregătește mințile omului pentru cunoașterea bazată pe tradiție, oferind tradiției un loc special în mintea și în sufletul nostru. Învățăturile din textul biblic pot fi ast-

FILOZOFIE IUDAICĂ

fel receptate ca fiind certe, sigure și adevărate.

Însă speculațiile filozofice cu accente rabinice ale lui Saadia nu se opresc aici. Dar despre acestea, mai multe data viitoare, când vom vorbi despre „legile rațiunii” și „legile revelației”.

CRISTIAN VECHIU

Redescoperirea unui arhitect

O poveste adevărată despre pasiune și cercetare

„Profesez arhitectura de patruzeci de ani. Patruzeci de ani de muncă tenace, îndreptată către un scop artistic bine definit și care apare în toate lucrările mele de seamă, și anume:

îmbogățirea stilului românesc cu pozoabele sale de origine bizantină. Am colindat țara și Orientul Apropiat (Asia Mică și Muntele Athos) și am cheltuit ani din viață pentru a aduce la lumină bogății necunoscute în arta decorativă românească și bizantină. O asemenea activitate nu este rodnică materialmente. Ritmul construcției moderne sacrifică frumosul utilii linii drepte. Eu am rămas însă credincios idealului meu de artă și de aceea duc, cu greu și în lipsuri, anii bătrâneții”, scria arhitectul Alfred Samuel Popper în cererea sa de asimilare cu românii din august 1943.

Și tot cu această cerere se deschide și primul capitol al monografiei arhitectului Alfred Samuel Popper –

ANDREI CRĂCIUN

Sărbători

Acum zece ani am fost prima dată într-un templu evreiesc la o mare sărbătoare. Era decembrie. Era sărbătoarea de Hanuca.

Atunci am cunoscut-o și pe doamna Medi Dinu, pictorița centenară despre care aveam să scriu mai târziu în ziarle timpului. Era frumos, era fascinant și mai ales sensul lucrurilor nu era deloc diferit de ce văzusem în bisericile prin care umblasem în copilărie.

Între timp, Medi Dinu s-a sfârșit (tinerii mor, bătrânii se sfârșesc – așa a spus un preot ortodox venit să îi dea bunicii mele împărtașania; avea dreptate).

Și ce voiam să spun e că niciunul dintre oamenii pe care îi cunoscusem prin viață, cu excepția colegilor de la masteratul de studii ebraice, niciunul nu știa nimic despre sărbătorile evreiești. Și nici despre cele musulmane sau cele ale bahailor sau ale budiștilor. Fiecare trăia doar între granițele paradigmei culturale moștenite și atât. Nici eu nu știam. Și aveam pe atunci aproape treizeci de ani. Dar voiam să aflu, fiindcă fără deschidere, fără înțelegere, nu există nici pace, nici între oameni bună-voire. Iar eu voiam să trăiesc în pace și în bună-voire. Pacea, îndeosebi a inimii, este, o știe orice înțelept, ba chiar și oricine mai puțin înțelept, destul de importantă.

Iar religia, dacă este adevărată, nu poate avea alt scop decât acesta. Secolul al XXI-lea va fi multicultural sau nu va fi deloc.

Un an mai târziu eram la Ierusalim, mergeam la Biserica Sfântului Mormânt. Eram însoțit de o tânără evreică – avea, cred, treizeci și cinci de ani. Nu știa nimic despre creștinism, nimic despre Iisus Hristos. Nimic altceva în afara faptului că se născuse evreu și că murise (fusesse condamnat la moarte prin răstignire) și creștinii erau incredințați că înviase și că luase asupra sa păcatele înțregii omeniri și că avea să fie o judecată de apoi și cam atât. Și nici prietenii ei evrei din Israel nu știau mai mult. Nu fusese niciodată în acea biserică din Ierusalim și, de altfel, în nicio biserică. Eram, firește, uluit.

Nu știa, dar voia să afle. I-am vorbit cât m-am priceput despre Golgota și despre evangheliști și despre apostoli. Între oamenii care vor să afle, mereu există posibilita-

tea dialogului. Iar când există posibilitatea dialogului, umanitatea există și ea.

În urmă cu treisprezece ani am ajuns în casa unui profesor stabilit la Iași, între timp plecat și el într-o altă lume, probabil mai bună. Profesorul Gottlieb, căsătorit cu o creștină și supraviețuitor de la Auschwitz. Era în preajma sărbătorilor de iarnă, iar în sufrageria profesorului era un brad împodobit. Soții celebrau și sărbătorile evreiești, și pe cele creștine, iar urmașii lor fuseseră binecuvântați să trăiască într-o casă de două ori mai bogată. În inima unui om e mult loc, dacă există iubire. Și există iubire dacă există respect pentru celălalt și moștenirea sa culturală.

Și mai e ceva: cei mai generoși oameni pe care i-am întâlnit eu pe pământ erau atei. Desigur, asta nu înseamnă nici că ateii sunt mai generoși, nici că oamenii religioși nu sunt generoși. Doar povestesc. Nu credeau în zeu, dar credeau în bunătatea inimii omenești. Erau cu toții membri în acea Internațională despre care scria cândva Isaac Babel, fiul rabinului din Odessa, poate cel mai mare scriitor insuficient cunoscut din secolul al XX-lea: Internaționala Oamenilor Buni de pe Planeta Pământ.

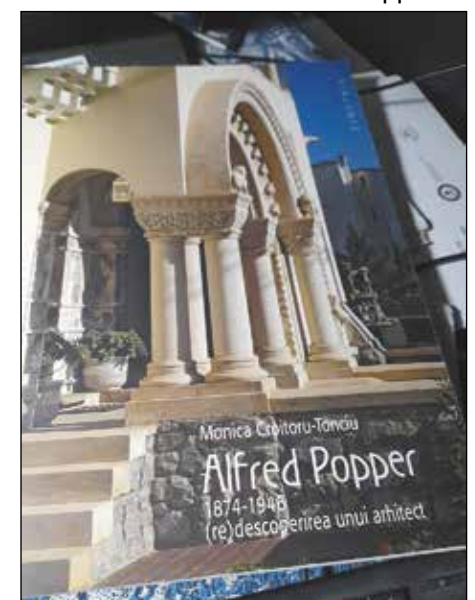
Oamenii cred sau nu cred, sărbătoresc sau nu sărbătoresc, dar cu toții se nasc și mor, suferă și, poate, dacă sunt norocoși, cunosc și dragostea și minunile ei. Cu toții au ceva în dreptul inimii, cu toții au suflet și oricine poate să devină până la urmă om întreg.

Sunt un om care a umblat tot pământul, Europa și Asia și Americile și nordul Africii, am fost pe mări și oceane, în porturi, gări, în autogări, în aeroporturi, mereu pe drum și ce am aflat la capătul tuturor drumurilor e că toți oamenii sunt, până la urmă, același om.

Tot ceea ce îi separă pe oameni, toate zidurile și toate granițele dispar de îndată ce apare iubirea. Iar sărbătorile toate sunt despre iubire (și tristele consecințe ale absenței sale).

Să aveți sărbători binecuvântate, orice veți fi crezând!

TZMARMORET

Alfred Popper, 1874-1946, (re)descoperirea unui arhitect – alcătuită de Monica Croitoru-Tonciu, istoric de artă care, într-o zi, pe când era studentă, a trebuit să aleagă, drept temă pentru o lucrare în care i se cerea asta, descrierea unei clădiri vechi din zona cunoscută de toți **CRISTINA TOMA** bucureștenii (Continuare în pag. 15)

FATĂ-N FATĂ !

„Să dovedim că suntem oameni de calitate, oameni ai Cărții, că vrem binele tuturor”

Interviu cu prof. univ. dr. CORNELIU SABETAY, președintele C.E. Craiova

„Atunci când mă scol de dimineață, am în minte următorul lucru: gândește-te să faci un bine în fiecare zi pe care o trăiești”, spune prof. univ. dr. Corneliu Sabetay, președintele comunității craiovene de peste 32 de ani. A urcat toate treptele ierarhiei universitare, devenind membru de onoare al Academiei de Științe Medicale. Este autor și coautor a peste 400 de lucrări științifice și a 15 cărți. Două dintre tratatele de patologie chirurgicală, coordonate de el, au primit Premiul Academiei de Științe Medicale, respectiv Premiul Academiei Române. În prezent, împreună cu prof. univ. dr. Mircea Beuran, director interimar al Academiei de Științe Medicale, lucrează la un volum despre contribuția medicilor evrei la medicina românească. Membru al multor societăți științifice medicale din țară și din străinătate, laureat a numeroase distincții românești, europene, americane, cu intensă activitate managerială, profesorul Sabetay a crescut în comunitate, a făcut Bar Mițva la Sinagoga Sefardă din Craiova, și-a format educația iudaică citind. „Tata a fost librar. În casa noastră au fost întotdeauna cărți din literatura română și universală, care mi-au îmbogățit cunoștințele generale și iudaice.” Educația iudaică trebuie „să aibă la bază o bună pregătire istorică”. Crede că „religia, dacă nu e legată de istorie, pierde foarte mult”. Mentori i-au fost predecesorii de la conducerea comunității – secretarul Steiner, președintele av. Iancu Zimmel –, iar în plan spiritual, dr. Moses Rosen și dr. Ernest Neumann care a oficiat căsătoriile religioase, a sa și a fului său.

– Care este laitmotivul acțiunilor dumneavoastră, ca lider comunitar?

– Lupta pentru a nu se pierde nimic din valorile materiale și culturale ale comunității noastre. Este regretabil faptul că, recuperând la scurtă vreme după 1990 proprietăți ale patrimoniului sacru și cultural aparținând atât

comunității craiovene, cât și zonale, Fundația Caritatei le-a vândut fără să aibă acordul comunității sau al Primăriei Craiova. Este cazul Sinagogii din Drobeta Turnu Severin și al Școlii evreiești Lumina din Craiova. Cumpărătorul a distrus-o și a construit blocuri pe terenul fostului edificiu. A vinde din

Redescoperirea unui arhitect

O poveste adevărată despre pasiune și cercetare

(Urmare din pag. 14) ca Dealul Patriarhiei. Era acolo o vilă frumoasă, pe care chiar și trecătorii grăbiți o observau datorită stilului și ornamentelor ei neobișnuite. Dar lucrarea care trebuia elaborată cerea date complexe despre arhitectul acelei clădiri și despre proiectul în cauză. Însă ceea ce găsisse era foarte puțin chiar și pentru o cercetare studentească. Și din acest moment avea să ia naștere o adevărată aventură intelectuală ce avea să o poarte pe autoarea monografiei despre Alfred Popper prin arhive de arhitectură, arhive de proiecte din țară, dar și arhive din Austria și Germania. Iar ceea ce a aflat avea să ne readucă în prim-plan personalitatea unui arhitect ale cărui lucrări le vedem și chiar trecem pe lângă ele, unele devenind clădiri emblematice pentru București.

Din monografia Monicăi Croitoru-Tonciu aflăm că la „25 februarie 1872 se consemnează la Brașov căsătoria dintre Adolf Popper, în vârstă de 22 de ani, fiu al lui Mayer și Sali Popper, și Catarina Grünhut de vârstă neprecizată, fiica lui Samuel Grünhut din București. Iar la 30 august 1874 se naște la Brașov fiul acestora, Samuel Popper, care va prelua mai târziu și numele de Alfred.” Tânăra familie se va muta la București.

Familia Popper – așa cum o arată documentele cercetate de autoarea monografiei – era originară din orașul Raciborz din Silezia, oraș devenit polonez în secolul al XI-lea, dar care se va regăsi la finalul secolului al XIX-lea pe teritoriul Prusiei, urmând ca după Al Doilea Război Mondial să fie restituit Poloniei. Astfel, datorită originii într-un oraș polonez și prezenței în registrele evreiești ale orașului Brașov, familia Popper era alcătuită cel mai probabil din evrei așkenazi.

Alfred Samuel Popper va crește într-un mediu meșteșugăresc și cultural german. În adolescență este trimis de tatăl său la Görlitz, în Germania, pentru a studia construcția cuptoarelor Hoffman pentru arderea cărămidiz-

lor. Tatăl său, Alfred Popper, avea un motiv întemeiat pentru a face asta, deoarece Alfred Popper era și proprietarul unei fabrici de cărămidă și al unei gropi de nisip din – pe atunci – Câmpul Colentina.

Se va înscrie apoi la Politehnica Regală și Imperială din Viena, unde va studia cu profesorul Wilhelm Doderer. Va avea apoi un stagiu de practică la Breslau, oraș cunoscut drept centru artistic al arhitecturii sileziene și unde avea probabil rude, dată fiind originea familiei sale. La întoarcerea în țară, va colabora cu arhitectul polonez

patrimoniul nostru înseamnă a șterge pagini din istoria comunității. Am grijă de singura sinagogă rămasă în picioare dintre cele trei existente în Craiova. Mă preocupă menținerea în bune condiții a cimitirelor evreiești din Oltenia. Pentru conservarea cimitirului din Turnu Severin ne dă o mână de ajutor primarul orașului, prof. Scrieciuc. Avem sprijin din partea primarilor din Calafat și Caracal, pentru supravegherea cimitirelor evreiești din aceste orașe. Nemaexistând niciun evreu la Tg. Jiu, colaborăm cu Biserica Ortodoxă din oraș pentru îngrijirea cimitirului de acolo.

– Știu că emulația intelectuală din comunitatea dumneavoastră s-a făcut remarcată de la sfârșitul veacului al XIX-lea încoace. Ce reperi de ieri și de azi merită reținute?

– La Craiova a existat tipografia și editura Samitca, printre cele mai importante din țară. Activitatea celor trei frați Samitca a stimulat interesul publicului autohton pentru literatura română. Un număr mare de avocați făceau parte din Baroul din Craiova. Universitatea din Craiova a avut profesori evrei de marcă. Străzi din Craiova poartă nume de scriitori, muzicieni, profesori

evrei, fii ai orașului: Felix Aderca, Filip Lazăr, M. Stăureanu, director al Liceului Lumina. Unii originari din Craiova au continuat tradiția în Israel: au lucrat la Fabrica de Avioane Elbit (inginerii Copolovici și Altarovici), au predat în universități și au profesat în spitale israeliene. Profesorul Leon Beiner s-a ilustrat în științe aerospațiale. Mariana Gallimir, în industria energiei atomice. Jean Askenazy, prof. univ. dr. la Universitatea din Tel Aviv, este membru de onoare al Academiei Române. Din generațiile mai tinere, fiul meu, Sergiu Sabetay, este profesor de neurologie la Universitatea de Medicină din Haifa.

– Ce legături s-au format, după 1990, între Craiova și Israel?

– La Universitatea din Craiova a fost creat Departamentul de Studii Ebraice, care pregătește specialiști în domeniul diplomației pentru Ambasadele României în Israel și Israelului în România. Ambasadorii ai Israelului, în vizită la Craiova, au fost și oaspeți ai comunității noastre. Ambasadorii Zvi Mazel, Avshalom Meghidon, Sandu Mazor, David Saranga au făcut dovada unei calde apropieri față de comunitatea craioveană. Prin Ambasada Israelului putem să rezolvăm și noi, în Oltenia, probleme de agricultură, IT, medicină, administrație, aviație.

– Care sunt frământările dumneavoastră în plan comunitar, în prezent?

– Aceleași care preocupă România la nivel individual și colectiv: probleme legate de salarizare, de asistență medicală de calitate, de creșterea prețului la gaze și electricitate, de inflație. Salut ceea ce face FCER prin DASM, în buna tradiție moștenită de la nume ilustre din conducerea sa: dr. Moses Rosen, acad. Nicolae Cajal, av. Iulian Sorin, dr. Aurel Vainer. În ceea ce privește asistența socială și medicală locală, împreună cu regretatul Nelu Abraham z.l., am angajat ajutoare permanente bine pregătite pentru membrii comunității imobilizați la pat. Am dat de știre tuturor membrilor comunității ca, în orice problemă medicală, să mi se adreseze, dat fiind că lucrez într-o unitate medicală foarte mare, având aproape toate specialitățile medico-chirurgicale. În calitate de consilier atât municipal, cât și al Consiliului județean Dolj, am sprijinit comunitatea noastră în probleme de sănătate și învățământ. Tot ceea ce am făcut a fost împreună cu o echipă de colaboratori sudată prin prietenie. Regret pierderea a doi dintre ei, extrem de devotați, care mi-au fost aproape o lungă perioadă de timp: Nelu Abraham z.l., Ștefan Ardeleanu z.l.

– Cum credeți că poate fi combătut antisemitismul în creștere pretutindeni, inclusiv în România?

– Să dovedim că suntem oameni de calitate, oameni ai Cărții, că vrem binele tuturor. Aici mă refer și la mine în calitate de chirurg: orice operație făcută și reușită înseamnă un alt om care să-mi fie prieten și mâine și poimâine.

IULIA DELEANU

Semnal Hasefer

La rubrica noastră le semnalăm cititorilor o lucrare în curs de apariție la Editura Hasefer.

Când baschetul era evreiesc: amintiri ale jucătorilor, autor Douglas Stark, traducere din limba engleză de Alina Cârâc și redactare de Andreea-Maria Olaru, este o lucrare care documentează prezența evreiască în istoria baschetului din SUA, cu accent asupra perioadei 1900-1960.

Volumul reunește 20 de interviuri luate figurilor dominante ale acestui sport: Nat Holman, Harry „Jammy” Moskowitz, Les Harrison, Harry Litwack, Joel „Shikey” Gotthoffer, Moe Spahn, Sammy Kaplan, Bernard „Red” Sarachek, Phil Rabbin, Moe Goldman, Bernie Fliegel, Jack „Dutch”

Garfinkel, Ossie Schectman, Ralph Kaplowitz, Louis „Red” Klotz, Norm Drucker, Sonny Hertzberg, Jerry Fleishman, Max Zaslofsky și Dolph Schayes. Mulți dintre viitorii jucători străluciți proveneau din familii de imigranți evrei în America.

Cartea conturează o istorie a baschetului, de la începuturile modeste până la atragerea a milioane de admiratori și li se adresează atât cititorilor pasionați de universul acestui sport, cât și celor interesați de cunoașterea istoriei evreilor americani dintr-o perspectivă mai puțin explorată până în prezent.

Douglas Stark este directorul Muzeului „International Tennis Hall of Fame” din Newport, Rhode Island, și autorul a cinci cărți dedicate lumii baschetului și a tenisului.

Pentru mai multe detalii vă invităm să consultați site-ul nostru, www.hasefer.ro, iar pentru comenzi ne puteți contacta pe e-mail (difuzare@hasefer.ro).

CLAUDIA BOSOI

Viața mea cu Goya

După debutul memorialistic în 2016 cu *Bucuria de a nu fi perfectă*, prof. univ. dr. Riri Sylvia Manor a debutat acum în roman cu volumul *Viața mea cu Goya*, carte lansată la Gaudeamus din anul acesta la standul Humanitas, editură care i-a publicat ambele volume. Atât de permisiv în contemporaneitate din punctul de vedere al termenului, „romanul” este o întrepătrundere între confesiune, documentare, reverie. Confesiune, pentru că noua ei carte de proză îi continuă autoportretul la maturitate. Goya văzut de autoare este un *alter ego* al propriei personalități: voluntarism, ambiție, pasiune. Documentare, fiindcă punctul de plecare al fascinației Goya este o conferință la o reuniune internațională de oftalmologie despre sindromul VKH, „o inflamație probabil autoimună a creierului și a ochilor”, „singurul diagnostic ce poate explica evoluția bolii lui Goya, surzenia, precum și marea schimbare de caracter și a coloritului picturilor sale”. Documentarea este osatura cărții, punctul ei forte, pentru care pledează – în bună tradiție universitară – bibliografia din final. Reverie, pentru că Riri Manor se joacă cu timpul, subliniindu-l, relativizându-l, uzând de vis pe trezie (notațiile din călătoria pe avionul Israel-Spania).

Schițându-i coordonatele biografice, directoarea editurii, Lidia Bodea, a pus accent pe „spaima” scriitoarei care termină școala în 1953: spaima de „gratiile comunismului”, din care evadează prin emigrare în Israel, și spaima de „îmbătrânire lăuntrică”, negată prin însăși forța de a debuta ca romancieră la 87 de ani.

O scurtă incursiune bio-bibliografică e necesară. Născută la București în 1935, fiica unui prosper om de afaceri și a unei mame originare din Craiova – oraș cu mare pondere afectivă în lumea ei lăuntrică –, Riri Manor își descoperă timpuriu vocația literară, dar nu-i dă curs pentru „a evita proletcultismul” epo-

cii. Intră la Facultatea de Medicină pe care o termină în 1959.

În Israel se specializează în oftalmologie la Spitalul Beilinson din Tel Aviv și în neurooftalmologie la Universitatea California din San Francisco. Este autoare a numeroase articole, studii, comunicări științifice, coautoare a unor tratate de oftalmologie, fondatoare a „primei unități de neurooftalmologie” din Israel. După 1990 revine în România pentru „numeroase activități de ajutorare în domeniul oftalmologic”, pentru care primește titlul de *Doctor honoris causa* al Universității „Carol Davila” din Capitală. Nu abandonează scrisul. Scrie poezie în ebraică și în română, primind laurii unor premii prestigioase în ambele țări.

Mulțumind editurii, prezentatorilor, publicului, Riri Manor și-a motivat demersul din unghi documentar – „am vrut să completez ce nu se știa despre Goya” – și afectiv – „Francisco nu seamănă cu nicio altă dragoste pentru mine; îl iubesc, poate, necondiționat”. Dar, mai ales, a făcut-o prin lectura unor fragmente din carte.

Publicist cultural și scriitoare, Ana Barton și-a axat opinia despre vasele comunicante dintre autoare și protagonist pornind de la o frază a lui Nietzsche, selectată din volum: „Ni s-a dat arta ca să nu murim din cauza adevărului.” Ana Barton a făcut și unele comparații de ordin estetic cu volumul anterior: „Riri scrie acum și mai pletoric. Este vorba de a scrie cu poftă. Scrisul ei este foarte direct, foarte plin, dar nu indecis.” *Quod erat demonstrandum* a fost, din nou, lectura unui fragment din carte. O proză care se citește cu plăcere.

IULIA DELEANU

Versus – o nouă premieră la Teatrul Evreiesc de Stat

În zilele de 7 și 8 decembrie, Teatrul Evreiesc de Stat a prezentat publicului cea mai recentă producție a sa – *Versus* –, textul și regia fiind semnate de Clemens Bechtel, după un concept al directoarei Maia Morgenstern. Cu un tempo alert, dinamic, spectacolul ilustrează, după cum chiar titlul sugerează, devenirea politică și personală a două femei evreice relevante pentru secolul al XX-lea: Golda Meir (D. Păunescu / M. Nicolau) și Ana Pauker (K. Pascariu / L. Stoica).

Destinele însumate de cele două personaje sunt analizate și (re)imaginat prin intermediul unor dialoguri și confesiuni complet detașate de perspectiva ideologică cu care spectatorul ar putea fi tentat a le

asocia. Textul pornește de la premisa unor confruntări cu propriul trecut și devenirea celor două personaje politice. Momente importante din viața fostului premier israelian Golda Meir, ascensiunea sa politică – relația cu soțul său Morris Meyerson și nu în ultimul rând Războiul de Iom Kipur – formează cadre de referință ce construiesc personajul din umbra personalității, grație unor întâlniri cu sinele din trecut. Aceeași manieră intermitentă de raportare la personaj se aplică și în cazul Anei Pauker, răvășită de actualitatea sfârșitului vieții, răpusă de cancer, dar mai ales de propria deziluzie.

Întâlnirile din prezentul lor real alternează cu momente imaginare din trecut, toate aflate sub auspiciile unor regăsiri și confruntări permanente. În cazul ambelor personaje, confruntarea (in)directă cu cei mai apropiați – asistenta medicală dintr-un spital din Ierusalim (A. Levana / V. Predica), soțul (D. Daradici / M. Prejban) sau cu fratele Zalman Rabinsohn (M. Dragoman / A. Miercure) – oferă prilejul unui antrac de la cadrul istoric și politic, care să apropie spectatorii de latura umană a celor două femei. Care este prețul plătit de ele? Sau poate, mai curând, o întrebare la fel de justificată ar fi: Ce au avut ele de câștigat?

Un spectacol fără un final cu tâlc politic, care evită atât ipotezele, cât și răspunsurile teziste și invită la dezbatere.

DAN DEMETRIAD

Profil de scriitor

Două răspunsuri de la Nina Cassian

Tot mai prețioase sub raport documentar sunt răspunsurile unor scriitoare și scriitori români importanți, care mi-au făcut pe vremuri onoarea unor interviuri. Iată două răspunsuri din 2004 ale Ninei Cassian, dintr-un interviu publicat pe atunci în *Adevărul literar și artistic* și republicat ulterior în volumul *Sertarul Scriitorului Român. Dialoguri pe hârtie* (2005).

Am scurtat pentru articolul de față întrebările mele, prima fiind despre raporturile Ninei Cassian cu Ion Barbu:

– *Ce a simțit admiratoarea din tinerețe a lui Ion Barbu, când acesta a revenit, pe ușa din față, în discuția critică și în registrul creator al unor poezi importante?*

Răspunsul Ninei Cassian, emoționant:

– Explozie într-adevăr, la toate registrele poeziei, de la solemnitate la joc, de la vizionarism la giumbușluc, de la lirism la discurs ș.a.m.d. În ce mă privește, după aproape fatalul ocol pe care mi l-am dat mie însămi și propriei mele vocații, am avut parte, după revenirea mea la poezie, de aproape toate calificativele pomenite mai sus, din partea unei critici mai degrabă condescendentă, ca să nu spun derutate sau agasate din pricina prea multor schimbări de voce din volumele mele...

Se întâmplă, în istoria culturii, ca mari personalități să străbată temporar un con de umbră. Decât că, în cazul lui Ion Barbu, aceasta nu s-a datorat vreunei cecități sau diminuări a interesului contemporaneității, ci cruzimii și ignoranței unor foruri politice abuzive. Revenirea lui sub reflector e o reparație convenită de care, din păcate, geniul lui nu s-a putut bucura în timpul vieții. Iar admirația (adorarea) mea pentru el nu a scăzut nici cu o silabă, din prima tinerețe până la maturitate și până la senectute.

O altă întrebare a mea a fost despre adeziunea la comunism a tinerei Nina Cassian, care mi se părea (mi se pare și azi) „perfect explicabilă” în epoca războiului mondial și a Holocaustului, dar cu o iubire neîmpărtășită, ulterior, de *establishment*-ul comunist al anilor '50:

– *Aveați o iubire fierbinte pentru Partid, însă acesta, ciudat!, n-o prea împărtășea. Și nu sunteți singura. Inclusiv un G. Călinescu, care a făcut toate gesturile posibile de apropiere de noua politică și direcție ideologică, a fost tratat cu răceală și dispreț. Cum explicați această situație curioasă?*

Iată răspunsul, complex și nuanțat:

– Cum am încercat să explic, poate nu prea clar, în cartea mea de memorii, componenta „problemei evreiești” era numai una și nu cea mai importantă dintre cele care m-au atras în mișcarea comunistă. Mult mai mult mă fascina ideea dispariției războaielor, a statului, a banilor (ochiul dracului), a claselor și a oricăror antagonisme între rase, popoare, întru o armonie internațională care nu excludea, ci dimpotrivă sublinia culoarea specifică a fiecărei națiuni... (Parafrazându-l pe Martin Luther King jr., aș spune că: „Am avut un vis...”)

„Nepotrivirea de caracter” dintre mine și Partid are o explicație simplă: Partidul se temea de „dreptcredincioși”, de cei care ar fi putut pune întrebări sau chiar – supremă impietate! – critica anumite decizii. Partidul avea nevoie de obediință, de inși fără personalitate, manipulabili sau lacomi de avantaje – dar și despre asta am pomenit în cartea mea.

În ce-l privește pe Călinescu, nu cred că a nutrit vreodată convingeri comuniste (deși nu exclud faptul că a suferit o oarecare uluială – dar dacă începea cu adevărat o „lume nouă”?). Concesiile le făcea însă pentru ca să-și vadă în continuare numele tipărit, în reviste și în cărți, ceea ce nici nu e de condamnat. Iar dacă „forurile” nu-l prea agreau, oricum îl lăsau să supraviețuiască.

Două răspunsuri, actuale și astăzi, ale uneia dintre cele mai originale autoare din istoria poeziei românești.

DANIEL CRISTEA-ENACHE

Demonstrații în Polonia, cu simboluri naziste

Ca în fiecare an la 11 noiembrie, în Polonia se marchează Ziua Independenței, în memoria zilei anului 1918 când, la 11 noiembrie, Polonia, dezmembrată în urmă cu 200 de ani, și-a recâștigat statalitatea. Această zi este folosită mai ales de partidele de extremă dreapta pentru a-și manifesta prezența și programele. Membrii

partidelor participante au purtat și în acest an simboluri naziste și au strigat lozinci antisemite. Astfel, la Cracovia, în cadrul discursurilor, unul dintre vorbitori a cerut ca evreii să fie arși, iar participanții la miting au strigat: „Jos cu ocupația evreiască”. În timpul marșului s-a putut zări soarele negru, simbolul gărzilor SS. Deși a criticat

evenimentul, guvernul polonez nu a dat curs cererilor de a interzice organizarea acestei demonstrații.

În același timp, opoziția a organizat o contrademonstrație. Participanții aveau trandafiri albi și purtau o lozincă pe care se putea citi: „Naționalismul nu este patriotism”. Spre nemulțumirea opoziției, poliția a arestat participanții la contrademonstrație și i-a lăsat liberi pe cei din extrema dreaptă. Oamenii politici din opoziția poloneză au criticat poliția care a arestat militanți antifasciști, dar care nu a reacționat la simbolurile din perioada nazistă. De ani de zile, grupuri liberale care se opun marșului acuză poliția că tratează cu simpatie naționaliștii, arestându-i în schimb pe antifasciști. Organizații evreiești, printre care Comitetul Evreiesc American, au denunțat caracterul antisemit al unor demonstrații, cum a fost cea de la Cracovia.

Atacuri la definiția antisemitismului

În cadrul unei ședințe a Celui de al Treilea Comitet ONU referitor la drepturile omului, E. Tendayi Achiume, raportoare specială provizorie în problemele rasismului, discriminării rasiale și xenofobiei, a considerat că există „o tendință îngrijorătoare” cu privire la abordarea problemei antisemitismului. „Vreau să scot în evidență statutul controversat, efectele dezbinatoare și impactul negativ în domeniul drepturilor omului ale definiției de lucru a antisemitismului, elaborată de IHRA”, a declarat ea în contextul prezentării raportului ei, legat de combaterea neonazismului.

În numele administrației Biden, Ned Price, purtătorul de cuvânt al Departamentului de Stat, a subliniat că raportarea a interpretat greșit definiția IHRA. „Într-o perioadă de creștere globală rapidă a antisemitismului nu este momentul să renunțăm la unul dintre instrumentele fundamentale

și critice din arsenalul de a-l combate”, a precizat Price. „IHRA a adoptat de asemenea exemple ilustrative de antisemitism pentru a concretiza definiția, arătând că alegerea, ca țintă, a Israelului drept colectivitate evreiască este antisemită, însă critica adresată Israelului, la fel ca cea îndreptată către alte state, nu este.”

Gilad Erdan, ambasadorul Israelului la ONU, a criticat raportul și observațiile lui Achiume. „Recomandarea de a suspenza folosirea definiției îi va stimula pe antisemiți”, a spus el.

Grupurile evreiești au criticat și ele raportul ONU și au susținut angajamentul administrației Biden față de definiția IHRA. „Este un atac josnic împotriva evreilor și a Israelului, făcut de un așa-numit alt comitet ONU pentru drepturile omului”, a declarat rabinul Abraham Cooper de la Centrul Simon Wiesenthal.

Creștere cu 300% a incidentelor teroriste în Cisiordania

În acest an, în Israel au fost înregistrate 280 de incidente teroriste, comparativ cu 91 în 2021, potrivit cifrelor publicate de Forțele Israeliene de Apărare (IDF). Alte 500 de atacuri au fost anihilate de forțele israeliene de securitate. S-au înmulțit și atacurile cu arme împotriva militarilor israelieni în Cisiordania, numărul lor situându-se

la 110 anul acesta, în comparație cu 25 anul trecut. 31 de israelieni membri ai forțelor de securitate și civili au fost uciși în atacuri palestiniene, iar 130 de palestinieni, cea mai mare parte autori ai atacurilor, au fost uciși în confruntări și incidente de securitate.

Atacurile palestiniene au dus la arestarea de către militari a peste

3.000 de suspecti, cei mai mulți din Cisiordania, la confiscarea a 250 de arme ilegale și a unor fonduri ale teroriștilor de peste 2,7 milioane de șekeli.

Armata israeliană a organizat noi forțe pentru asigurarea securității, au fost întărite barierele de securitate existente și s-a început construirea unora noi.

FBI: Comunitatea evreiască este amenințată

Într-o depozitie în fața Comitetului pentru Securitate Internă și Probleme Guvernamentale al Senatului, cu privire la amenințări interne, citată de publicația *Algemeiner*, Christopher Wray, directorul FBI, a avertizat asupra pericolului care amenință comunitatea evreiască. „Nu numai că este de multă vreme ținta organizațiilor teroriste străine, dar ea reprezintă și ținta extremiștilor interni violenți”, a declarat el. Vorbind despre extremismul antisemit, Wray a menționat că 63% dintre toate incidentele violente motivate religios din SUA au la bază antisemitismul împotriva populației evreiești care reprezintă doar 2,4% din cea americană.

Atât Wray, cât și secretarul de stat pentru Securitate Internă, Alejandro Mayorkas, care a fost de asemenea audiat, au declarat că vor sprijini o strategie națională pentru combaterea antisemitismului. Directorul FBI a apreciat că cifrele legate de incidentele antisemite ar putea fi mai

mari, deoarece multe dintre ele nu sunt raportate, deși comunitatea evreiască informează mai mult decât celelalte comunități. FBI încearcă să convingă comunitățile să transmită incidentele.

În 2020, ultimul an din care există date ce pot fi accesate de public, FBI a înregistrat 676 de incidente cu orientare religioasă, îndreptate împotriva evreilor, reprezentând 55% dintre toate incidentele cu orientare religioasă. În acel an, numărul total al incidentelor provocate de discursurile de ură a crescut cu 9%, comparativ cu 2019. Astfel, 2020 a devenit anul cu cele mai multe incidente, de după 2008. Auditul privind Incidentele Antisemite 2021, al Ligii Antidefăimare, a înregistrat 277 de incidente antisemite pe tot teritoriul SUA în acel an, o creștere de 34% comparativ cu 2020 și cel mai mare număr de astfel de incidente din 1979, anul în care Liga Antidefăimare a început să le înregistreze.

Ascensiunea extremelor în Franța

Yonathan Arfi, președintele nou ales al Crif – Consiliul Reprezentativ al Instituțiilor Evreiești din Franța –, a atras atenția că rezultatele alegerilor legislative din primăvară trebuie să reprezinte o preocupare pentru comunități. „Atât Reuniunea Națională, cu 89 de deputați (extrema dreaptă a lui Marine Le Pen), cât și deputații Franței Nesupuse (extrema stângă a lui Jean-Luc Mélenchon) sunt pentru noi o amenințare politică fără precedent. Niciodată nu am avut de-a face cu blocuri extremiste cu o atât de numeroasă reprezentare în Adunarea Națională”, a declarat el.

După alegerea sa, Arfi a subliniat că este conștient de marile responsabilități ale președintelui Crif într-o perioadă politică tulbură, organizația cuprinzând 70 de asociații evreiești din Franța. Principalele lui sarcini, a arătat acesta, vor fi combaterea antisemitismului și încercarea de a convinge societatea franceză că ceea ce îi amenință pe evreii din Franța amenință întreaga societate. Datele adunate de Crif indică o creștere cu 74% a incidentelor antisemite în 2021, iar un studiu realizat la cererea Comitetului Evreiesc American, în ianuarie 2022, a arătat că 73% dintre evreii și 64% dintre ne-

evreii chestionați recunosc existența unei creșteri rapide a sentimentului antisemit în Franța. Printre măsurile de contracarare propuse de Arfi se numără interzicerea organizațiilor musulmane asociate cu Frăția Musulmană și sprijinirea militanților care iau atitudine împotriva celor ce propagă ura împotriva evreilor și a Israelului pe paginile de socializare. Arfi a criticat dur și ultimul scandal antisemit, o pictură murală din Avignon, reprezentându-l pe Emmanuel Macron drept o marionetă manipulată de Jacques Attali, economist evreu, consilier al mai multor președinți ai Franței.

Creștere alarmantă a discursurilor provocatoare de ură pe Twitter

De când Elon Musk a achiziționat Twitter, au crescut discursurile provocatoare de ură. Astfel, dacă anterior atacurile verbale împotriva persoanelor de culoare din SUA însumau zilnic 1.282 de twitturi, după ce miliardarul a devenit proprietarul platformei, au ajuns la 3.876 pe zi. Atacurile împotriva persoanelor gay au crescut de la 2.506 pe zi, la 3.964, iar cele antisemite, referitoare la evrei sau iudaism, au crescut cu peste 61% în cele două săptămâni de după achiziționarea Twitter, relatează *The New York Times*. Datele au fost colectate de Centrul pentru Măsurarea Urii Digitale, Liga Antidefăimare și alte grupuri care studiază platformele online.

Aceste schimbări sunt alarmante, apreciază cercetătorii care au remarcat că nu au constatat niciodată o creștere atât de abruptă a discursului urii, a unor conținuturi problematice și exprimări anterior interzise, într-o perioadă atât de scurtă la o platformă de social media atât de importantă.

„Elon Musk a dat liber la Twitter pentru tot felul de exprimări rasiste, misogine și homofobe și reacția a fost pe măsură”, a declarat Imran Ahmed, directorul executiv al Centrului pentru Măsurarea Urii Digitale. Printre schimbările introduse de Musk a fost și permisiunea acordată lui Donald Trump de a utiliza din

nou platforma Twitter, după ce i se interzisese textele care incitau la violență. Musk nu a răspuns la cererea de a face un comentariu, dar și-a apărat energic poziția lui de „absolutist al libertății cuvântului” și a propus o amnistie vastă pentru conturile pe care conducerea anterioară a Twitter le-a suspendat, inclusiv interdicția privind informații false despre Covid 19.

Elon Musk a negat afirmațiile legate de creșterea exprimărilor care incită la ură. În acest context, el a avut o întâlnire cu Thierry Breton, comisarul european răspunzător de problemele incitării la ură pe internet. Breton i-a cerut insistent lui Musk să respecte prevederile Digital Services Act, legea europeană care impune reglementări ale platformelor sociale, respectiv reducerea discursului la ură. Nerespectarea acestei legislații atrage după sine sancțiuni materiale sau penale.

Un prim zbor de testare a prototipului de avion electric intitulat Alice, cu o durată de doar 8 minute, ar putea deschide o nouă eră a aviației electrice atât în domeniul transportului de pasageri, cât și în cel comercial. Mult așteptatul zbor inaugural al lui Alice, primul avion complet electric, cu emisii zero de carbon, a avut loc pe Aeroportul Internațional Grant County, din statul Washington, pe 27 septembrie a.c.

Deși Eviation Aircraft, producătorul lui Alice, își are sediul la Washington DC și este deținut în majoritate de Clermont Group, cu sediul în Singapore, aeronava a fost dezvoltată

Avionul electric israelian, în primul zbor de probă

în Israel. Eviation a fost fondată în anul 2016, de Omer Bar-Yohay și Aviv Tzidon. Aparatul electric proiectat de compania israeliană a efectuat primul zbor în SUA. „Credem că Eviation și aeronavele sale electrice revoluționare conduc spre o schimbare reală și profundă pe piața aviației și

o vor ajuta să devină mai ecologică, mai accesibilă și mai economică în următorii ani”, a declarat Liora Ettinger, CEO al Ilan Holdings. La primul său zbor, realizat la sfârșitul lunii septembrie, Alice a decolat la ora 7:10 și a zburat timp de 8 minute, atingând o

altitudine de 1066,8 m. Aeronava este proiectată să atingă o viteză de 250 de mile/h.

„Astăzi ne lansăm în următoarea eră a aviației. Am electrificat cu succes cerul cu primul zbor de neuitat al lui Alice”, a declarat președintele și CEO-ul Eviation, Gregory Davis. Re prezentantul companiei a mai afirmat că acest zbor inovator reprezintă o demonstrație de forță tehnologică și că a oferit Eviation „date neprețuite pentru a optimiza în continuare aeronava pentru producția comercială” atât pentru modele de pasageri, cât și pentru cele de marfă.

Companiile aeriene regionale cu sediul în Statele Unite ale Americii – Cape Air și Global Crossing Airlines – au plasat comenzi pentru 75 și, respectiv, 50 de unități ale prototipului Alice. DHL Express este primul client de marfă al Eviation, înregistrând o comandă de 12 avioane Alice eCargo.

Infecțiile fungice și cancerul – un studiu avansat

Un amplu studiu realizat în colaborare de Institutul de Științe Weizmann și Universitatea California San Diego (UCSD) a descoperit mai multe specii de ciuperci care trăiesc în tumorile umane. Cercetarea publicată în prestigioasa revistă *Cell* abordează problematica bacteriilor și a virusurilor specifice tipului de cancer, care devin „semnele distinctive” ale bolii.

Datele studiului subliniază utilitatea activității fungice ca „semn distinctiv emergent al cancerului”, spune prof. dr. Ravid Straussman de la Departamentul de Biologie Celulară Moleculară de la Weizmann, coautor al studiului. „Aceste constatări ar trebui să ne determine să explorăm mai bine efectele potențiale ale ciupercilor tumorale și să reexaminăm aproape tot ceea ce știm despre cancer prin «prisma microbiomului».” Ciupercile pot fi organisme multicelulare complexe, ceea ce face ca studiul lor să fie mai dificil decât cel al virusurilor și bacteriilor. În consecință,

rolul lor potențial în cadrul microbiomului tumoral a fost neclar. Un atlas al grupelor fungice reunește peste 17.000 de mostre de țesut și de sânge obținute de la pacienți care prezentau 35 de tipuri diferite de cancer. Aceștia au descoperit că ciupercile puteau fi detectate în aproape toate tipurile de cancer. „Existența ciupercilor în majoritatea cancerelor umane este o surpriză, dar era de așteptat”, spunea profesorul Rob Knight de la departamentul de pediatrie de la Școala de Medicină UCSD, coautor principal al studiului. „Este surprinzător pentru că nu știm cum ar putea ajunge ciupercile în tumorile din tot corpul. Și este de așteptat, deoarece se potrivește cu modelul microbiomilor sănătoși din tot corpul, inclusiv din intestin, gură și piele, unde bacteriile și ciupercile interacționează ca parte a unei comunități complexe”, conchidea el. Potrivit dr. Straussman, rămâne de văzut dacă ciupercile ar putea sau nu să aibă un efect cauzal în dezvoltarea cancerului.

Noi pași spre încetinirea bolii Parkinson

Un studiu recent al specialiștilor de la Universitatea din Haifa identifică pentru prima dată procesele neuronale comune ale tipurilor de boală Parkinson, element care ar putea ajuta la o diagnosticare precoce. Aceste noi cercetări ar putea genera prototipul unui tratament pentru stagnarea bolii Parkinson. Oamenii de știință de la Universitatea din Haifa au prezentat în revista *NJP Parkinson's Disease* o descoperire revoluționară care ar putea duce la tratamente care stopează răspândirea bolii Parkinson.

Pacienții cu Parkinson suferă de pierderi masive de celule nervoase într-o regiune a creierului care în mod normal abundă în neuroni dopaminergici. Dopamina permite celulelor creierului să transfere mesaje și să organizeze acțiunile motorii. Unul dintre majorele impedimente în dezvoltarea medicamentelor pentru această maladie este că doar 15% dintre cazurile de Parkinson sunt cauzate de factori genetici cunoscuți. Celelalte 85% sunt definite ca „sporadice” și nu este posibil să se creeze un model pentru acest tip al bolii.

Echipa internațională de cercetare, condusă de prof. Shani Stern de la Departamentul de Neurobiologie

Sagol al universității, a folosit o tehnică inovatoare de reprogramare a celulelor, pentru a identifica procesele neuronale disfuncționale comune ambelor tipuri de boală progresivă a creierului. „Am reușit să arătăm pentru prima dată prezența unor mecanisme neuronale și celulare afectate într-un mod similar în toate tipurile de boli pe care le-am examinat”, a explicat dr. Stern. De asemenea, ea a explicat că aceste schimbări sunt prezente în cazul pacienților afectați de Parkinson cu mult înainte ca ei să le conștientizeze. În cazul în care este efectuată această secvențiere la o persoană tânără și este identificată o imagine similară cu cea găsită în rândul persoanelor care au dezvoltat boala Parkinson, se

poate presupune că acest individ va dezvolta boala într-o etapă ulterioară, a precizat savantul.

În prezent, majoritatea tratamentelor sunt menite să prevină evoluția bolii, mai degrabă decât să prevină boala. „Dacă putem identifica potențialul de a dezvolta boala Parkinson într-un stadiu incipient și dezvoltăm tratamente care pot opri progresul bolii, vom putea începe tratamentul preventiv într-un stadiu în care mortalitatea celulelor nervoase este limitată”, a concluzionat ea. Din echipa de cercetare mai fac parte: prof. Fred Gage de la Institutul Salk; prof. Alexis Brice de la ICM, Paris; prof. Juergen Winkler de la FAU, Germania; prof. Irit Sagi de la Institutul de Științe Weizmann.

Cercetătorii descoperă o modalitate de a prezice cutremure cu o precizie de 80%

Studiul celor mai recente evoluții ale ionosferei Pământului au condus o echipă de cercetare israeliană către unele progrese în domeniul prezicerii cutremurelor. Conform publicației *Jerusalem Post*, este vorba despre o metodă de a prezice cutremurele cu un avans de 48 de ore, metoda având o precizie de 80%. Aceste detalii sunt prezentate în cadrul unui studiu publicat în revista științifică *Remote Sensing*, în luna mai a acestui an. Studiul a fost realizat de o echipă formată din dr. Yuval Reuvani, dr. Li-Ad Gottlieb și dr. Nimrod Inbar de la Universitatea Ariel, respectiv Centrul pentru Cercetare și Dezvoltare, Filiala

de Est, precum și din drd. Said Asali de la Departamentul de Informatică al Universității Ariel.

Cercetarea a fost finanțată de Ministerul Energiei din Israel, în parteneriat cu Fundația pentru Știință din Israel. Studiind schimbările din ionosfera Pământului, feliă de atmosferă care înălțunește vidul spațiului, echipa de cercetare a Universității Ariel și a Centrului a reușit să evalueze potențialii precursori ai mai multor cutremure majore care au avut loc în ultimii 20 de ani.

Oamenii de știință au definit cutremurele majore ca fiind cele care depășesc intensitatea de 6 grade pe

Comoara din nordul Israelului

Un tezaur alcătuit din 44 de monede din aur, cu o vechime de circa 1.400 de ani, a fost scos la suprafață de reprezentanții Autorității Israeliene pentru Antichități (AIA). Descoperirea a avut loc în timpul unor săpături din zona Rezervației râului Hermon.

Potrivit dr. Gabriela Bijovsky, expert în numismatică în cadrul AIA, tezaurul este compus în întregime din monede din aur pur. Ea a identificat câteva piese din timpul împăratului Phocas (602-610 e.n.) și multe altele bătute de împăratul Heraclius (610-641 e.n.). Acestea din urmă plasează descoperirea numismatică ca aparținând perioadei cuceririi musulmane a Levantului, din jurul anului 635. Dr. Yoav Lerer, coordonatorul lucrărilor de excavare din partea Autorității Israeliene pentru Antichități, a arătat că tezaurul de monede cântărește aproximativ 170 de grame și a fost ascuns la baza unui zid de piatră în momentul cuceririi musulmane. „Descoperirea tezaurului de monede poate aduce informații despre economia orașului Banias din ultimii 40 de ani de dominație bizantină”, a declarat oficialul. „Majoritatea monedelor sunt ale împăratului bizantin Heraclius, iar ceea ce este deosebit de interesant

este că, în primii săi ani ca împărat, pe monedă era înfățișat doar portretul său, în timp ce la scurt timp după aceea, apar și imagini cu fiii săi”, a declarat dr. Bijovsky.

În timpul săpăturilor, care au avut loc în cartierul rezidențial nord-vestic al orașului antic Banias, au fost identificate și rămășițe de clădiri, canale pentru apă și conducte, un cuptor de ceramică, monede de bronz și fragmente ale unor obiecte din ceramică, sticlă și metal. Cele descoperite datează de la sfârșitul perioadei bizantine (începutul secolului al VII-lea e.n.) și de la începutul Evului Mediu (secolele al XI-lea - al XIII-lea). Banias, în prezent parc național, este un sit arheologic rămas în urma unei așezări din jurul unui izvor important, ridicat inițial de canaanii, care au dedicat un altar zeului Baal. Așezarea a cunoscut apogeul în perioada romană timpurie, când regele Irod cel Mare și fiul său Filip al II-lea au reconstruit în întregime orașul și l-au denumit Caesarea Philippi, în onoarea împăratului roman Augustus.

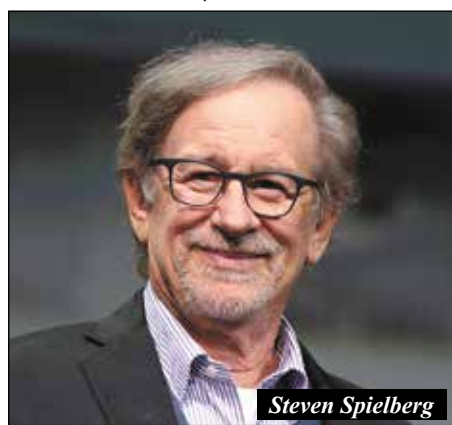

Familia Fabelman – cel mai bun film al lui Steven Spielberg

Familia Fabelman, cea mai recentă creație a lui Steven Spielberg, a început să ruleze la New York și Los Angeles la 11 noiembrie. Pentru prima dată, la redactarea scenariului a participat și regizorul împreună cu Tony Kushner. Aceasta deoarece, deși nu a vrut să recunoască, este un film personal, este de fapt istoria familiei lui și a felului în care el însuși, ca și eroul peliculei, un adolescent, și-a început cariera de realizator de film. Este un fel de *Bildungsroman* în care se analizează emoțiile conflictuale ale tânărului Sammy Fabelman, conștientizarea de către acesta că deține o calitate deosebită, aceea de a gândi cinematografic, de a se exprima în imagini și a le redacta. Dar el este uluit, chiar intimidat de acest talent și nu-și dă seama cum vor reacționa cei din jur la filmele sale.

Aparatul de filmat îi oferă o lume necunoscută. Prin prisma acestuia, pe care-l folosește filmând scene de

Steven Spielberg

familie – întâmplări din viața părinților, a celor trei surori, a unui frate mai mare, unchi și mătuși –, își dă seama că este o problemă în căsătoria părinților săi, că mama lui este îndrăgostită de altcineva, situație pe care tatăl nu o conștientizează.

Personajul cel mai puternic din film este Mitzy, mama. Ea este centrul în jurul căruia gravitează familia, care atrage atenția indiferent de mediul în care se află. O femeie specială, care poate inspira un copil chiar mai târziu în viață, pentru a crea o adevărată mărturisire de dragoste cinematografică, neluând în considerare nici faptul că-și abandonează familia pentru a-și urma visurile, scrie Jordan Hoffman într-o cronică în *The Times of Israel*.

Este vorba de o familie de evrei americani. Deși nu există scene de Bar Mițva, doar unele în care este filmată deschiderea cadourilor de Hanuca, iudaismul este prezent în film atât prin cuvintele și expresiile idiș fo-

losite de membrii familiei, cât și prin alte detalii, ca de exemplu atunci când mama pregătește dejunul, punând o imensă față de masă, tacâmuri și farfurii din hârtie, pe care la sfârșit le adună în câteva secunde și le aruncă la gunoi, scuzându-se că, fiind pianistă, și-ar murdări degetele cu spălătul vaselor. Reiese că ea și-a sacrificat talentul pentru viața de familie. În discuții este sugerat și antisemitismul cu care mai ales copiii trebuie să se confrunte la școală.

Cea mai mare parte a filmului prezintă felul în care Sammy își realizează filmele de 8 mm într-o perioadă fără telefoane mobile, iar pentru montaj se foloseau doar lama și cleiul. Filmul are multe scene comice, dar și lucruri care te înduioșează, prezentate prin cuvintele unui unchi, considerat un înțelept evreu, mai ales legate de soarta artistului care trebuie să facă sacrificii.

Este cel mai bun film al lui Steven Spielberg, apreciază Hoffman care crede că i-au trebuit 50 de ani ca să-l facă. A știut instinctiv cum și ce să aleagă, cu rezultate excepționale, și aceasta filmând pur și simplu propria viață.

EVA GALAMBOS

Istoria evreilor din Paris (partea I)

Sinagogi, cimitire, monumente, restaurante și magazine de delicatose sunt măturii ale prezenței multisekulare a evreilor la Paris. La începuturi, aceasta a fost condiționată de bunăvoința unui rege sau a unui senior și perioade de acalmie erau urmate de represiuni, uneori sângeroase, și expulzări. Abia în ultimii trei sute și ceva de ani, mai ales după revoluția din 1879, evreii au căpătat drepturi depline de ședere în capitala țării.

Sosiți la Paris cu aproximație în anul 465, după ce un decret le-a luat din drepturi, evreii s-au instalat în Capitală. O stradă din Île de la Cité, care ducea la palatul regal, poartă numele de Juiverie, iar prima sinagogă, care azi nu mai există, a fost construită în 582. În acea perioadă evreii din Paris trăiau în bună înțelegere cu vecinii lor și-și practicau fără opreliști religia. Cu timpul însă, soarta evreilor din Paris se deteriorează. Astfel, sub domnia ultimilor Merovingieni, Dagobert I Cel Bun le ordonă să se convertească sau să părăsească Parisul, așa că mulți pleacă. Dar în următoarele două secole, între 751 și 967, tensiunile se mai atenuază datorită domniilor carolingiene, mai ales sub Carol cel Mare (Charlemagne), Carol al II-lea Chelul și Ludovic I Piosul. Sub domniile lui Ludovic al VI-lea și Ludovic al VII-lea, numărul evreilor parizieni crește din nou: ei se stabilesc la Champeaux și la Villejuif și dispun de două sinagogi, una pe strada Juiverie, cealaltă pe strada Tacherie, și de două cimitire. Dar sub domnia lui Philippe Auguste al II-lea, urmașul lui Ludovic al VII-lea,

A murit unul dintre ultimii vorbitori de ladino din Sarajevo

În luna octombrie a murit, la vârsta de 93 de ani, Moris Albahari, supraviețuitor al Holocaustului, fost partizan și unul dintre ultimii patru vorbitori de ladino din cadrul micii comunități evreiești din Bosnia și Herțegovina, o țară în care odinioară acest dialect iudeo-spaniol era cunoscut de multă lume. A fost limba maternă a lui Flory Jagoda, marea doamnă a cântecului ladino, și a Laurei Bohoretta, fondatoarea singurei mișcări feministe sefarde din Bosnia.

Azi, comunitatea evreiască din Bosnia numără doar 900 de membri, dintre care 500 trăiesc în Sarajevo. „Moartea lui Moris Albahari este o mare pierdere, mai ales pentru Sarajevo. Comunitatea noastră este foarte mică, mai ales din cauza Holocaustului”, a declarat Eliezer Papo, evreu născut la Sarajevo și cercetător al limbii și literaturii ladino la Universitatea Ben Gurion din Negev.

În anii 1930, când s-a născut și a crescut Albahari, în Sarajevo trăiau 12.000 de evrei, peste o cincime din locuitorii orașului care era unul dintre cele mai importante centre ale vieții evreiești din Balcanii de Vest. Făcând parte din Regatul Iugoslaviei, Bosnia era un stat multiethnic, printre naționalități numărându-se și multe comunități evreiești, sefarde și așkenaze. Amestecul unic al comunităților musulmană, evreiască, ortodoxă și catolică, cu sinagogi, moschei și biserici, a fost la originea poreclei orașului, de Micul Ierusalim.

Albahari a devenit eroul unui documentar american despre Sarajevo, intitulat *Salvat de ladino*. El a povestit că familia lui era originară din Cordoba, iar când a fost expulzată s-a stabilit mai întâi la Veneția, înainte de a se așeza în Bosnia, parte a Imperiului Otoman. În documentar, Albahari prezintă cercetătorilor istoria Sarajevoului evreiesc, vorbește despre înflorirea comunitate vorbitoare de ladino din tinerețea lui și arată cum limba ladino l-a salvat de mai multe ori de naziști și de aliații croați ustași. După ce Bosnia a fost ocupată de naziști, ustașii și forțele italiene, evreii împre-

ună cu alte minorități au fost deportați în lagărul de la Jasenovac, supranumit Auschwitzul Balcanilor. În tren, tatăl lui Albahari a aflat destinația unde urmau să fie deportați și l-a ajutat pe Moris, atunci de 11 ani, să fugă. El a fost ajutat de un profesor sârb și de un soldat italian și a putut să treacă și el drept italian, deoarece ocupanții nu știau să deosebească ladino de alte limbi romanice. A fost adăpostit de o

familie de sârbi, și-a schimbat numele, dar în 1942 era evident că este în continuare în pericol, așa că a decis să fugă în munți și să se alăture partizanilor lui Tito. A fost a doua oară salvat de ladino când s-a întâlnit cu un grup de parașutiști britanici și americani care au crezut că este inamic: a găsit un militar american care vorbea spaniola și căruia a reușit să-i explice situația, ducându-i pe parașutiști la partizani. Membrii familiei lui au rămas în viață, deoarece și ei au scăpat din tren.

Albahari s-a întors la Sarajevo, devenit un oraș cu foarte puțini evrei, unde limba ladino se mai vorbea doar acasă. Abia în anii '80 comunitatea evreiască și-a dat seama că trebuie să-și salveze limba și au început să adune povești despre Sarajevoul evreiesc și despre supraviețuirea din timpul războiului. După destrămarea Iugoslaviei și războaiele din Balcani, Albahari, care era dintre puținii evrei cunoscători ai tradițiilor, a devenit președintele comitetului religios al comunității. El era unul dintre marii povestitori ai comunității, care, prin memoriile sale, a contribuit la menținerea identității iudaice din Sarajevo și din Bosnia, au afirmat membrii comunității evreiești de acolo.

MAGDALENA PORUMBARU

din cauza invidiei unei părți a populației și a apariției unei mișcări antievreiești, evreii sunt arestați, expulzați, lipsiți de bunuri, de pământuri și de case. Li se impun taxe imense și, începând din 1182, sunt obligați să părăsească Parisul. Sinagoga de pe strada Juiverie este transformată în biserică, iar în locul vechiului cartier Champeaux se construiește o piață care, cu timpul, devine faimoasa Halles.

Dar în 1198 finanțele statului sunt catastrofale, de aceea regele se adresează evreilor cerându-le să revină la Paris. Și, pentru a rămâne în Capitală, administrația îi pune chiar să semneze un angajament prin care promit să nu mai părăsească Parisul. Reprimesc sinagoga de pe strada Tacherie, își mai construiesc una în al patrulea arondisment. Ei se stabilesc pe strada Rosiers și pe Malul Stâng, între străzile de la

Harpe și bulevardul Saint-Germain unde, în secolul trecut, au fost găsite vestigiile unui important cimitir evreiesc.

Însă istoria evreilor din Paris este marcată de un șir de expulzări și persecuții, de obligarea de a purta semne pe veșminte și de o perioadă de respiro de 30 de ani în secolul al XIV-lea, după care, în 1381, sub Carol al VI-lea, sunt din nou expulzați și nu vor reveni la Paris decât după 400 de ani. În secolul al XVIII-lea, evreii sefarzi se stabilesc în zona Saint-Germain-des-Prés, iar cei așkenazi, în cartierul Temple. Dar tot mai sunt supuși unor restricții economice și de cult.

EVA GALAMBOS

Despre Ucraina și evrei în anul 1919

Recent am răsfoit o carte apărută în 1999 la Editura Hasefer, *Judaism și elenism*, de Benjamin Fundoianu. O culegere de articole publicate de autor în câteva ziare și reviste în perioada 1915-1923. Multe dintre ele au apărut în ziarul *Mântuirea*, publicație sionistă editată de Abraham Leib Zissu în perioada 1919-1922, într-o serie numită *Judaism și elenism*, de la care a fost preluat și titlul volumului. El a fost editat și prefăcut de regretatul meu prieten, istoricul literar Leon Volovici, împreună cu domnul profesor Remus Zăstroiu.

Benjamin (Barbu) Fundoianu-Wechsler, devenit Benjamin Fondane după emigrarea în Franța (1923), a fost un mare poet și filosof evreu care a aparținut atât culturii iudaice, cât și culturilor română și franceză. De fapt, culturii universale. Născut la 14 noiembrie 1898 la Iași, și-a sfârșit viața ca victimă a Holocaustului în camerele de gazare din lagărul de la Auschwitz-Birkenau la 2 octombrie 1944. Mama lui era fiica scriitorului ebraic *maskil* Benjamin Schwarzfild – nepotul a primit numele bunicului – și soră cu intelectualii Elias, Wilhelm și Moses Schwarzfild. Fundoianu a fost de asemenea publicist, jurnalist și traducător; printre traducerile din română în franceză era și romanul *Spovedania unui candelabru* de Abraham Leib Zissu. A tradus și poezii din limba idiș în limba română. Ca filosof, a fost influențat de Lev Șestov. În ultimele decenii ale secolului al XX-lea, opera lui a fost valorificată din nou în Franța, România și Israel. Au fost organizate congrese dedicate studierii operei lui, o asociație specială pentru studierea ei (Société d'Études Benjamin Fondane), o revistă specială destinată publicării de studii asupra vieții și operei lui (*Cahiers Benjamin Fondane*), editată de doamna Monique Jutrin, profesoară la Universitatea din Tel Aviv.

Printre articolele prezente în volumul *Judaism și elenism* este un interviu luat ministrului adjunct de externe al Ucrainei independente în anul 1919, Arnold Margolin. „Ucraina independentă (Republica Populară Ucraina sau Republica Națională Ucraina) a existat ca stat autonom și apoi independent în perioada 1917-1921, cu capitala la Kiev. Un procent de 9% dintre locuitori erau evrei, majoritatea

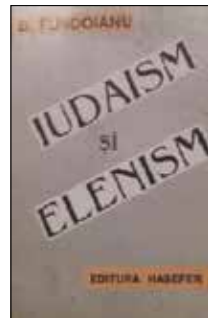
vorbitori de idiș. Ea a fost condusă de *Rada* (parlament) și de un președinte. În perioada 1919-1920, președinte a fost hatmanul Simion Petliura. Luptele între armata ucraineană, armata albă, armata roșie și alte grupuri au slăbit noua republică. În timpul luptelor, când fiecare parte lupta împotriva alteia, toți au găsit un dușman comun: evreii. Ei erau acuzați de toate nenorocirile. Atunci a apărut mitul evreului bolșevic. Fiecare evreu era considerat un bolșevic posibil. Au avut loc pogromuri care s-au soldat cu circa 125.000 de victime. Scriitorul Ilya Ehrenburg, aflat atunci la Kiev, a fost zguduit. În memoriile lui, *Oameni, ani, viață*, el povestește cu durere o scenă pe care și-a amintit-o toată viața: „În curte zăcea răsturnat la pământ un bătrân și privea cu ochii goi spre cerul pustiu de toamnă. Poate că era Tevie sau ginerele lui, unii dintre cei mai vechi locuitori din Egupet, orașul condamnat. Alături era o băltoacă: de sânge, nu de lapte. Barba bătrânului flutura răvășită în bătaia vântului.” *Tevie Lăptarul*, personajul lui Șalom Alehem. Egupet (de fapt, Ehupet) era numele orașului Kiev, așa cum apărea în scrierile marelui scriitor idiș. Sub impresia acestei scene tragice, după câțiva ani, Ilya Ehrenburg a scris romanul *Julio Jurenito*, în care „a prevăzut” Holocaustul și camerele de gazare, ceea ce nici el nu credea că este posibil... În anul 1922, Ucraina a fost încorporată forțat în Uniunea Sovietică.

Arnold Margolin (menționat de Fundoianu sub forma franceză, „Margoline”) s-a născut la Kiev la 4/16 noiembrie 1877. Tatăl lui, David Margolin, om de afaceri și conducător al comunității evreiești din oraș, a construit o clădire mare pentru Talmud Tora. Fiul, după studii de drept la Universitatea din Kiev, a devenit avocat, doctor în drept și ulterior diplomat. În anul 1904 a fost unul dintre apărătorii cauzei evreiești în procesul pogromului de la Homel. În perioada 1911-1913 a fost apărător în procesul de omor ritual înscenat evreului Mendel Beilis. A publicat mai multe cărți de criminologie. În 1918 a fost numit judecător la Curtea de Casație a Ucrainei. Apoi a devenit ministru adjunct de externe, calitate în care a fost trimis la Paris ca membru în delegația Ucrainei la Conferința de Pace, 1919. În noiembrie 1919 a fost trimis ambasador al Ucrainei în Marea Britanie, dar a demisionat la 16 iulie 1920. În 1922 a emigrat în SUA unde a practicat avocatura, a predat istoria la câte-

va universități, a activat în instituții ale emigranților ucraineni și a promovat apropierea între ucraineni și evrei. A murit la 29 octombrie 1956, la Washington.

Benjamin Fundoianu l-a interviuat pe Arnold Margolin, când se afla la București, în trecere spre Paris, ca membru în comisiunea ucraineană la Conferința de Pace. Interviul a apărut în ziarul *Mântuirea* la 30 și 31 martie 1919. Tema lui principală era situația evreilor în Ucraina. Margolin a menționat prezența unor evrei în guvernul ucrainean. „Fiecare evreu este considerat ca membru al nației, în afară de cazul când se dezice”, a spus el. Apoi, la întrebarea lui Fundoianu, a vorbit despre prezența evreilor în partidele politice ucrainene, precum și despre partide evreiești în Ucraina: sioniștii, Bundul, socialiștii hotărâți, poale-sioniștii, Liga Poporului, teritorialistii. Margolin însuși era adept al teritorialismului și a afirmat: „Știi bine că, pentru noi, orice teritoriu ne era egal. Natural că Palestina, care e și ea un teritoriu, ne satisface pe deplin. Sioniștii cred însă că e dreptul lor istoric. Noi credem că numai o puternică imigrare ne va da dreptul de a cere și stăpâni. De altfel, noi ne-am ocupat cu emigrarea.” El a mai spus că „partidele politice trebuie să fie compuse după principiul teritorial, și nu național”, și a adăugat că „într-un partid politic pot intra toate națiunile care locuiesc într-un stat. Ca națiune însă, evreii, polonezii, de pildă, vor lucra conform intereselor lor politice”. Vorbind despre raportul între bolșevism și evrei, el a spus că „la toate eleziunile din Ucraina (...) bolșevicii evrei nici nu îndrăznesc să-și puie măcar candidatura. În comunele evreiești, sioniștii au 60 la sută. Bundul, adică lucrătorii, au 25 la sută. (...) În Ucraina se spune: Sunt mulți evrei printre bolșevici și puțini bolșevici printre evrei.”

Astăzi, situația este diferită. Afirmările ministrului adjunct ucrainean din 1919 sunt interesante din punct de vedere istoric și documentar. Memoriile scriitorului Ilya Ehrenburg sunt interesante din punct de vedere istoric și literar. Le-am citit cu plăcere cu mulți ani în urmă, când au apărut în traducere românească. Găsisem în ele lucruri pe care nu le învățasem la

școală: au fost scrise cu talent, în perioada „dezghețului”.

Să sperăm că războiul din Ucraina se va termina cât mai curând. Că va fi pace și în Ucraina, și în Orientul Mijlociu, și în întreaga lume. Să învățăm din cele întâmplare acum mai mult de 100 de ani, pentru a nu repeta greșelile...

LUCIAN-ZEEV HERȘCOVICI

Praga, o mie de ani de istorie evreiască

Comunitatea evreiască pragheză are peste o mie de ani. În 1096 e atacată de cruciați, în 1142 cartierul evreiesc e incendiat. Apoi evreii sunt obligați să trăiască în ghetou, să poarte veșminte distinctive. La sfârșitul secolului al XIII-lea, regele Otakar al II-lea înființează cartierul regal unde acordă protecție evreilor creditori, fapt continuat de Carol al IV-lea. Este de notorietate efervescenta studiilor iudaice la Praga unde, în 1270, se construiește Altneschul, cea mai veche sinagogă din Europa, care există și azi. Tot din secolul al XIII-lea se păstrează comentarii talmudice ale unor cărturari eminenti. În 1389, de Pesah, peste 3.000 de evrei praghezi sunt uciși într-un pogrom strănit de o calomnie antisemită. În perioada bătăliilor pentru independență (1419-1436), separatiștii husiți, critici ai bisericii romano-catolice, protejează evreii. Există și spărturi: pogromurile sub domnie husită din 1421-1422 determină mulți evrei să fugă în Polonia. Prima tipografie evreiască se înființează la Praga, devenind lider pe piața cărții în 1512. Rudolf al II-lea (1576-1612) acordă evreilor libertăți economice și religioase. Este „epoca de aur evreo-pragheză”. Șef-rabinul comunității din Praga, Yehuda Loew, Maharal, autor a peste 50 de scrieri religioase, creatorul Golemului, înființează prima Hevra Kadișa. Rabinul David Shlomo Ganz, matematician, istoric, astronom, corespundează cu astronomi importanți ai vremii: Ticho Brahe și Johannes Kepler. Bancherul filantrop Mordechai Maisel fondează numeroase edificii comunitare: sinagogi, mikvot. Donează Sifrei Tora multor comunități evreiești din lume, inclusiv din Ierusalim. După persecuții sub domnia lui Carol al VI-lea și sub cea a Mariei Theresa, Joseph al II-lea acordă Edictul de Toleranță pentru Boemia în 1781 și pentru Moravia în 1782. În onoarea lui, cartierul evreiesc praghez primește numele de Josephov. În 1852 e desființat ghetoul. Emanciparea completă e dată de Franz Joseph I, în 1867.

După ce Slovacia semnează Protectoratul cu Germania nazistă la 14 martie 1939, a doua zi armatele lui Hitler ocupă ce mai rămăsese din Cehia: Boemia și Moravia. Două treimi din totalul evreilor praghezi sunt uciși în Holocaust. După război, jumătate dintre supraviețuitori pleacă în Israel. În 1949, regimul comunist interzice *aliya*. În timpul Primăverii de la Praga, prima dată după război se vorbește liber despre Holocaust și despre moștenirea evreiască. Subiectul devine tabu după invazia de trupe din Tratatul de la Varșovia, în 1968.

În prezent, Cehia numără între 3.000 și 5.000 de evrei, dintre care 1.600 sunt în Praga.

IULIA DELEANU

Actualitatea unui poet evreu ucrainean din secolul trecut: David Gofshtein

Destinul și lirica lui David Gofshtein, poet ucrainean de limbă idiș din veacul al XX-lea, revin în actualitate acum, când Ucraina se află într-un război care concentrează atenția întregii umanități. Într-un interviu pentru *Die Allgemeine Zeitung*, nepoata lui, Svetlana Gofshtein, în vârstă de 85 de ani, stabilită în Germania, citează un fragment din poemul *Ucraina*. Pare scris în aceste zile: „Prin foc și cenușă / Prin fumul bătăliilor / Ucraina își înalță brațele / Are chipul însângerat / Dar trăiește, trăiește.”

David Gofshtein s-a născut în 1889, într-o familie evreiască dintr-un sat din Ucraina. A debutat cu o culegere de poeme în 1922, dedicată suferințelor evreiești în timpul pogromurilor din Ucraina, poeme ilustrate de Chagall. În 1923 ajunge în Ereț Israel aflat sub mandat britanic și se stabilește într-un ishuv. Peste alți trei ani se întoarce în Ucraina, să aibă grijă de cei doi copii din prima căsătorie, fiindcă mama lor încetase prematur din viață. A înțeles repede că, sub dictatura sovietică, scriitorii nu aveau libertate de exprimare. În timpul celui de Al Doilea Război Mondial a activat în Comitetul Evreiesc Antifascist, creat în acei ani. Mulți intelectuali evrei din fosta URSS voiau să-și păstreze identitatea, să promoveze cultura evreiască, să

scrie în idiș și ebraică, ceea ce „l-a nemulțumit pe Stalin”. În 1952, cu un an înainte de infamantul proces al „halatelor albe”, Stalin pornește o campanie antievreiască, acestea căzându-i victime mulți dintre liderii Comitetului amintit, printre ei și David Gofshtein. Este condamnat la moarte, împreună cu alți 11 scriitori evrei de seamă. Sentița cu pedeapsa capitală a fost rezultatul unei mărturii false, smulse sub tortură de anchetatori la închisoarea Lubyanka din Moscova. „L-au numit «trădător» și «naționalist»”, povestește Svetlana.

Gofshtein a fost reabilitat postum în 1958, la câțiva ani după moartea lui Stalin. În același an i se publică un volum de poezii, cu o introducere de Maxim Rylsky. „Era un cunosător profund de literatură, de la tragicii antici la marii scriitori clasici și romantici germani și ruși – scria Rylsky. Dar și de literatură modernă, filosofie, istorie.” Esența poemelor lui este legată de dubla identitate: evreiască și ucraineană. Respingea obscurantismul, discriminarea, nazismul.

Svetlana a opinat că, în contextul actual al războiului din Ucraina, poezia lui David Gofshtein, care n-a fost încă tradusă în engleză, poate căpăta o nouă audiență.

IULIA DELEANU

Surprize plăcute și nu prea...

Până în anul acesta, în „vizitele” pe care le-am făcut în țări arabe nu m-am despărțit niciun moment de pușcă! Am fost în Siria, și în Egipt, și în Iordania, și chiar în Liban. Și dacă la întoarcerea acasă eram întrebat de peisaje sau de oamenii pe care i-am întâlnit acolo, nu prea aveam ce povesti, eu fiind în permanentă ocupat cu rănii și cu aprovizionările de echipament sanitar.

Cei care au apucat să citească volumul apărut mai demult la Editura Hasefer, despre „aventurile” mele pe Muntele Hermon după Războiul de Iom Kipur (*Jurnalul unui pașnic războinic*) vor înțelege perfect ce făceam eu în acele timpuri în care moartea căuta cu predilecție victime tinere și perfect sănătoase, dar aflate în permanență sub foc inamic.

Din fericire, lucrurile s-au schimbat, așa zice, radical. Din anul 2006, Israelul nu a mai avut un război „clasic” cu nicio țară arabă. Din contră, în acești ultimi ani, acordul Abraham a deschis o nouă eră în relațiile Israelului cu lumea arabă. Egiptul și Iordania nu mai sunt o *rara avis*, lor li s-au asociat și alte țări, cele din Golf Arab/Persic, Marocul, Sudanul, și se pare că lista nu e încheiată. Ceea ce l-a făcut pe israelian să-și lărgească, cu o viteză demnă de a fi remarcată, lista obiectivelor turistice care merită a fi văzute,

pe primul loc aflându-se Emiratele Arabe Unite (EAU). Se pare că până la această dată câteva sute de mii de israelieni au petrecut câteva zile extrem de interesante în Dubai și Abu Dhabi, iar eu n-am putut sta deoparte. Așa se face că am petrecut o săptămână prin acele locuri care mi-au deschis ochii asupra unor aspecte de care nu știam sau știam prea puțin. Nu, nu e în planul meu să dezvolt subiectul turistic. Și asta pentru că e greu să descrii ceva care trebuie văzut ca să fie înțeles.

Mă voi referi doar la un aspect social extrem de interesant, dar în același timp trist. E vorba de cele două milioane de „bășinași” (denumiți în engleză *citizens*), alături de care trăiesc și respiră același aer cam opt milioane de străini (sau expatriați, cum sunt numiți pe Wikipedia) care – indiferent dacă se află acolo de un an sau de o jumătate de secol și indiferent dacă s-au născut pe acel pământ ori dacă sunt deja la a treia generație în acele locuri – rămân străini, nu au dreptul la pașaport emiratez și nu se bucură de o mulțime de drepturi oferite cu larghețe „cetățenilor”, cum ar fi asigurarea medicală, gratuitatea educației la toate nivelurile etc.

EAU e o țară condusă dictatorial, dar care se deosebește net de ceea ce noi, care am trăit într-o lume comunistă, percepem ca dictatură. Pentru că în momentul în care individul ce posedă – obligatoriu – un pașaport care nu este emis de autoritățile emirateze nu e mulțumit de ceea ce se petrece cu el sau cu cineva din familie, granițele îi sunt deschise și, cum spune Internaționala, cei leneși plece unde vor.

Israelianul e primit în acele locuri ca orice alt turist. Oamenii sunt prietenoși, doresc să te simți bine, sunt tot timpul cu zâmbetul pe buze și foarte mulțumiți că-ți pot arăta ceea ce au construit și realizat în numai patru decenii. Pentru cei care încă n-au aterizat în Dubai sau Abu Dhabi și sunt interesați de amănunte, revista *Baabel* de la începutul lunii decembrie găzduiește un amplu reportaj (semnat de subsemnatul) având ca subiect plăcute aventuri din cea săptămână de neuitat.

Iron Dome, folosit și în cadrul marinei

Israelul, care depinde de securitatea navală, îmbunătățește în permanență tehnologia antirachetă, pentru a putea răspunde corespunzător amenințărilor de toate genurile. Astfel, recent, marina israeliană, Ministerul israelian al Apărării și societatea Rafael au efectuat un test de interceptare avansată a sistemului Iron Dome naval. Este o configurație avansată a sistemului de apărare aeriană Iron Dome.

În cadrul testului de interceptare, sistemul a fost instalat pe corveta Oz, a doua dintre cele patru corvete cu rachete avansate, primite de marina israeliană în ultimii doi ani. Operaționalizarea sistemului constituie o etapă importantă în îmbunătățirea capacităților corvetelor. Testul simula amenințări reale și a inclus detectarea și interceptarea cu suc-

Și atunci, unde sunt surprizele neplăcute la care făceam aluzie în titlu? Ele vin dintr-o altă direcție, nu total opusă, dar totuși... diferită. Așa cum se știe, în aceste zile și săptămâni se desfășoară în Qatar campionatul mondial de fotbal, nu departe de EAU. Nu, Israelul nu participă, ultima apariție a sa la un asemenea eveniment datează din anul 1970! Ceea ce nu a împiedicat cam 30.000 de turiști israelieni să se alăture milionului de străini care petrec în Qatar cam patru săptămâni, deloc ieftine, dar totul „se merită” atunci când fotbalul face parte din viața de toate zilele. Alături de ei, în Qatar se află în aceste zile cam 30-40 de ziariști și comentatori israelieni, iar televiziunea israeliană transmite nu numai absolut toate meciurile în direct, ci și o mulțime de comentarii de la fața locului, sportive și nu numai. Ziariștii noștri au decis să ofere celor rămași acasă o imagine cât mai completă a atmosferei ce domnește în aceste zile și săptămâni în acea micuță, dar foarte bogată țară. Prin urmare, ei se află mai tot timpul pe străzi, în preajma stadioanelor și, bineînțeles, în tribune.

Până aici, nimic deosebit; asta-i treaba gazetarului. Dar aici începe povestea neplăcută, provocată de simplul fapt că ziariștii și comentarii israelieni nu-și ascund identitatea și se prezintă în fața numeroșilor turiști ca reprezentanți ai mediei israeliene.

Iar reacțiile nu întârzie:

- Plecați de aici, nu sunteți bineveniți...
- Ați luat pământul palestinienilor, sunteți coloniști!
- Nu aveți dreptul de existență ca stat, întorceți-vă de unde ați venit...

Cei mai „moderați” întorc imediat spatele individului care se recomandă ca ziarist israelian.

Și uite așa, ne întoarcem la ceea ce știam de mult. Pacea cu lumea arabă e una „rece”, la nivel de conducere. Arabul de rând e sistematic îndoctrinat împotriva existenței evreului pe aceste meleaguri. Să fim bine înțeleși: aici nu e vorba de o atitudine ostilă provocată de rezultatele Războiului de Șase Zile (1967), a căror urmare a fost ocuparea teritoriilor aflate pe malul vestic al Iordanului. Cei intervievați nu pretind reîntoarcerea la granițele „verzi” ale Israelului (așa cum e numită linia de încetare a focului după armistițiul din 1949). Nu, ideea e că evreul nu are ce căuta în Orientul Apropiat și nimic mai mult! Și „părerea” asta nu aparține doar arabilor întâlniți pe străzile capitalei, Doha, ci ea e exprimată de mai toți arabii și de mulți alții aflați acolo ca și toți ceilalți, amatori de fotbal. O spun și libanezul, și iordanianul, și cel din Kuweit, dar și mulți dintre musulmanii veniți din țări islamice și care nu precupețesc niciun efort și nu pierd niciun prilej pentru a-i împrosca cu noroi pe cei care nu se gândesc să-și ascundă originea.

Optimiștii vor spune că totul e o chestiune de timp. Ceilalți, pesimiști sau realiști, declară că nu avem ce face, a venit timpul să ne obișnuim cu ceea ce alții (arabi, dar nu numai) cred despre noi.

Deci părerile sunt împărțite. Și eu cred că fenomenul acesta e prezent și în rândurile celor care se hotărăsc să citească aceste rânduri.

Prof. dr. **GABRIEL M. GURMAN**
Omer, Israel
gurman@bgu.ac.il

ces a țintelor de către sistem în cadrul unor scenarii dificile. Sistemul Iron Dome naval reprezintă un plus semnificativ la capacitățile de apărare ale marinei israeliene pentru un avantaj larg de misiuni și garantează menținerea superiorității maritime regionale a Israelului, apreciază presa israeliană de specialitate.

Succesul testului este rodul eforturilor tehnologice și al ingineriei marinei israeliene, al Direcției de Cercetare și Dezvoltare a Ministerului israelian al Apărării și al societății Rafael. Sistemul operațional a fost creat prin integrarea mai multor sisteme diferite, utilizându-se toate capacitățile operaționale folosite de marinarii forțelor navale israeliene, anunță revista *JForum*.

(E.G.)

Indicatorul instituțiilor și al organizațiilor evreiești din București

Aceasta este una dintre lucrările importante ale lui M. Schweig, scrisă în anul 1917. El o dedică Lojei I.O. B'nai B'rith, „Noua Fraternitate” careia îi datorează apariția lucrării.

Primul capitol se intitulează „Organizații cu caracter general pentru toată țara”. În acest context se referă la Ordinul B'nai B'rith, ceea ce înseamnă „Fiii legământului”, legământ care are ca deviză: *Caritate, Frăție și Armonie*. Premergătoarea Ordinului B'nai B'rith în România a fost „Înfrățirea Zion”, înființată în anul 1872. În fruntea acestei asociații se afla un comitet numit „Sanhedrin”. În urma contopirii „Înfrățirii Zion” cu „Marea Lojă a Ordinului Independent B'nai B'rith” în anul 1889, Comitetul Superior al Districtului din România și-a păstrat denumirea de „Sanhedrin”. Toate lojile din țară sunt supuse jurisdicției acestui comitet. Societatea „Înfrățirea Zion” avea înscris următorul program, după ale cărui principii se conduce I.O. B'nai B'rith: „Înfrățirea Zion are menirea de a uni pe fiii lui Israel în sfânta operă de a promova interesele cele mai înalte ale omenirii, pe temeiul iubirii frățești; de a dezvolta caracterul moral și mental al neamului, ocrotind știința și arta și propovăduind ideile cele mai curate de filantropie, onoare și patriotism: cu un cuvânt, de a perpetua învățămintele veșnice ale iudaismului, ca întrupare a tuturor virtuților omenestii. Ea proclamă următoarele principii cardinale: 1. Toți oamenii sunt frați, fii ai aceluiași Dumnezeu, înzestrați cu aceleași drepturi inalienabile. 2. Națiunile trebuie să cârmuite de legi, dar raporturile sociale între oameni, de îndemnul iubirii. Binefacerile și învățătura sunt pentru omenire darurile cele mai alese ale iubirii. Înfrățirii în Zion sunt îndatorăți la exercitarea celei dintâi și la răspândirea celei din urmă. Interesele cele mari ale omenirii se slujesc mai bine prin silințele unite, rânduite prin legi și măsuri înțelepte. Spre a îndeplini scopurile de mai sus se înființează Înfrățirea Zion, cuprinzând societăți numite școli și secțiuni, sub cârmuirea unui corp suprem numit Sanhedrin.”

Urmează descrierea altor organizații: Uniunea Evreilor Pământeni, condusă de o Reprezentantă. Scopul: lupta pe toate căile legale pentru recunoașterea calității de cetățeni români evreilor pământeni – adică tuturor celor care sunt născuți în țară și nu sunt supuși unei protecții străine –, precum și apărarea intereselor generale ale populației evreiești pământene. Comitetul Central care se află în fruntea ei este Reprezentanța UEP fondată în 1909. Numărul membrilor din întreaga țară: de la 10 la 12 mii.

O altă organizație este Asociația generală a Corpului Didactic Israelit din România. Scopul: să întărească spiritul și legăturile de solidaritate între membri; să ridice prestigiul moral al corpului didactic israelit, precum și al școlilor israelite; să dea sprijin membrilor loviți în drepturile și interesele lor legale sau materiale; să ridice nivelul cultural al membrilor prin diferite conferințe cu subiecte pedagogice, științifice etc. Fondată în 1906, reorganizată în 1914. Numărul membrilor: 292.

Comisiunea pentru Cercetarea cărților didactice: rabinii dr. Beck, dr. I.E. Niemirower, dr. H. Alperin și I.D. Bally. Comisiunea de examinare a institutorilor de limbă ebraică. Scopul: examinarea institutorilor care vor să ocupe o catedră de limbă ebraică în școlile israelito-române din țară. Comisia aceasta are un caracter oficial, fiind numită de Ministerul Instrucțiunii Publice și prezidată de un inspector școlar. A fost instituită pentru prima oară în anul 1910. Condițiile de admitere la examen: cererile se adresează Ministerului Instrucțiunii Publice. În cerere trebuie să se arate dacă cel care candidază dorește să obțină autorizarea ca învățător în azilele confesionale sau ca institutor în școlile primare.

Societatea Sinai. În iunie 1917 s-a contopit cu Societatea culturală Șaron (amintită în numărul trecut al revistei) și și-a luat obligația de a organiza un curs de limbă ebraică; ea se va numi „Cursul Sinai”. Numărul membrilor: 167. (127 în Capitală și 40 în provincie).

(va urma)

LYA BENJAMIN

Evrei
în viața
publică

Rocket Ronny Rosenthal, megastarul devenit liant între Israel și România

Cine nu-l cunoaște pe Ronny Rosenthal, acest... „Hagi” al Israelului, supranumit Rocket? Întrebarea ar părea, inițial, imberbă, dar secretul megastarului lui Liverpool și Tottenham Hotspur stă în faptul că acesta este un liant între România și Israel.

Ronny Rosenthal

Revista noastră a început „dubla” Israel-România cu mult înainte ca echipele naționale ale celor două țări să se așeze la mijlocul terenului pentru intonarea imnurilor de stat, iar patima să șuiere în iarbă. Asta, nu doar având în vedere că supporterului îi stă bine cu... anticipația, ci pentru că, la capitolul istoric, legăturile de suflet au devenit, de ani buni, un derby aflat deasupra rivalității din teren.

Ronny Rosenthal este vedeta *all time* a Naționalei Țării Sfinte. A debutat la Maccabi Haifa, a continuat în Belgia, la FC Bruges și la Standard Liège, iar în anul 1990 a lovit pe piață cu transferul de 1,1 milioane de lire sterline, la Liverpool, devenind astfel primul fotbalist din afara Regatului Unit legitimat pentru o sumă mai mare de 1 milion. Ulterior, Rocket a scris istorie pentru Tottenham Hotspur și a încheiat aventura britanică la Watford.

Boxerul de la Auschwitz

Harry Haft: supraviețuitorul de la Auschwitz, cartea scrisă de Alan Scott Haft despre tatăl său, apărută la Syracuse University Press, în 2006, a constituit baza filmului *Supraviețuitorul*, în regia lui Barry Levinson, laureat al Academiei de Film din Statele Unite, avându-l protagonist pe Ben Foster.

Prizonier la Jaworzno, parte a complexului concentraționar Auschwitz, Harry Haft a fost forțat să boxeze cu alți deținuți. Învingul era ucis de gardienii bucurându-se de spectacol.

Harry (Herşl, pe numele său real) s-a născut în 1925, la Belchatow, oraș polonez la granița cu Germania.

Adam Sandler își dorește să viziteze Israelul

Vizitarea Israelului și învățarea limbii ebraice se află pe lista de priorități a actorului Adam Sandler, cel care a interpretat rolul lui Zohan în producția cinematografică omonimă din anul 2008. Conform unui interviu acordat AARP (The American Association of Retired Persons), starul american a declarat că, deși a interpretat rolul unui agent special al armatei israeliene în filmul *You Don't Mess with the Zohan*, el nu a ajuns încă vreodată în Israel. Până de curând, actorul s-a aflat în Canada, locul de filmare al celui mai recent film în care va apărea, intitulat *You Are SO Not Invited to My Bat Mitzvah!*, o adaptare cinematografică a regizorului Sammi Cohen după romanul cu același nume, semnat de Fiona Rosenbloom.

Adam Sandler s-a născut în anul 1966, într-o familie evreiască, imigrați din Rusia. Într-un interviu acordat în anul 2015 publicației *Jewish Journal*, el și-a reafirmat sprijinul pentru Isra-

Între 1983 și 1997 a jucat de 60 de ori sub culorile naționalei Israelului, pentru care a marcat de 11 ori. Un semn de fericită exclamare, pentru o asemenea carieră!

Fiul unui emigrant român și... lumina care răzbate din familie

În schimb, viața personală a lui Ronny este mai puțin cunoscută. Rosenthal are cetățenie română, tatăl său fiind originar din București. Frațele său, Lior, a jucat de asemenea sub culorile lui Maccabi Haifa și ale selecționatei Israelului. Ba mai mult, de la jurnalistul și prietenul Beno David, un cunosător fin al fotbalului românesc, am aflat că fiul lui Lior este student la Facultatea de Medicină din Cluj-Napoca. Familia și tradiția rămân teritoriul vieții și mai ales al viitorului.

Izu, cum era cunoscut la București tata-Rosenthal, are 89 de ani (*Ad Mea Veestrime!*) și în anul 1950 a ajuns în Israel. Fotbalul este o tradiție în familie, pentru că și părintele lui Ronny a practicat acest sport în copilărie, însă a fost nevoit să abandoneze ideea de performanță, din pricina unor mici probleme cardiace.

Mama fraților Rosenthal este israeliană, dar provine din Maroc, iar – pentru că tot e la modă Mondialul din Qatar, cu toate că nici Israelul și nici România nu au fost cuprinse de vuetel intracelular al competiției – acesta este și motivul pentru care Ronny nutrește simpatii față de naționala „maură” care a produs o surpriză de proporții, eliminând Spania la loviturile de departajare.

Ultimul dintre cei opt copii ai familiei. La trei ani rămâne orfan de tată, iar familia trăiește într-o sărăcie lucie. Fricțiunile antisemite terminându-se cu bătăi la școală i-au făcut copilăria și mai aspră. „Erau huligani care terorizau copiii evrei. Harry a înțeles de timpuriu că trebuia să riposteze, să capete reputația unui luptător, ca să nu le cadă victimă.”

Câteva săptămâni după izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial, la 5 octombrie 1939, Belchatow cade în mâinile nazistilor. Pentru evrei începe coșmarul:

IULIA DELEANU
s i n a g o g i (Continuare în pag. 23)

el și a atacat acuzațiile aduse de solistul Pink Floyd, Roger Waters. „Sunt mândru că sunt evreu și asta este ceea ce sunt. Am moștenit asta de la tatăl meu și de la mama mea. Sunt foarte pro-Israel”, a declarat celebrul actor, reproșând atitudinea nedreaptă a susținătorilor mișcării BDS, printre care se numără și artiști care astfel refuză să concerteze în Israel și jignesc publicul de acolo.

You Are SO Not Invited to My Bat Mitzvah! spune povestea comică a pregătirii unei ceremonii de Bat Mițva, film în care rolurile principale sunt interpretate de Adam Sandler și de soția sa, actrița și modelul Jackie Sandler.

DAN DEMETRIAD

Gol în poarta României

Am vorbit recent cu Ronny Rosenthal și am rămas nu doar surprins, ci mai ales fericit, atunci când am aflat câte punți a găsit între România și Israel. Vorbește excepțional românește și este, parcă, născut să fie prieten. Până la viitoarele noastre convorbiri, din care veți afla mai multe despre „dubla” de pe „dreptunghiul verde”, pe care cu toții o așteptăm cu interes, să ne lăsăm, cu melancolia firului de iarbă, în brațele amintirilor...

Fostul star al lui Liverpool și Tottenham a jucat o singură dată împotriva României într-o partidă oficială. Se întâmpla la 14 decembrie 1994, pe stadionul Ramat Gan. Printre spectatori s-au aflat și o mulțime de români. Lăcătuș a deschis scorul, iar Ronny Rosenthal a egalat pentru gazde.

În retur, la 7 iunie 1995, pe o vreme căinoasă, într-o arhitectură mohorâtă și cu Ronny accidentat, tot Lăcătuș a

marcat primul gol. Israelul a revenit prin punctul lui Eyal Berkovic, dar Dorinel Munteanu a ridicat scorul la 2-1. România avea să se califice la Euro 1996, sub bagheta lui Anghel Iordănescu. *O, tempora...*

Cu siguranță, vom vorbi cu Ronny Rosenthal strict despre „dubla” Israel-România. În momentul de față este esențială că personajul principal al povestirii noastre a rămas un liant între cele două țări și demonstrează că umanismul este cel mai curat sport.

Kol hakavod! Cu tot respectul!

ANDREI-GEORGE DICU

Din bucătăria evreiască

Surprinzătoarea istorie evreiască a tradiționalului „fish and chips”

Rețeta cașer de „fish and chips”

Ingrediente:

- 2 cartofi mari roșii
- aproximativ 0,750-1 kg de pește cod sau halibut
- 1/2 ceașcă de făină, plus două lingurițe rezervă
- 1 linguriță amidon de porumb
- sare
- piper
- 1/2 linguriță praf de copt
- 1/2 ceașcă bere neagră

- 1/2 ceașcă apă minerală carbogazoasă
- 4 cești de ulei

Preparare:

Se pun într-un vas mai adânc făina, amidonul, praful de copt, sarea și piperul. Se prepară separat amestecul de bere și apă minerală, se adaugă făina și se amestecă până când coca devine uniformă. Ea trebuie să fie groasă, dacă compoziția este mai lejeră se mai pune încă puțină făină și amidon. Se lasă compoziția să stea o jumătate de oră cel puțin.

Peștele se feliază, se spală și se usucă cu șervete de hârtie, se sarează, se piperează și se pune deoparte.

Cartofii se taie în felii, se spală și se lasă să se usuce, apoi se prăjesc în ulei foarte fierbinte, până ce capătă culoare aurie spre maro. Se scot din tigaie și se păstrează calzi.

Fiecare bucată de pește se scufundă în coca dinainte pregătită, în așa fel încât să fie acoperită cu un strat destul de gros. Se presară sare și piper și se prăjește în ulei fierbinte pe ambele părți, aproximativ opt minute.

Feliile prăjite de pește se pun pe șervete de hârtie care să absoarbă uleiul suplimentar.

Se servesc calde, eventual cu sos tartar. (E.G.)

Dumitru Solomon

– 90 de ani de la naștere –

Dumitru Solomon (1932-2003) a trăit – ca toată generația sa de intelectuali evrei români – traumele Holocaustului, euforia eliberării de la 23 august 1944 și decepțiile la scurtă vreme, primii ani de configurare a statului de drept după 1989, cu dezechilibrele și confuziile sale. Fiecare epocă și-a găsit expresie în opera dramaturgului stins prematur din viață, la abia 70 de ani. Adolescentul a purtat steaua galbenă, tatăl lui a fost trimis într-un detașament de muncă obligatorie, știa că orice zi putea să însemne ziua deportării. Stări de spirit redeșteptate, după lectura *Jurnalului* lui Sebastian, într-o carte despre rinocerizarea unei părți a elitelor românești, apărută postum la Hasefer: *Sebastian – Anii Jurnalului. O sinteză scenică*. Opera masivă a scris-o în totalitarism, inventându-și, din cauza „jandarmeriei politico-ideologice”, modalități de exprimare „esopică”. Supapă descoperită devreme, prin studiul tehnicii dramatice a teatrului campetrescian, lucrarea sa de diplomă.

Mitul cultural-filozofic – Socrate, Platon, Arhimede – l-a folosit pentru investigarea contemporaneității. Efectul insidios al metaforei era bine prizat în epocă. Dar parcă doar în acea epocă? Replica lui Hamlet „E ceva putred în Danemarca” însemna pentru cei care o aplaudau în vremea lui Shakespeare că în Anglia era ceva putred. În anii în care, la noi, oamenii stăteau cu paltoane în sălile de teatru, remarca însemna același lucru pentru România. Socrate întrupează destinul nonconformiștilor din toate timpurile. Republica lui Platon – „utopia negativă a comunismului”, definiție proprie. Arhimede – reversul medaliei unei descoperiri științifice folosite de Putere împotriva libertății de gândire.

Atunci și acum. În societatea veche, Marele Inchizitor era cenzorul, în cea nouă, managerul, și sfiorul lui, sponsorul. „Societatea de consum e grăbită; bulimia o face să prefere hamburgerul. Autorul are de ales: ori scrie pentru digestie, ori pentru reflecție.” Cu ironie sagace, umor rafinat, sarcasm realizează una dintre cele mai bune comedii de după 1990, *Repetabila scenă a balconului*. Are satisfacția recunoașterii: Premiul UNITER în 1995. Scara valorilor reale și scara invizibilă în uz se intersectează într-o caricatură a tuturor „zicătorilor” postdecembriste, parodie plină de vervă a „democrației”. Fiindcă, observa fără zămbet într-o confesiune pentru *RE*, „nu și-ar fi putut ierta poziția brațelor încrucișate când se înmulțesc crucile încârligate”. Nu sună la fel de actual?

IULIA DELEANU

Boxerul de la Auschwitz

(Urmare din pag. 22) distru-

se, umilinte, torturi. În martie 1941 e înființat ghetoul. Cu puțin timp înainte, Harry e trimis într-un detașament de muncă forțată. În 1942 ghetoul e lichidat. Cei rămași în viață sunt transferați în ghetoul din Lodz sau în lagărul din Chelmo. Harry se întoarce acasă în momentul lichidării ghetoului. Sora lui, Brandel, abia născuse. Un soldat a trântit pruncul la pământ și l-a împușcat. Harry e trimis în lagărul din Strzelin, apoi la Auschwitz. La început Harry lucrează la crematori: aruncă în flăcări cadavre. Până când, într-o zi, vede cum cineva respiră. „Împușcați-mă, spune el gardienilor, eu nu-l arunc.” N-a fost împușcat, ci oferit distracției: boxer. Cel mai greu meci: adversarul, fost campion la categoria grea din Franța. După ce, plin de sânge, Harry a reușit să-l facă k.o., a auzit în urmă două împușcături...

Armata Roșie se apropia de Auschwitz. Naziștii organizează marșuri forțate spre alte lagăre. Harry reușește să evadeze din cel de la Flossenberg. După război, se află într-un campus de tranzit pentru persoane dislocate. În 1948 ajunge în America. Se căsătorește, are trei copii. Duce o existență normală, dar coșmarurile îi chinuie somnul. Se stinge din viață la 82 de ani.

☆ DECESE ☆ COMEMORĂRI ☆

Membri ai CEB, înhumați în perioada 15 noiembrie - 12 decembrie: **MANEA ANTOANETA** (Cimitirul Giurgiuului), **STROESCU BENTINA** (Cimitirul Giurgiuului), **STOIAN HORIA-JUSTIN** (Cimitirul Giurgiuului), **ROMAN CALMO-CAROL** (Cimitirul Giurgiuului), **WELT VIRGINIA** (Cimitirul Giurgiuului), **LUPU EMANUEL** (Cimitirul Evreiesc Tg. Ocna), **LEIBOVICI NANU** (Cimitirul Giurgiuului).

FILE DE CALENDAR

Evrei născuți în luna ianuarie

Jerome David Salinger – scriitor, născut la New York, 1 ianuarie 1919. Romane și povestiri scurte. Decedat la Cornish, New Hampshire, 27 ianuarie 2010.

Eliezer Ben-Yehuda (Perlman) – lingvist, părintele ebraice moderne, născut la Luzhky, Belarus, 7 ianuarie 1858, stabilit la Ierusalim, 1884. Operă: *Dicționarul limbii ebraice*. Decedat la Ierusalim, 1922.

Hayim Nahman Bialik – poet ebraic, născut la Radi, Ucraina, 9 ianuarie 1873, stabilit la Tel Aviv, 1924. Poemul *Orașul măcelului* inspirat de pogromul de la Chișinău, 1903. Decedat la Viena, 1934.

Abraham Joshua Heschel – rabin și filosof al iudaismului, născut la Varșovia, 11 ianuarie 1907. Printre scrieri: *Dumnezeu în căutarea omului*. Decedat la New York, 1972.

Otto Dov Kulka – istoric, născut la Novy Hrozenkov, Cehia, 16 ianuarie 1933, stabilit în Israel, 1949. Premiul Wiznitzer, 1998. Decedat la Ierusalim, 28 ianuarie 2021.

Barry Schwartz – sociolog, născut la Philadelphia, 19 ianuarie 1938, Studii asupra memoriei colective și sociologiei cunoașterii. Decedat la Athens, SUA, 6 ianuarie 2021.

Natan Sharansky (Anatoly Borisovich Scharansky) – om politic, născut la Donețk, 20 ianuarie 1948, imigrat în Israel după eliberarea din închisoarea sovietică, 1986.

Bruno Kreisky – om politic, cancelar al Austriei, 1970-1983, născut la Margareten, Viena, 22 ianuarie 1911, în exil în Suedia, 1938-1945. Decedat la Viena, 1990.

Vicky (Hedwig) **Baum** – scriitoare, născută la Viena, 24 ianuarie 1888, stabilită în SUA. Circa 50 de romane în germană și engleză. Decedată la Hollywood, California, 1960.

Beatrice Mintz – embriolog, născută la New York, 24 ianuarie 1921. Membră a Academiei Naționale de Științe a SUA. Decedată la Elkins Park, Penn., 3 ianuarie 2022.

Yoram Taharlev – poet, scriitor, născut la lagur, 24 ianuarie 1938. Premiul președintelui Universității Bar Ilan pentru poezie ebraică. Decedat la Tel Aviv, 6 ianuarie 1941.

Dan Schechtman – chimist, născut la Tel Aviv, 24 ianuarie 1941. Premiul Nobel pentru chimie, 2011, pentru descoperiri în domeniul semicristalelor.

Mordecai Richler – scriitor anglofon, născut la Montréal, 27 ianuarie 1931. Printre romane pe teme iudaice: *Solomon Gursky a fost aici*. Decedat la Montréal, 2001.

Meier Schwarz – botanist, născut la Nürnberg, 28 ianuarie 1926, imigrat în Palestina, 1938. Președintele Asociației Mondiale de Hidrocultură. Decedat la Ierusalim, 12 ianuarie 2022.

David Emmanuel – matematician, născut la București, 31 ianuarie 1854. Intemeietorul școlii matematice moderne din România. Decedat la București, 1941.

Evrei decedați în luna ianuarie

Teddy (Theodor) **Kollek** – om politic, născut la Budapesta, 1911, stabilit în Palestina, 1935. Primarul Ierusalimului, 1965-1993. Premiul Israel, 1988. Decedat la Ierusalim, 2 ianuarie 2007.

Moses Mendelssohn (Moshe ben Menahem, Rambaman) – filosof, născut la Dessau, 1729, părintele iudaismului modern. Printre scrieri: *Jerusalem*; *Biur* (Explicație la Tora). Decedat la Berlin, 4 ianuarie 1786.

Henri Bergson – filosof, născut la Paris, 1859. Premiul Nobel pentru literatură, 1927. Decedat la Paris, 4 ianuarie 1941.

Peter Wertheimer – muzician, specialist în flaut, saxofon, clarinet, născut la Satu Mare, 1947, stabilit în Israel, 1977. Decedat la Tel Aviv, 5 ianuarie 2020.

Peter Thomas Kirstein – savant în computere, născut la Berlin, 1933, în Anglia

din 1937. Părintele internetului european. Decedat la Londra, 8 ianuarie 2020.

Iancu Țucărman – supraviețuitor al Holocaustului, născut la Iași, 1922. Ordinul Național „Serviciul Credincios” în grad de cavaler, 2016. Decedat la București, 8 ianuarie 2021.

Isidor Isaac Rubi – fizician, născut la Rymanow, Galiția, 1898, în SUA din 1899. Premiul Nobel pentru fizică, 1944. Decedat la New York, 11 ianuarie 1988.

Ido (Isidor Bert Hans) **Abram** – scriitor, născut la Batavia, Indiile Olandeze, 1940. Primul profesor european de educație privind Holocaustul. Decedat la Amsterdam, 14 ianuarie 2019.

Mirjam Pressler – scriitoare, născută la Darmstadt, 1940. Cărți pentru copii și despre Holocaust. Decedată la Landshut, 16 ianuarie 2019.

Tova Berlinski (Gusta Wolf) – pictoriță, născută la Oswiecim (Auschwitz), 1915, imigrată în Palestina, 1938. Picturi pe teme iudaice și israeliene. Premiul Mordechai Ish-Shalom. Decedată la Ierusalim, 16 ianuarie 2022.

Frederick R. Cohen – matematician, născut la Chicago, 1945. Specialist în topologie algebrică, membru în Societatea Matematică Americană. Decedat în SUA, 16 ianuarie 2022.

Fanita English – psihoterapeută, născută la Galați, 1916, emigrată în Turcia, 1921, Franța și SUA, 1941. Decedată în SUA, 18 ianuarie 2022. Premiul Fanita English, în onoarea ei.

Emerich Roth – scriitor, născut în Cehoslovacia, 1924, imigrat în Suedia, 1950. Supraviețuitor la Holocaustului; cărți despre el. Decedat la Stockholm, 22 ianuarie 2022.

Raphael Esrail – inginer, născut la Magnesia, Turcia, 1925, imigrat în Franța, 1926. Supraviețuitor al Holocaustului, conferențiar pentru păstrarea memoriei acestuia. Decedat la Lannion, Franța, 22 ianuarie 2022.

Max Nordau (Simon Maximilian Sudfeld) – scriitor, născut la Budapesta, 1849, stabilit la Paris, 1880. Cofondator al Organizației Mondiale Sioniste. Decedat la Paris, 23 ianuarie 1923; reinmormântat la Tel Aviv.

Serge Korber – realizator de filme, născut la Paris, 1936. Supraviețuitor al Holocaustului. Numeroase premii și distincții. Decedat la Paris, 23 ianuarie 2022.

Amedeo Modigliani – pictor, născut la Livorno, 1884, stabilit la Paris, 1906. Tema principală a picturilor sale este portretul uman. Decedat la Paris, 24 ianuarie 1920.

Louis Nirenberg – matematician, născut la Ontario, 1925. Premiul Abel pentru matematică, 2015. Decedat la New York, 26 ianuarie 2020.

Theo Klein – jurist, născut la Paris, 1920, președinte al CRIF și al Muzeului de Artă și Istorie a Iudaismului din Franța. Decedat la Ierusalim, 28 ianuarie 2020.

Maurice Kléman – fizician, născut la Paris, 1934. Marele Premiu al Academiei Franceze de Științe, 2007. Decedat la Paris, 29 ianuarie 2021.

Cilibi Moise (Froim Moise Schwartz) – scriitor, născut la Focșani, 1812. Volum: *Practica și apropourile lui Cilibi Moise vestitul din Țara Românească*. Decedat la București, 31 ianuarie 1870.

Herman Prins Salomon – istoric al evreilor și al Inchiziției, născut la Amsterdam, 1930. Cavaler al Ordinului Orange-Nassau, 2011. Decedat la Albany, N.Y., 31 ianuarie 2021.

Abraham Joshua Heshel Twerski – rabin și medic psihiatru, născut la Milwaukee, Wisc., 1930. Autor a 90 de cărți de iudaism și medicină. Decedat la Ierusalim, 31 ianuarie 2021.

Nancy Ezer – critic literar, născută în Israel, 1947. Studii asupra literaturii ebraice israeliene. Decedată la New York, 31 ianuarie 2022.

LUCIAN-ZEEV HERȘCOVICI

Povestea iei

Drumul spre teatru
 la românească. Au purtat-o, mai ales de sărbători, și femeile, și fetele, și bărbații. O luau cu ei și feciorii plecați la luptă, ca protecție în fața morții și contra anonimului. S-au înveșmântat în ea, cu mândrie, regine și prințese. *la românească*. Rod tradițional al unei munci transmise din generație în generație, de la mamă la fiică, în care se răsfâng deopotrivă ritualul anotimpurilor, clipe ale existenței, misterul femeii care țese sau brodează cu acul, într-un amestec de trăire, poezie, poezie și mister.

Recent, ia românească a intrat în Patrimoniul Imaterial al Umanității – UNESCO. Străinii o cumpără pentru frumusețea și originalitatea ornamentelor ei, pentru rafinamentul îmbinării coloristice și diversitatea motivelor geometrice ancestrale, pentru albul strălucitor al pânzei de bumbac sau pentru finețea deosebită a borangicului. Inflorescența altitelor a atras și pictori faimoși români, precum Aman și D.C. Rosenthal, Grigorescu, Tonitza și Ressu. L-a inspirat și pe Matisse care avea o colecție de bluze fermecate! A influențat vestii creatori internaționali de modă. Cei plecați de pe aceste meleaguri (și mă gândesc la prieteni din Israel, Franța, Canada etc.) și-au luat adesea o ie cu ei, ca amintire, ca obiect identitar, dar mai ales ca obiect al memoriei, mereu tulburător, ce le amintește de locuri, peisaje, oameni din Moldova, Maramureș, Muntenia, Oltenia etc.

Acest simbol al tradiției noastre a stat și în centrul unui spectacol dedicat aniversării a 160 de ani de relații diplomatice cu Franța, susținut la 23 noiembrie de artiștii Operei Române în sala UNESCO din Paris și reluat, la sediul din București, la 1 Decembrie, de Ziua Națională a României. Montarea de care vorbim, ce a implicat orchestră, cor și balet, a beneficiat de bagheta lui Daniel Jipa, de contribuția sopranei Teodora Gheorghiu, de scenografia Viorică Petrovici. Au răsunit cu acest prilej piese de inspirație folclorică – precum *Hora Staccato*, *Hora Mărtisorului*, emblematicele cântece ale lui Tiberiu Brediceanu, și celebrele *Șase dansuri românești* de Béla Bartók. Un moment de vârf a fost cel coregrafic, conceput de faimosul creator de teatru-dans Gigi Căciuleanu.

Cu o bogată experiență în stilizarea în modernitate a tezaurului popular și a sufletului nostru etern, a poeziei noastre originale, Gigi Căciuleanu a fost generos inspirat de muzica anume compusă pentru *La Blouse enchantée - The Magic Blouse* de compozitorul Dan Dediu. O partitură originală, ce a transformat și a potențat expresiv mesajul și limbajul, zestrea motivelor tradiționale românești, cu revărsarea lor de trăiri și aura lor de emoții.

NATALIA STANCU

România, sacrificată pentru un partid austriac

La Consiliul JAI din 8 decembrie, România a fost folosită de cancelarul Nehammer și de ministrul său de interne, Gerhard Karner, drept țap ispășitor. Ambii lideri erau conștienți de implicațiile negative ale atitudinii lor, dar, ca să îl parafrazăm pe Caragiale, a fost trădare pentru că așa cereau interesele partidului! Așa au crezut cei doi că pot salva Partidul Popular (OVP) de la prăbușirea în sondaje, înaintea alegerilor care bat la ușă și Populării sunt acuzați că nu iau măsuri eficiente pentru a stăvili migrația ilegală. „Politica de azil eșuată a UE a cauzat această situație”, declară Nehammer.

De-a lungul zilelor scurse de la votul de la Bruxelles, acuzele s-au abătut asupra Austriei, în general, ceea ce l-a făcut pe președintele țării, Alexander Van der Bellen, să declare pe Twitter că regretă decizia Guvernului de la Viena, iar „blocada Schengen nu contribuie la o soluție”, Austria neputând face față provocărilor din sfera migrației „decât împreună cu partenerii” săi din UE.

În locul acestei solidarități, vetoul exprimat de Karner în Consiliul JAI a fost perceput ca o insultă la adresa României, a Bulgariei, dar și a Uniunii Europene, a Comisiei, a Parlamentului și a principalelor țări din UE, inclusiv Germania, care s-au străduit, în van, să-l convingă pe ministrul austriac de interne să accepte măcar un compromis asupra votului. Rezultatul este apelul Robertei Metsola, președinta Parlamentului European, care a invitat „Consiliul UE să acționeze și să se asigure că se ajunge la un compromis”. Iar Ylva Johansson, comisarul european pentru interne, s-a declarat „dezamăgită”, precizând că ambele țări sunt pregătite să adere la Schengen și că accesul acestora în zona de liberă circulație va fi „prioritatea” sa în restul mandatului.

Conform Agerpres, Spania a spus că „este imposibil ca două state membre să fie batjocorite timp de 11 ani” și că a fost distrusă „unitatea Uniunii Europene”, iar ministrul german de externe, Annalena Baerbock, a declarat că reacția austriacă a fost o greșală în termeni europeni, dar și geopolitici și că „în loc să ne mândrim că am obținut o zi bună și puternică pentru Europa, suntem nevoiți să spunem că este o zi proastă pentru Europa”.

Ministerul Afacerilor Externe de la București l-a rechemat „pentru consultări” pe ambasadorul de la Viena, Emil Hurezeanu, marcând astfel supărarea și dezamăgirea României, iar numeroase firme au anunțat deja sistarea importurilor din Austria și încetarea colaborării cu bănci și firme

din domeniul produselor petroliere, care au acționariat austriac.

Gândul scris

Acum mai rămâne de lămurit dacă Nehammer și Karner au știut că vor trezi o furtună în UE sau, pur și simplu, s-au trezit în fața unor reacții surprinzătoare și pe se poate întemeia afirmația (și acuzația) că România și Bulgaria au fost sacrificate pentru că așa au cerut interesele OVP.

Eu, unul, cred că decizia celor doi reprezentanți ai Austriei a fost departe de o gafă politică și a fost o „înjunghiere” cu sânge rece a celor două țări de dragul unui partid austriac devenit de mâna a treia. Dovadă stă în faptul că, așa cum a afirmat și MAE de la București, până pe 18 noiembrie Austria a fost în grupul de țări care susțineau intrarea României și Bulgariei în Schengen. Apoi, de pe o zi pe alta, fără nici un argument și nici o solicitare (ceea ce a deosebit Austria de poziția Olandei, care a cerut niște măsuri, a venit la București, a verificat îndeplinirea acestora și a promis că va susține aderarea României), austriecii au devenit inamicii publici numărul unu și nu au mai dat înapoi cu nici un chip.

Dar, în timpul negocierilor de la JAI, Austria a făcut trei propuneri de compromis, cu condiția ca România să renunțe la a mai solicita un vot în Consiliu. De ce se ferea Austria de acest vot? Pentru că știa că va urma un scandal european de prima mână și ar fi dorit să îl evite. Dacă România ar fi renunțat să mai ceară un vot acum, Austria ar fi propus fie amânarea deciziei pentru toamna lui 2023, fie pentru iunie 2023, fie separarea Bulgariei de România, ceea ce Bulgaria ar refuza, firește.

Iar „mobilul” lui Nehammer e clar: România este țapul ispășitor pentru a atrage atenția UE asupra problemei migrației, Ministerul austriac de Interne constatând, dintr-odată, că România și Bulgaria fac parte din ruta de migrați care afectează Austria și vetoul lor la JAI este „un apel de urgență” către Comisia Europeană. Nici o reacție internațională nu-i poate opri pe cancelar și pe ministrul Karner, care acum au și binecuvântarea șefului Populării europeni, Manfred Weber.

Așa că revenim la celebra întrebare: „Ce-i de făcut?” Răspunsul e că numai poporul austriac poate pune presiunea necesară pe propriul său guvern.

Dar le pasă austriecilor suficient de această problemă, pentru a face o asemenea presiune?

ALX. MARINESCU

Radu F. Alexandru într-o ediție de autor la Academie

Unul dintre cei mai importanți dramaturgi români de după Al Doilea Război Mondial, Radu F. Alexandru, și-a văzut adunată o selecție semnificativă de lucrări dramatice într-o ediție de prestigiu, apărută în două volume la Editura Academiei Române și intitulată *Recviem*.

Este o apariție ce reprezintă în sine un eveniment, într-un moment în care literatura dramatică națională își găsește tot mai greu drumul către scenă și, în același timp, către portofoliile marilor edituri. De aceea, chiar dacă evenimentul îl onorează pe autor – care merita de mult o asemenea ediție, demnă de un clasic al teatrului

românesc –, semnificațiile lui privesc în egală măsură cultura română de azi, în ansamblul ei. Căci teatrul nostru – atât de grăbit în a monta... adaptări ale unor romane sau chiar volume de poezii (!), ca să nu mai vorbim de colaje și montaje regizorale superficiale de lucrări traduse din literatura universală – are datoria de a se întoarce totuși către societatea care l-a creat și ale cărei nevoi de spectacol ar trebui, în principiu, să le servească.

Recviem, ediția recent apărută a lui Radu F. Alexandru, oferă un repertoriu cuprinzător atât de piese jucate cu mare succes pe diverse scene de primă mărime din țară și străinătate, cât și unul, la fel de cuprinzător (din păcate), de lucrări care își așteaptă încă montarea și regizorul dornic să le interpreteze scenic. Oricine a mers, fie și sporadic, la teatru a asistat, fără îndoială, (măcar) la spectacolele cu

Saltimbancii, *O șansă pentru fiecare*, *Luminița de la capătul tunelului* sau *Nimic despre Hamlet*. Însă ediția *Recviem* conține și piese care, deși de aceeași valoare, remarcate la publicare de criticii literari și dramatici, nu au văzut până acum lumina scenei. Între acestea din urmă, și o capodoperă: piesa *Gertrude*, care este una dintre cele mai îndrăznețe replici date „marelui Will” în literatura dramatică universală.

Alăturarea de piese jucate și ne jucate este, în intenția autorului, pilduitoare. Ea este menită, pe de o parte, să combată prejudecata regizorală curentă, conform căreia literatura dramatică actuală nu ar fi „reprezentabilă scenic”, iar, pe de alta, să releve tocmai resursele bogate ale dramaturgiei noastre contemporane. Care este capabilă, prin autori de factura lui Radu

F. Alexandru, să răspundă în continuare la întrebările și nevoile spectatorului de teatru.

Căci teatrul lui Radu F. Alexandru are marea calitate de a fi, concomitent, deschis spre provocările universale ale momentului și aplecat asupra problemelor de fond ale societății românești. Umanismul și capacitatea de a se apleca, după cum spunea Marin Preda, asupra „blestemelor chestiuni insolubile” nu anulează nicidecum componenta politică și civică, de curaj și de atitudine a autorului.

Asemenea ediții sunt o adevărată sărbătoare a spiritului, pentru care merită felicitată atât autorul, Radu F. Alexandru, cât și Editura Academiei Române care a îmbrăcat în haine de gală creația celui mai important dramaturg român contemporan.

RĂZVAN VONCU

*Radu F. Alexandru – *Recviem*, 2 vol., Editura Academiei Române, București, 2022.

Prețul unui abonament pe un an este de 30 de lei. Abonamentele pentru cititorii din provincie se vor face la comunitățile evreiești din localitatea respectivă. **ABONAȚII SUNT RUGAȚI SĂ COMPLETEZE ADRESA EXPEDITORULUI PE CUPON!** Pentru cei din București – la sediul F.C.E.R. din str. Sfânta Vineri nr. 9 – 11, cod poștal 030202. Cod fiscal F.C.E.R.: 7426470. Abonamentele se mai pot achiziționa și prin mandate poștale, la oficiile poștale din localitate, în contul FCER, la Garanti Bank, Sucursala Coposu, Conturi IBAN: RO46UGBI-0000732016552RON; RO39UGBI0000732016553 EUR; RO36UGBI 0000732016554 USD. Pentru EUROPA, un abonament pe un an costă 45 de euro (cu toate taxele incluse). Pentru EXTRA EUROPA, un abonament costă 95 de dolari USA (cu toate taxele incluse). Pentru Israel, un abonament pe un an costă 40 de dolari USA.

REALITATEA EVREIASCĂ

REDACTIA: București,
str. Romulus, nr. 2, sector 2
COD POȘTAL 023986
Tel. / fax: 021-322.75.60
www.jewishfed.ro
realitateevreiasca@gmail.com
Serie nouă a
REVISTEI CULTULUI MOZAIK
Fondată în 1956
de Șef-Rabin Dr. Moses Rosen

Redactor-șef: George GÎLEA

Redactori:

dr. Claudia BOSOI
Iulia DELEANU
Dan DRUȚĂ
dr. Luciana FRIEDMANN
Eva GALAMBOS (senior editor)
Alexandru MARINESCU
Ileana BUCULEI

Foto: Sandu CĂLȚIA
Secretar de redacție:
Georgiana DUMITRU
DTP: Gabriel IONESCU

Tiparul executat de
Tipografia TIPOART IDEA STUDIO
București
Tel.: 0723.531.624

Relații, administrator:
Mihail TUNSOIU, tel. 021-314.96.90
distributie@gmail.com

Potrivit art. 206 C.P., responsabilitatea juridică pentru conținutul fiecărui text aparține autorului. Redacția nu împărtășește în mod obligatoriu punctele de vedere exprimate în articolele semnate de colaboratori. Redacția nu primește spre publicare decât articole scrise cu diacritice.